स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

Local Adaptation Plan of Action (LAPA)

रम्भा गाउँपालिका
पिपलडाँडा, पाल्पा

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ देखि २०८४/०८५ सम्म

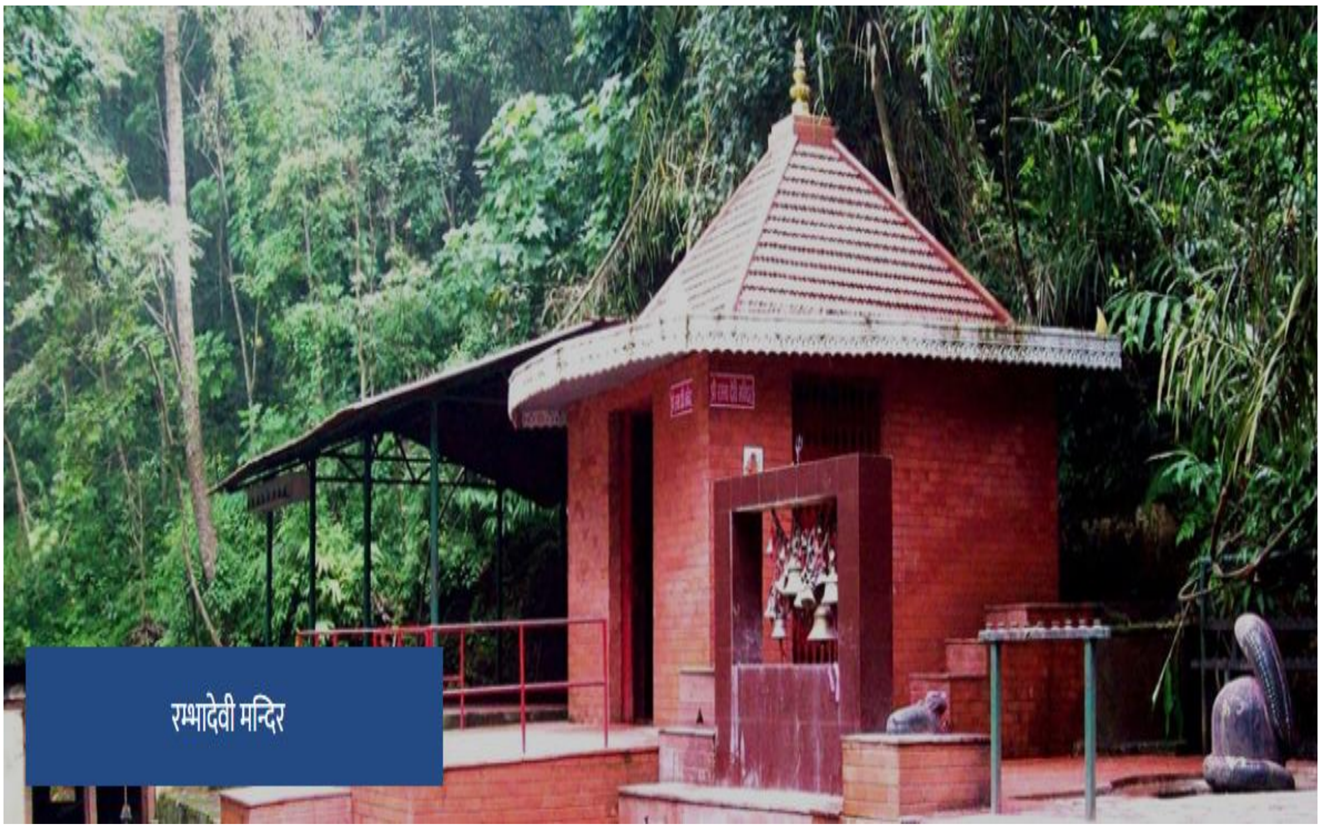

तयार गर्ने

रम्भा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
पिपलडाँडा, पाल्पा
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
२०८०

सार्वाधिकार © रम्भा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, पिपलडाँडा, पाल्पा

योजनाको नामः स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
योजनाको अंग्रेजी नामः Local Adaptation Plan for Action-LAPA
तयार गरिएको वर्षः २०८०
तयार गर्नेः रम्भा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, पाल्पा, लुम्बीनी प्रदेश, नेपाल

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगः SSECPG/आईपास नेपाल

रम्भा गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Rambha Rural Municipality
Office of the Rural Municipal Executive
Emaild: rambhamun@gmail.com
Website: rambhamun.gov.n Face book : / रम्भा गाउँपालिका
Pipaldanda, Palpa
लुम्बिनी प्रदेश,नेपाल

चलानी नं.Dispatch No.):
पत्र संख्या : (Ref. No.) :

मिति (Date):- २०८०।०३।०७

विषय: स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजनाको सन्दर्भमा ।

विश्वव्यापि रुपमा बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका गरीब तथा अतिकम विकसित मूलुकहरु धेरै प्रभावित भएका छन् । मानवीय कृयाकलापका कारणले हरितगृह ग्याँसको उतसर्जनसंगै पृथ्वी तात्ने कम तीव्र हुँदै गइरहेको छ र यसले जलवायु परिवर्तनको जोखिम निम्त्याउँदै छ । वर्षामा अनियमितताका कारण पहिरो, नदि कटान, खडेरी, भूक्षय, कृषि उत्पादनमा आएको कमी जस्ता असरहरु यस गाउँपालिकामा महसुस हुन थालेको छ। जसले गर्दा यस गाउँपालिकाको मुख्य उत्पादनको रुपमा रहेको कृषि उपजमा जलवायु परिवर्तनका कारण समेत नकारात्मक असर पर्न थालेको छ । यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनवाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरुको अनुकूलित क्षमताको विकास गर्न गाउँपालिकामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरुको प्रत्यक्ष सहभागितामा आइपास नेपालको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र स्थानिय सहयोगी संस्था समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समुह अर्धाखाँचीको सहजीकरणमा स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ अनुरुप रम्भा गाउँपालिकाको स्थानीय जलवायु अनुकुलन कार्ययोजना २०८० तथा जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ अनुरुप यस अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु ।

यहाँका सम्पुर्ण घरधुरीहरु विपद् जोखीम तथा जलवायु परिवर्तनको असरबाट दिन प्रतिदिन प्रभावित भईरहेको सन्दर्भलाई मध्ये नजर गरि यस गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने आइपास नेपाल, स्थानिय सहयोगी संस्था समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समुह र कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने Alliance for Envoirnmental & social justice को यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरुलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

साथै यस बृहत कार्ययोजनाको कार्यान्वयन कुनै एउटा संस्थाको एकल प्रयासबाट संभव नभएकाले यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत सबै सरोकारवाला सहयोगी निकाय, संघ संस्थाहरुको सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछु ।

....
विष्णु प्रसाद भण्डारी
अध्यक्ष

विष्णु प्रसाद भण्डारी
अध्यक्ष
रम्भा गाउँपालिका, पाल्पा

विषयसूचि

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सारांश ४

परिच्छेद १: स्थानीय अनुकूलन योजनाको परिचय १

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको पृष्ठभूमी: १

१.२ स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचीत्य (भूमिका) ३

१.३ स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरु: ४

१.४ स्थानीय अनुकूलन योजना र विपद् जोखिम ब्यवस्थापन बीच अन्तरसम्वन्ध ५

परिच्छेद २ : गाउँपालिकाको परिचय ७

२.१ गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि: ८

२.२ गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण ८

२.३ सामाजिक सांस्कृतिक अवस्था ८

२.४ आर्थिक कृयाकलापको अवस्था: ९

२.५ शैक्षिक अवस्था: ९

२.६ लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अबस्था: १०

२.७ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था: १०

२.७.१ वन स्रोत: १०

२.७.२ जलश्रोत: ११

२.७.३ भू-उपयोग: ११

२.८ योन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि विवरण १२

२.९ भौतिक पूर्वाधारको अवस्था: १३

२.१० गाउँपालिकाको सुशासनको अवस्था १५

परिच्छेद ३: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको विधि र प्रक्रिया १६

३.१ अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा विधि र प्रक्रिया १६

परिच्छेद ४ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु १८

४.१ जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सचेतना तथा क्षमता अभिबृद्धि: १८

४.२ तापक्रम र बर्षाको तथ्यांक बिश्लेषण (Climate profile) १८

४.३ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन (Power Map) २१

४.४ ऐतिहासिक समय रेखा: २३

४.५ बाली तथा वनस्पति पात्रो २६

४.६ मौसमी तथा प्रकोप पात्रो २८

४.७ जोखिम वडा तथा बस्ती पहिचान तथा स्तरिकरण: २९

४.८ प्रकोप स्तरिकरणः ३०

४.९ जोखिमको बर्तमान अवस्था तथा भवशियको अनुमानः ३१

४.१० संकटासन्न वर्ग तथा समुदाय पहिचानः ३३

४.११ फरक प्रभाव बिश्लेषणः ३४

४.१२ यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारको विश्लेषण ३६

४.१३ पारिस्थतिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण - ३७

४.१३.१ वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ३७

४.१३.२ कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ३८

४.१३.३ जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ३८

४.१३.४ पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण ३९

परिच्छेद ५: गाँउपालिको श्रोत तथा क्षमता विश्लेषण ४०

५.१ गाउँपालिकामा भएको श्रोत तथा क्षमताः ४०

५.२ गाउँपालिका भित्र रहेका संगठित संस्थाहरु ४१

परिच्छेद ६ :विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव, अनुकूलन विश्लेषण तथा योजना निर्माण ४३

६.१ विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभावः ४३

६.२ अनुकूलन कार्यहरुको प्राथमिकीकरण ४५

५.३ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना ४८

परिच्छेद ७ : जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण ६०

७.१ आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण ६०

७.२ स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण ६०

परिच्छेद ८ : अनुकूलन कार्यहरुको समायोजन र अनुगमन तथा मुल्यांकन ६३

८.१ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन ६३

८.२ अनुकूलन कार्यहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन ६३

८.३ अनुकूलन योजना अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना ६४

अनुसुचीहरु ६७

चित्रहरुको सूचि

चित्र १: स्थानीय अनुकूलन योजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तरसम्बन्ध	६
चित्र २: रम्भा गाँउपालिकाको अवस्थिति GIS नक्सा	७
चित्र ३: रम्भा गाँउपालिकाको खोलाको GIS नक्सा	११
चित्र ४: रम्भा गाँउपालिकाको भू-उपयोग GIS नक्सा	१२
चित्र ५: रम्भा गाँउपालिकाको सडकको GIS नक्सा	१४
चित्र ६: स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणको समग्र प्रकृयाः	१६
चित्र ७: स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना विधि प्रक्रिया	१७
चित्र ८: रम्भा गा.पा.को औसत तापक्रमको अवस्था	१९
चित्र ९: रम्भा गा.पा.को औसत उच्च तापक्रमको अवस्था	१९
चित्र १०: रम्भा गा.पा.को औसत न्युनतम तापक्रमको अवस्था	२०
चित्र ११: रम्भा गा.पा.को वार्षिक वर्षाको अवस्था	२०
चित्र १२: रम्भा गा.पा.को सिजन अनुसार वर्षाको अवस्था	२१
चित्र १३: रम्भा गाउँपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सा	२२
चित्र १४: रम्भा गाउँपालिकाको वडागत सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सा	२३
चित्र १५: वडा स्तरिकरणको GIS नक्सा	२९

तालिकाहरुको सूचि

तालिका १: स्थानीय अनुकूलन योजनाको सारांश ४
तालिका २: रम्भा गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण ८
तालिका ३: स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला ९
तालिका ४: रम्भा गा.पा.मा मुख्य आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र अनुसार जनसंख्या प्रतिसत ९
तालिका ५: मुख्य बनस्ती, जनावर तथा पंक्षिहरुः १०
तालिका ६: महिलाको उमेरगत हिसावमा बच्चा संख्या विवरण १३
तालिका १०: प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम २३
तालिका ११: बालि तथा वनस्पति पात्रो २७
तालिका १२: मौसम तथा प्रकोप पात्रो २८
तालिका ७: जोखिम अनुसार वडा स्तरिकरण २९
तालिका ८: बस्ती पहिचान तथा बिश्लेषण ३०
तालिका ९: प्रकोप पहिचान तथा स्तरिकरण ३०
तालिका १३: गाउँपालिकाको जोखिमको अवस्थाः ३१
तालिका १४: संकटासन्न वर्ग तथा समामाजिक समुह पहिचान ३३
तालिका १५: कार्यबोझ विश्लेषण ३४
तालिका १६: वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ३७
तालिका १७: कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ३८
तालिका १८: जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ३९
तालिका १९: विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक विश्लेषण ३९
तालिका २०: रम्भा गाउँपालिकाको श्रोत र क्षमता ४०
तालिका २१: सेवा प्रदायक संस्थाको बिश्लेषण ४१
तालिका २२: बिषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव बिश्लेण ४३
तालिका २३: अनुकूलन उपायहरुको प्राथमिकिकरण ४६
तालिका २४: रम्भा गाउँपालिकाको जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन योजना ४८
तालिका २५: योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा गर्नुपर्ने ६१
तालिका २६: अनुकूलन योजना अनुगमन तथा मुल्याँकन ६५

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साझा चुनौतिका रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा पाल्पा जिल्लाको रम्भा गाउँपालिका पनि यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकुल प्रभावहरुसँग अनकूलित हुने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको कार्यढाँचा २०७६ ले निर्दीष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरुलाई अवलम्बन गरी बहुसरोकारवाला निकायहरु जस्तै गाउँपालिका, वडाका जनप्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखा प्रमुख, स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको प्रतिनिधि, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरु, महिला तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहभागीतामा वडा तथा वस्ती स्तरबाट पहिचान भएको प्रकोप तथा अनुकूलनका प्रयासहरुलाई समेत समावेश गरी आ.व. २०८०/८१ देखि ०८४/८५ सम्मका लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरेको छ । यस कार्ययोजनाको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: स्थानीय अनुकूलन योजनाको सारांश

<table>
<tr><th>शिर्षक</th><th colspan="4">विवरण</th></tr>
<tr><td rowspan="3">रम्भा गाउपालिकाको सिमाना</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td colspan="2">उत्तरः कालीगण्डकी नदी तथा स्याङ्जा जिल्ला</td><td colspan="2">दक्षिणः माथगढी गाउँपालिका</td></tr>
<tr><td colspan="2">पूर्वः रामपुर नगरपालिका र पुर्वखोला गाउँपालिका</td><td colspan="2">पश्चिमः वगनासकाली गाउँपालिका</td></tr>
<tr><td>क्षेत्रफल</td><td colspan="4">९४.१२ वर्ग किलोमिटर</td></tr>
<tr><td rowspan="4">जनसंख्या</td><td>महिला</td><td>पुरुष</td><td>जम्मा</td><td>जम्मा घरधुरी</td></tr>
<tr><td>९६३०</td><td>७५२५</td><td>१७१५५</td><td>४६८९</td></tr>
<tr><td colspan="4">औसत परिवार आकार ३.६६</td></tr>
<tr><td colspan="4">स्रोत: जनगणना २०७८, केन्द्रिय तथाङ्क विभाग</td></tr>
<tr><td>जातजाती</td><td colspan="4">ब्रामहण, जनजाति, दलित र क्षेत्री</td></tr>
<tr><td>प्रमुख पेशा तथा जीविकोपार्जनका आधार</td><td colspan="4">कृषि, पशुपालन, मजदुरी र अन्य रोजगारी ।</td></tr>
<tr><td>हावापानी</td><td colspan="4">शीतोष्ण र शमशीतोष्ण हावापानी</td></tr>
<tr><td>मुख्य प्रकोप तथा विपद्हरु</td><td colspan="4">खडेरी, जंगलीजनावर आतंक, बाढी, पहिरो, कृषिमा/पशुमा रोग, आगलागि, मिचाह प्रजाती, हावाहुरी, चटयाङ्ग आदी</td></tr>
<tr><td rowspan="2">संकटासन्न वडाहरु</td><td colspan="4">वडागत रुपमा जोखिम प्राथमिकिकरण</td></tr>
<tr><td colspan="4">I. वडा नं २
II. वडा नं. ३
III. वडा नं. ४
IV. वडा नं. ५
V. वडा नं. १</td></tr>
<tr><td>योजनाको परिकल्पना</td><td colspan="4">रम्भा गाँउपालिकाको संकटासन्न तथा जोखिममा रहेका व्यक्ति/समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि भै प्रकोप/विपद तथा जलवायु परिवर्तनको नकरात्मक असर न्यून भएको हुनेछ ।</td></tr>
</table>

आशातित उपलब्धी	१. विपद तथा जलवायु परिवर्तनलाई विकासका क्रियाकलापहरुमा मुलप्रवाहीकरण । २. विपद न्युनीकरण र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलीत व्यक्ति/समुदाय निर्माण ।
योजनाको अनुमानीत बजेट	**४२४१५०,०००।-** (बयालिस करोड एकचालिस लाख पचास हजार मात्र)

विषयगत क्षेत्र		आ.व.२०८० /०८१ रु हजारमा	आ.व.२०८१/०८२ रु हजारमा	आ.व.२०८२/०८३ रु हजारमा	आ.व.२०८३/०८४ रु हजारमा	आ.व.२०८४/०८५ रु हजारमा	कुल जम्मा रु हजारमा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१२४८०	१२५८०	१२८००	१२३४०	१२८००	६६४००
२	वन तथा जैविक विविधता	४१५०	४८००	६०५०	४५५०	३९५०	२४०००
३	जलश्रोत तथा उर्जा	१५७००	१६२००	१६२००	१४७००	१५४२०	७८१४०
४	स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ	११६००	१००००	९३००	९६००	९४००	५१६००
५	जलवायु जन्य प्रकोप न्युनिकरण तथा विपद जोखिम व्यवास्थापन	१४२५०	१५२५०	१०७५०	८६००	९९५०	६९०००
६	स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी वस्ती	६६००	८८००	१००००	४७००	२८०१	६९९००
७	उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वाधार	६६००	७१८०	६६००	६७८०	६६००	३३७६०
८	पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा	३५००	३३००	२७००	३२००	३३००	१६०००
९	लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, जिविकोपार्जन तथा सुसाशन	१४५०	१४५०	१४५०	१४५०	१४५०	७२५०
१०	जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विश्लेषण तथा अनुगमन	१६८०	१७८०	१७८०	१४३०	१४३०	८१००
	जम्मा	**७८०१०**	**८१३४०**	**७७६३०**	**६७३५०**	**६७१०१**	**४२४१५०**

मुख्य भूमिका/ सहयोग गर्न सक्ने निकायहरु	यस योजनालाई कार्यान्वय गर्नका लागि निम्नानुसार निकायहरुको महत्वपूर्ण सहयोग तथा भूमिका रहन सक्नेछ- रम्भा गाँउपालिका, प्रदेश तथा संघिय सरकार, वडा कार्यालय, जि.स.स, पशुपंक्षि विकास शाखा, स्वास्थ्य संस्थाहरु, विषयगत कृषि शाखा, कृषक समुह, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, सहकारी संस्था, प्रहरी चौकी, बजार व्यवस्थापन समिति, जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघ, गैर सरकारी संस्थाहरु, दातृ निकाय, सिंचाई डिभिजन कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु, सहकारी संस्थाहरु, युवा क्लबहरु, महिला समुह, आमा समुह, खानेपानी कार्यालय, विद्युत कार्यालय आदि ।
क्षमता विकास	वस्ती, वडा तथा गाउँपालिका तहका कार्यान्वयनकर्ता, व्यवस्थापक, अनुगमनकर्ता समेत तथा स्थानीय तहका विषयगत क्षेत्रको जनशक्तिको क्षमता विकास कार्य गरिने ।
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण	महिला, गर्भवती महिला, किशोरी, बालबालिका, विपन्न वर्ग, दलित, पछाडि पारिएका वर्गहरुको पहुंच तथा नियन्त्रणको अवस्था सुनिश्चितता गर्दै प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपदले गर्दा मानविय तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीमा देखिएको नकारात्मक असरहरुलाई सम्बोधन गर्नको लागि अनुकूलन क्रियाकलापहरु सहितको योजना तर्जुमा गरिएको छ ।
योजनाको समायोजन	तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन योजनालाई दिगो र संस्थागत रुपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि गाउँपालिका स्तरमा तयार हुने योजनाहरुमा समायोजन गरिने छ र अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी निकायको वार्षिक योजनामा समेत समावेश गराउनको लागि पैरवी गरिनेछ ।
कार्यान्वयन	यस योजनाको कार्यान्वयन गाउँपालिकाको नेतृत्वमा वडा कार्यालय, विषयगत कार्यालय र स्थानीय सेवा प्रदायक संघसंस्थाको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
अनुगमन तथा मुल्याङ्कन	कार्यक्रमको अनुगमन तथा मुल्यांकन रम्भा गाउंपालीका, वडा कार्यालय र समुदाय तहबाट गरिने छ ।
योजनाको अनुमोदन तथा कार्यान्वयन	यो योजना गाँउपालिकाबाट अनुमोदन भएको मिति बाट लागु हुनेछ ।

परिच्छेद १: स्थानीय अनुकूलन योजनाको परिचय

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको पृष्ठभूमीः

जलवायु परिवर्तन विश्वव्यापी रुपमा भईरहेको नियमित प्राकृतिक प्रक्रिया हो जुन केहि दशक यता बढ्दो मानव जन्य क्रियाकलापहरुबाट सृजित उच्च हरितगृह ग्याँसको मात्राको कारणले भईरहेको छ । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अन्तर्राष्ट्रिय प्यानल (IPCC) तथा वैज्ञानिकहरुले जलवायु परिवर्तन सचिक्कै तिव्र गतिमा भैरहेको र विश्वव्यापी रुपमा यसको असर परिरहेको कुरा प्रमाणित भैसकेको छ । वन विनाश, बढ्दो औद्योगिकरण, यातायात क्षेत्रमा पारम्परिक खनिज इन्धनको व्यापक प्रयोग र अव्यवस्थित शहरीकरणले हरितगृह ग्याँसको चिन्ताजनक उत्सर्जनबाट जलवायु परिवर्तनमा तिव्रता आएको छ । IPCC को छैटौं संस्करणको प्रतिवेदन अनुसार मानव सृजित हरितगृह ग्याँसले गर्दा पृथ्वी तात्दै गएको र यसले गर्दा मौसम तथा जलवायुका सूचकहरुमा उल्लेख्य परिवर्तन आएको कुरा प्रमाणित भएको छ । त्यसै गरी विश्वव्यापी उष्णता औद्योगिकरण समयपूर्व भन्दा सन् २०३० देखि २०५२ को बिचमा १.५ डिग्री सेल्सियसले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ । दक्षिण एशियामा मनसुनमा हुने वर्षा सन् २०४१ साल पछि बढ्ने र जसले गर्दा बाढीका घटना बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

विश्वव्यापी उष्णीकरण सँगै नेपालको सबै क्षेत्रमा तापक्रम वृद्दि भएको पाइएको छ । जल तथा मौसम विभागको सन् २०१७ को प्रतिवेदन अनुसार नेपालमा १९७४ देखि २०१४ सम्ममा अधिकतम तापमानमा प्रत्येक वर्ष ०.०५६ डिग्री सेल्सियसको दरले वृद्दि भएको छ भने न्युनतम तापक्रममा ०.००२ डिग्री सेल्सियसको दरले वृद्दि भएको पाइएको छ । नेपालको उच्च हिमाली क्षेत्रमा सबैभन्दा उच्च दरले तापक्रम वृद्दि भएको छ जस अनुसार मनाङ जिल्लामा अधिकतम तापक्रम ०.१२ डिग्री सेल्सियससम्म प्रति वर्ष सम्म वद्दि भएको छ । त्यसै गरी वर्षाको स्वरुपमा पनि विभिन्न ऋतुमा मौसममा फरक फरक तरिकाले परिवर्तन भइईराखेको छ । उत्तर पश्चिम क्षेत्रका जिल्लाहरुमा पानी पर्ने दिनहरुको संख्यामा वृद्दि तथा वर्षाका चरम घटना ठाउँ अनुसार विविध तरिकाले परिवर्तन आएको छ । वन तथा वातावरण मन्त्रालयको २०१९ को प्रतिवेदन अनुसार सन २०४५ सम्म औसत तापक्रम ०.९२ देखि १.०७ डिग्री सेल्सियसको दरले र सन् २१०० सम्म १.७२ देखि १.८२ डिग्री सेल्सियसले वृद्दि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट धनी र विकसित राष्ट्रहरुको तुलनामा गरिब र विकासोन्मुख राष्ट्रहरु बढी प्रभावित भएका देखिन्छन् । नेपालको हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनमा न्यून योगदान (०.००२७५) भएतापनि जलवायु परिवर्तनको असर तथा प्रभावहरु उल्लेख्य मात्रामा भएको पाइन्छ (MOFE, २०२१) । ग्लोबल रिस्क ईन्डेक्स्, २०२१ ले सन् २०००-२०१९ सम्मको तथ्यांक विश्लेषणका आधारमा नेपाल जलवायु परिवर्तनको जोखिमका हिसाबले विश्वको १० औं स्थानमा रहेको छ भने Eckstein et al., 2021 का अनुसार जलवायु परिवर्तनका हिसाबले नेपाल अति संवेदनशील रहेको पाइन्छ । वन तथा वातावरण मन्त्रालयले सन् १९७१-२०१९ सम्मका घटनाहरुलाई विश्लेषण गरी गरेको अध्ययन अनुसार जलवायुजन्य विपद्का कारणबाट प्रति वर्ष ६ सय ४७ जनाको मृत्यु हुने गरेको पाइन्छ (MOFE, २०२१ आ) ।

त्यस्तै स्वच्छ हावा, सुरक्षित पिउने पानी, पर्याप्त खाना र सुरक्षित आश्रय जस्ता स्वास्थ्यका सामाजिक र वातावरणीय निर्धारकहरूलाई जलवायु परिवर्तनले असर गर्छ । सन् २०३० र २०५० को बीचमा, जलवायु परिवर्तनका कारणले निम्त्याउने कुपोषण, मलेरिया, पखाला र गर्मीबाट प्रति वर्ष लगभग २,५०,००० थप मृत्यु हुने अपेक्षा गरिएको छ (विश्व स्वास्थ्य संगठन २०२२) । सन् २०३० सम्मको अवधिमा स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष क्षतिको लागत (कृषि र पानी र सरसफाई जस्ता स्वास्थ्य निर्धारण क्षेत्रहरूमा लागतहरू बाहेक) २-४ बिलियन अमेरिकि डलर प्रति वर्षको बीचमा हुने अनुमान गरिएको छ । कमजोर स्वास्थ्य पूर्वाधार भएका विकासोन्मुख देशहरू पुर्वतयारी र प्रतिकार्यको लागि सहायता बिना जलवायुजन्य जोखिम सामना गर्न नसक्ने अवस्थामा रहेका छन् । राम्रो यातायात, खाना र ऊर्जा उपयोग विकल्पहरू मार्फत हरितगृह ग्याँसहरूको उत्सर्जन कम गर्नाले स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन सकिन्छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले खासगरी महिलाहरु लु, अतिवृष्टी, अनावृष्टी, पानीबाट सर्ने रोगहरु, प्रदुषित हावा तथा पानी, खाद्य असुरक्षा आदिले बढी प्रभाव परेको तथ्यहरु आएका छन् (Sorensen et al., 2018) । बढ्दो जलवायु परिवर्तनका असरका कारणले खासगरी नेपाल जस्ता विकान्सोमुख देशहरुमा लैंगिक विभेद तथा हिंसा

बढ्ने देखिन्छ (Ipas, 2022) । त्यसै गरी जलवायुजन्य जोखिम जस्तै बाढी, पहिरो, खडेरी, लुका कारणले महिलाहरुको प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि अधिकारहरु पनि जोखिममा परिरहेको विभिन्न अध्ययनहरुले देखाएको छ । प्रजनन स्वास्थ्य विश्वव्यापी अधिकारको एक महत्वपुर्ण तत्व हो जसलाई मानव अधिकार विश्वव्यापी घोषणा पत्र र अन्य मानव अधिकारका सम्मेलन, घोषणा तथा सहमतिहरुले समेट्ने गरेको छ । मानव अधिकारका मापदण्ड अनुसार हरेक राज्यले हरेक व्यक्तिको प्रजनन् स्वास्थ्य अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपुर्ति गर्नुपर्छ । हरेक व्यक्तिले आफ्नो स्वास्थ्य सुधारसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरुमा सहभागी हुन पाउने देखि लिएर बच्चा जन्माउने वा नजन्माउने र कहिले जन्माउने र शिशुको जन्म भइसकेपछि शिशुको उचित पालनपोषण कसरी गर्ने, त्यस सम्बन्धि आवश्यक जानकारी र उचित शिक्षा पाउनु पर्दछ । नेपालका विभिन्न क्षेत्रमा स्वास्थ्य सम्बन्धि सेवा लिन स्थानीय स्वास्थ्य चौकीहरुको प्रयोग गर्ने चलन भए पनि जनताले आवश्यकता अनुसारको सुविधा लिन सकेका छैनन् । नेपालको सन्दर्भमा अहिलेसम्म जलवायु परिवर्तन र प्रजनन स्वास्थ्य अन्तरसम्बन्ध सम्बन्धि अध्ययन न्यून रहेको छ । यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि सेवा सुविधाहरु प्रयाप्त नभएको र जनताले समस्या झेल्नुपर्ने बाध्यताका कारण जलवायुजन्य प्रकोपहरुले अझ जोखिम बढ्ने देखिन्छ ।
नेपालको संविधान २०७२ ले प्रत्येक महिलालाई प्रजनन स्वास्थ्य हक मौलिक हकको रुपमा सुनिश्चित गरेको छ । यसको साथै सर्वसुलभ र पहुँच योग्य सुरक्षित गर्भपतन सेवाको अधिकार महिलाको प्रजनन अधिकार हो भनि नेपालको सम्मानित सर्वोच्च अदालतले स्पष्ट पारेको छ । त्यस्तै सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति २०६० को दफा २.३ मा गर्भपतनसँग सम्बन्धित महिलाको अधिकारका बारेमा उल्लेख भए अनुसार अनिच्छित गर्भलाई निरन्तरता दिने वा नदिने भन्ने निर्णय गर्ने सम्पूर्ण अधिकार महिलाको हुने भएकोले १६ वर्ष उमेर पुगेका महिलाले आफु स्वयंको मञ्जुरी र १६ वर्ष उमेर नपुगेका अथवा मानसिक अवस्था ठीक नभएका महिलाले उनको नजिकको नातेदारको मञ्जुरीले गर्भपतन सेवा लिन सक्ने उल्लेख गरिएको छ । गर्भपतनको प्रविधि र गर्भ निरोधको साधन बारे संम्पुर्ण जानकारी पाउनु र महिलाले रोजे अनुसारको सेवा पाउनु महिलाको अधिकार भित्र पर्दछ । अतः सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्ने सबै स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा प्रदायक स्वास्थ्यकर्मीले महिलाको उपरोक्त अधिकारलाई सुनिश्चित गर्ने तर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्दछ । त्यस्तै जलवायु नीति २०७६ तथा सुरक्षीत मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन २०७५, सुरक्षीत मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार नियमावली २०७७, तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य अनुकूलन योजना (२०७२-२०७७) ले पनि जलवायु परिवर्तनले सुरक्षीत मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्यमा ल्याउने जलवायुजन्य जोखिम मुद्धाहरुलाई महत्वपुर्ण विषयका रुपमा वर्णन गरेको पाईन्छ ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालयको पछिल्लो प्रतिवेदन (Vulnerability and Risk Assessment and Identifying Adaptation Options, MoFE, 2021) अनुसार लुम्बीनी प्रदेशमा रहको पाल्पा जिल्ला उच्च संकटासन्न जिल्ला हो । प्रतिवेदन अनुसार लुम्बीनी प्रदेशका मुख्य जोखिहरु महामारी, आगलागि, बाढी, वन डढेलो, पहिरो रहेका छन् भने पाल्पा जिल्लाको मुख्य जोखिमहरु पहिरो, बाढी, खडेरी, कृषि तथा पशुमा रोगकीरा (जलवायु पविर्तन तथा विपद जोखिम सन्दर्भ, लुम्बीनी प्रदेश) रहेका छन् । त्यस्तै उक्त प्रतिवेदन अनुसार रम्भा गाउँपालिकाको मध्यम जोखिममा रहेको छ भने सम्मुखता, संवेदनशिलता, अनुकूलन क्षमता र संकटासन्नता क्रमश ०.१९१, ०.३३९, ०.६४१, ०.७४४, ०५२६ रहेको छ । यही अवस्थालाई ध्यानमा राखी यस रम्भा गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरीएको हो । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गर्दा रम्भा गाउँपालिका भित्र रहेका वडाका जन प्रतिनिधीहरु, प्रमुख दलका प्रतिनिधिहरु, स्थानीय विषयगत कार्यालयहरुका कर्मचारीहरु, सा.व.उ.स., कृषि समूह, आमा समूहका प्रतिनिधीहरु, महिला स्वास्थ्य स्वंयसेविका, गरीब, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी पारिएका वर्ग/समुदायको सहभागिता रहेको छ । यस योजना निर्माणका लागि २०७९ साल चैत्र ११ गते रम्भा गाउँपालिकामा पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । यसका साथै, विभिन्न समय र चरणमा वडा तथा समुह स्तरमा विभिन्न व्यक्ति, समुदाय, भिन्न भुगोल, समुह छलफल, तथ्याँक संकलन तथा विश्लेषण आदी गरि यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

नीतिगत व्यवस्था

जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरुको सामना गर्न नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) २०६७, जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना (National Framework on LAPA) २०६७ का साथसाथै विभिन्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु (LAPAs) समेत तयार गरी सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्दै आएका छन् । सँगसँगै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी आवश्यकताहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्ने र सोही आधारमा मध्यकालीन (सन् २०३० सम्म) र दिर्घकालीन (सन् २०५० सम्म) समयका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयको समन्वयमा राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (National Adaptation Plan–NAP) तथा Enhanced Nationally Determined Contribution (eNDc) तयारी भएको छ । यस्ता योजनाहरु संसार भरि नै लागु भैरहेका छन् जसले जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरहरु न्यूनीकरण गर्न अत्यन्त सहयोगी भैरहेको छ (NAP Global Network & Women Deliver, 2020) । विगतका अनुभव, अन्तराष्ट्रिय सन्दर्भ र नेपालमा भएको राज्य पूर्नसंरचना अनुकूल हुने गरी नेपाल सरकारले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र जलवायु नीति २०७६, जारी गरिसकेको छ भने स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणको समग्र प्रक्रियामा जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्दछ भन्ने सैद्धान्तिक अवधारणामा आधारित रही परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Revised LAPA Framework), २०७६ पारीत भैसकेको छ । यो परिमार्जित खाकाले स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरु पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ । यसले स्थानीय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरु बीच नियमित सहकार्य तथा सम्वाद मार्फत् स्थानीय क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा सहमति निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र दिगो विकाससँग सम्बन्धित अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन गर्न समेत मद्दत गर्नेछ ।

त्यसैगरी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न स्वास्थ्य क्षेत्रको लागि रणनीति तथा कार्ययोजना (२०१६-२०२१) निर्माण गरी कार्यन्वयन पनी गरीसकेको छ र दोस्रो कार्ययोजनाको तयारी प्रक्रियामा छ । यसै सन्दर्भमा IPAS नेपालले रम्भा गाउँपालिकामा महिलाको प्रजनन तथा यौन स्वास्थय तथा अधिकारलाई सुनिश्चितता गर्न जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य तथा अधिकारका कार्यकमलाई स्थानीय योजनामा मुलप्रवाहीकरण गर्न विशेष सहयोग हुनेछ ।

१.२ स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचीत्य (भूमिका)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले स्थानीय समुदायको जानकारी, समर्थन, र सहभागिता लिन सक्छ । समुदाय आफैं सहभागी भएर योजनाहरूमा सुझाव दिन, सहभागिता गर्न र समर्थन गर्न सक्छ । यो समुदायको सम्बन्धमा जानकारी र विश्वशनियता स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरूको सफलताका लागि अत्यावश्यक छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरूले सामाजिक, सांस्कृतिक, तथा पर्यावरणीय सङ्कटहरूको ध्यान राख्न सक्छन् र उनीहरूलाई हल गर्न सक्छन् । कार्ययोजनाले स्थानीय जनता, समुदाय र संस्थाहरुको आवश्यकताहरु र विकास लक्ष्यहरुलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणका कार्यक्रम संचालन गर्न मद्दत गर्दछ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना स्थानीय लोकतान्त्रिक प्रणालीको स्थापना गर्दछ, जसले विकासको समर्थन गर्दछ र साथै समाजको संस्कृतिक विविधताको रक्षा गर्दछ ।

यसै सन्दर्भमा स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेको असरहरुसँग सामना गर्न सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यका साथ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को आवश्यकता पर्दछ । यस अन्तरगत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाले निर्दिष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरुलाई अवलम्बन गरी बहुसरोकारवाला निकायहरु, नगरपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखा प्रमुख, स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको प्रतिनिधि, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरु, महिला तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहभागीतामा वडा तथा वस्ती स्तरबाट पहिचान भएको प्रकोप तथा अनुकूलनका प्रयासहरुलाई समेत समावेश गरिन्छ । स्थानीय

निकायको संकटासन्नता, सम्मुखता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणको आधारमा जोखिम मुल्याँङकन, संकटासन्न नक्शामा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्नु पर्ने हुन्छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका उदेश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

- स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित जोखिम र संकटासन्नाताको पहिचान, अभिलेखीकरण र प्राथमिकिकरण गर्न
- जोखिममा रहेका तथा संकटासन्न व्यक्ति, घरधुरी, समुह, र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा बढोत्तरी गर्ने, अनुकूलन चुनौती तथा अवसर लगायत कार्य पहिचान गर्न र जलवायु उत्थान्शील क्रियाकलापहरु पहिचान गरि कार्यन्वयन गर्न
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको विषयलाई एकिकृत गर्दै जलवायु उत्थानशील योजनाहरुको कार्यन्वयन गर्न
- स्थानीय स्तरमा गरिने विकासका पुर्वाधारहरुका साथै शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र स्थानीय प्रविधिलाई जलवायु उत्थानशील बनाउन
- स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताबारे आफैंले निर्णय गर्न सहज तरिका प्रयोग गर्न सक्ने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न,
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न र स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन बमोजिम सो कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका योजनामा समेत समायोजन गर्न,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढंङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन/कार्यान्वयन गर्न,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, र
- स्थानीय तथा राष्ट्रिय योजनालाई लागतको आधारमा अनुकूलनका प्रभावकारी विकल्प पहिचान गर्न ।

माथि उल्लेखित विभिन्न आवश्यकता साथै महिलाको प्रजनन स्वास्थ्यलाई पनि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन बनाउन अति आवश्यक देखिन्छ । विगतमा थुप्रै स्थानीय निकायहरुमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण भएपनि यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य र अधिकारका कुराहरु प्राथमिकतामा नपरेको देखिएको छ । नेपाल जस्तो विकासशील देशमा जलवायु परिवर्तनका कारणले हुने प्रभावले समग्र स्वास्थ्य संस्थाहरु लगायत महिलाको प्रजनन स्वास्थ्यमा विभिन्न खालका जटिलता आउने कुरालाई न्यूनीकरण गर्ने स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा विशेष प्राथमिकता दिईनु पर्दछ । यसै सन्दर्भमा आइपास नेपालले जलवायु परियोजना अन्तरगत रम्भा गाउँपालिकामा महिलाको प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारलाई सुनिश्चितता गर्न जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य र अधिकारका कार्यक्रमलाई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा मुलप्रवाहीकरण गर्न विशेष सहयोग हुनेछ ।

१.३ स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरुः

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाका निर्दिष्ट सिद्धान्तहरु (समावेशी, उर्ध्वगामी, लचिलो, तत्परता) लाई आधार विन्दु मानिने छ । स्थानीय तहमा निर्मित स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाले स्थानीय तह अन्तर्गत पर्ने सम्पुर्ण वडाहरु, वस्ती र टोलमा तथा समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्दि भई जिविकोपार्जनमा सुधार ल्याएको हुनेछ । यस योजनाका मान्यता तथा सिद्दान्तहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना स्थान विशेष अनुसार फरक फरक हुन्छ ।
- स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनको असरसँग सामना गर्न अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।
- पालिका स्तरीय अनुकूलन कार्ययोजनाले लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायलाई समेटी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी कार्यक्रमहरुको तय गरेको हुँदा यो कार्ययोजना प्रभावकारी रुपले सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

- स्थानीय निकायमा निर्वाचित जनप्रतिनिधि भएको हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागी अनुकूल वातावरणको श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गर्दा पालिकामा रहेको सम्पुर्ण सरोकारवालाहरुलाई समावेश गरिएकाले योजनालाई प्राथमिकताका साथ कार्य गर्न उपयुक्त वातावरण श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको निर्देशित सिद्धान्त समावेशि, तत्परता र लचिलोमा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।
- राष्ट्रिय अनुकूलन योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा आधारित भई जलवायु परिवर्तनले असर गर्ने सबै विषयगत क्षेत्र समेटि विभिन्न सरकोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा योजना तयार गरिएको छ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्दा स्थानीय विपद व्यवस्थापनका पक्षहरुलाई पनि विशेष ध्यान दिइएको छ ।

१.४ स्थानीय अनुकूलन योजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तरसम्बन्ध

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना तयार गरी लागु गरेको छ भने स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयारीको लागि संघीय मामीला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट मार्गदर्शन तयार गरी लागु गरिएको छ । दुवै दस्तावेजको लागि छुट्टाछुट्टै मन्त्रालयबाट मार्गदर्शन लागु गरिएको भएता पनि यसको उद्देश्य, आसय, योजना तर्जुमा, प्रक्रिया र विधिमा खासै भिन्नता देखिदैंन । दुबै योजनाको मुख्य उद्देश्य नेपालले भोगीरहनु पर्ने र दोहोरीरहने बाढी, पहिरो, माहामारी, आगलागी, शीतलहर जस्ता विनासकारी समस्या तथा जोखिमहरुसँग जुध्न उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नु रहेको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवतर्नबाट सिर्जित जलवायुजन्य प्रकोपहरुमा केन्द्रित भई संकटासन्न समुदायको अनुकूलीत क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ योजना तयार गरेको र स्थानीय विपद व्यवस्थापन योजनाले जलवायु जन्य तथा अन्य प्रकोपहरुलाई समेटी विपद व्यवस्थापनका पक्षलाई केन्द्रित गरी योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने भएकाले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना र स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना समायोजन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिएकोले विपद व्यवस्थापन योजनामा समावेश भए गरेका विपद व्यवस्थापन सम्बन्धि योजनाहरु पनि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा समावेश गरी कार्यान्वय गर्दा अझ बढी प्रभावकारी हुने देखिएकोले यस योजनामा दुवै योजनाका समान रहेका पक्षहरुलाई समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ । पालिका स्तरमा गाउँपालिकाले नै जलवायु परिवर्तनका कार्यक्रम तथा विपद व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने हुँदा विपद व्यवस्थापन तथा उत्थानशील योजनालाई परिमार्जित अनुकूलन योजना मार्फत् सम्बोधन गर्दा व्यवहारिक र समयानुकुल हुने देखिन्छ ।

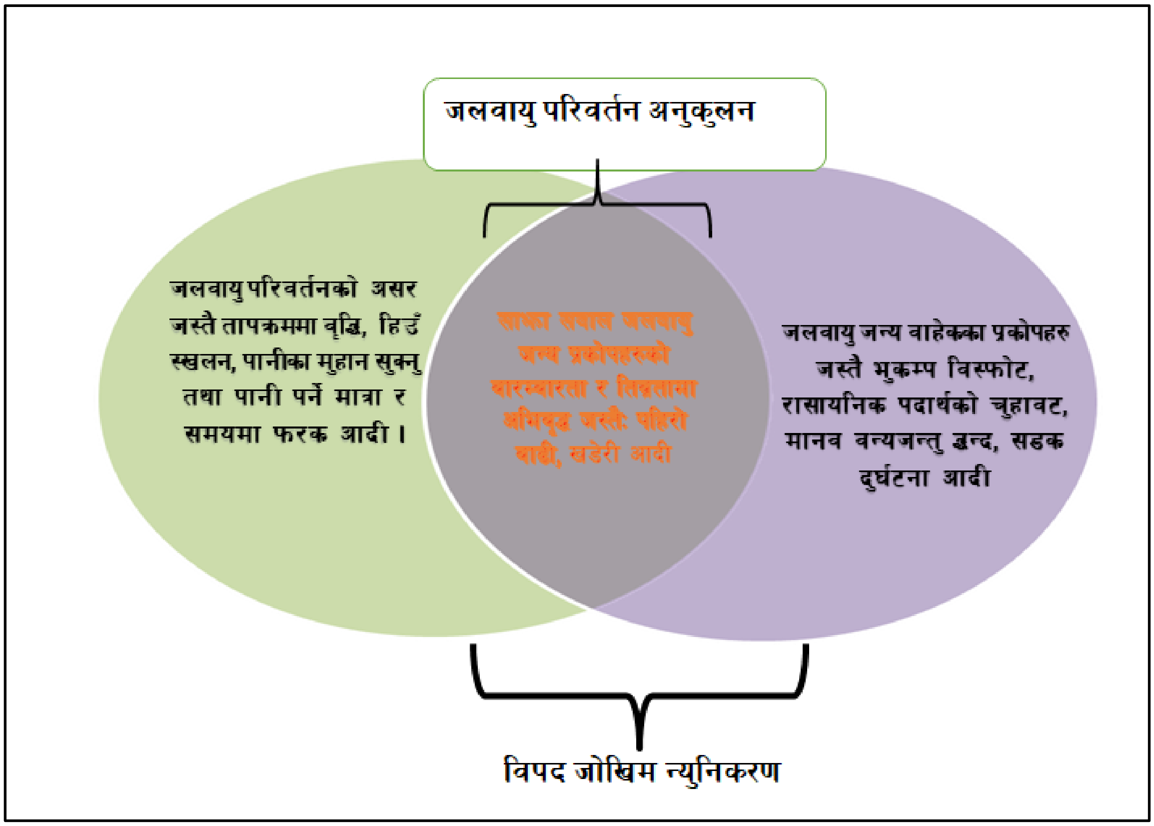

चित्र १: स्थानीय अनुकूलन योजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तरसम्बन्ध

परिच्छेद २ : गाउँपालिकाको परिचय

मुलुकमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना पशचात् नेपालको वर्तमान संविधानले मूलुकलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको संरचनामा रुपान्तर गरेको हो । देशमा कायम गरिएका ७५३ स्थानीय तह मध्ये रम्भा गाउँपालिका पनि एक हो । प्रकृति र संस्कृतिले समृद्ध यो गाउँपालिका पाल्पा जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित छ । यसको उत्तरतर्फ विश्वमै शालीकग्रामको लागि प्रख्यात पवित्र कालीगण्डकी नदी तथा स्याङ्जा जिल्ला, पूर्वमा रामपुर नगरपालिका तथा पूर्वखोला गाउँपालिका, दक्षिणमा माथागढी गाउँपालिका र पश्चिममा वगनासकाली गाउँपालिका पर्दछन् । यस गाउँपालिकाको नामाकरण पाल्पा जिल्लाको सदरमुकाम तानसेनबाट करिव ३१ कि.मी. पूर्वमा यसै गाउँपालिकाको वडा नं. ५ मा अवस्थीत प्रसिद्ध शक्तिपीठ रम्भादेवीको नामबाट रहेको हो । ताँहू बजारबाट २ कि.मी. उत्तर जंगलभित्र डांडाको काखमा रहेको यो मन्दिरमा विशेषतः कृष्णष्टमीमा दर्शनार्थीहरुको ठूलो मेला लाग्दछ । रम्भा गाउँपालिका पाल्पा जिल्लाको सबैभन्दा थोरै ५ वटा वडा भएको गाउँपालिका हो । पाल्पा जिल्लाका प्रमुख चार वटा अग्ला लेकहरु मध्येको रिमिधा लेक यसै गाउँपालिकामा अवस्थित छ । यो लेकमा परापुर्वकालमा ऋषिमुनिहरुले तपस्या गरेकोले ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक विषयवस्तुहरुको अवलोकन तथा ३५ मिटर लामो जोगी गुफा समेत हेर्न सकिन्छ । उत्तरतर्फ चांदी झैं टल्किने सेता हिउले ढाकेका मनमोहक हिमश्रृङखलाहरु अवलोकन गर्न सकिन्छ । प्राकृतिक सुन्दरताले भरिभराउ यो लेक लालिगुराँस, साल, सल्लो कटुस चिलाउने जातका रुखहरुले सुशोभित छ ।

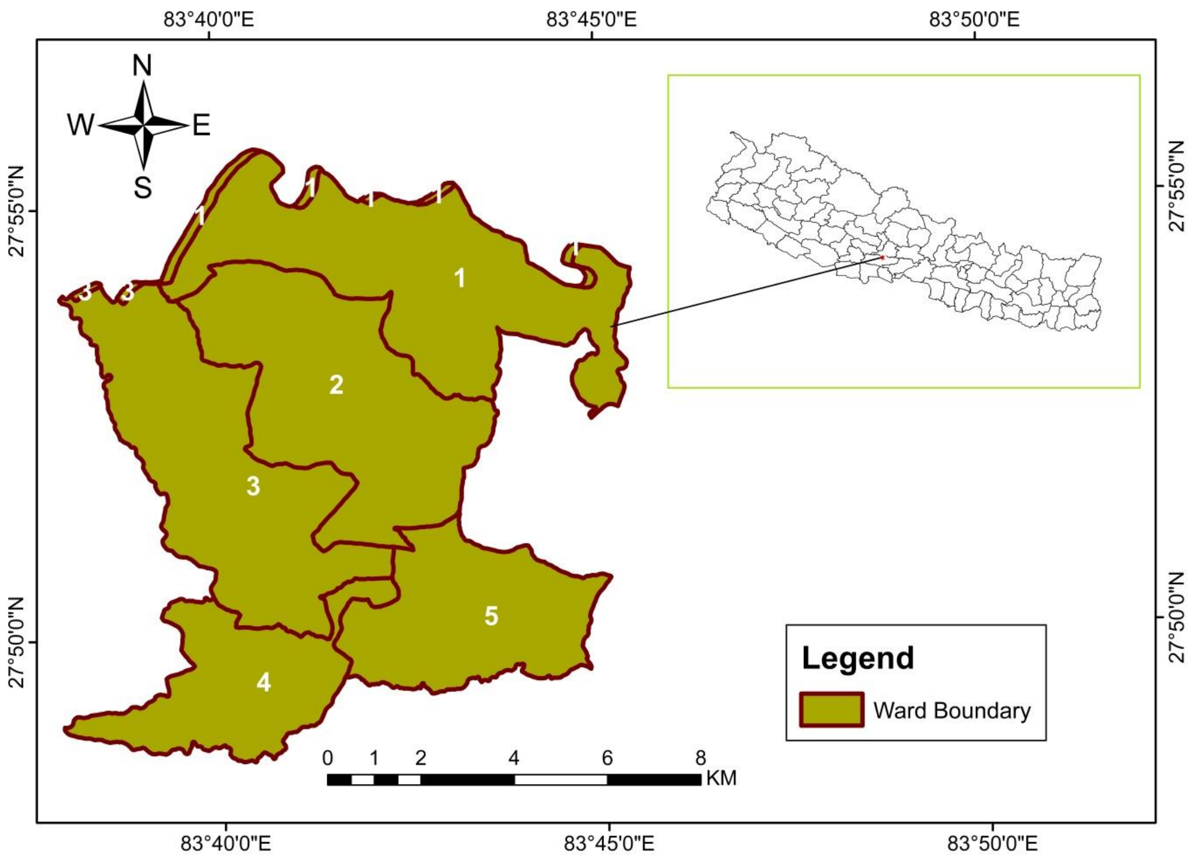

चित्र २: रम्भा गाँउपालिकाको अवस्थिति GIS नक्सा

२.१ गाउँपालिकाको पृष्ठभूमिः

पाल्पा जिल्लाका साविक हुँगी, गा.वि.स., पिपलडाँडा, हुमिन, फोक्सिङ्गकोट, ताहुँ गा.वि.स.र हेक्लाङ गा.वि.स.को वडा नं. ९ समेत गरी जम्मा ५ वडा कायम गरी रम्भा गाउँपालिकको भौगोलिक संरचना बनेको छ । यस गाउँपालिका ९४.१२ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यस क्षेत्रमा रानीबास, हुगीफाँट, रिमिधा, रम्भादेवि, पडुसीड, उत्तरबाहिनी क्षेत्र, लक्ष्मीनारायाण धाम, रमणेश्वर महादेव मन्दिर, मुलाबारी, भोकेदी, स्काड जस्ता रमणीय पर्यटकिय क्षेत्रहरू पर्दछन् । सिद्धार्थ राजमार्ग, कालीगण्डकी कोरीडोर तथा आर्यभञ्ज्याङ रामपुर सडकमार्गले छोइएकोले विकासका प्रसस्त संभावना बोकेको गाउँपालिकाको रुपमा रहेको छ । यस गाउँपालिकाको सबैभन्दा अग्लो स्थान रिमिघा लेक १७९४ मिटरमा पर्दछ भने सबैभन्दा होंचो भाग कालीगण्डकीको किनार हुँगीमा पर्दछ जो ७५० मिटरमा अवस्थित छ । हुँगी फाँट, फूरुड्दी घुर्चिस फाँट, निकीचौर र अंगाहाखोला फाँट, बेलपानी फाँट यस गाउँपालिकाका उर्वर क्षेत्र रहेका फाँटहरु हुन। ताहुँ, झोकेदी, रानीवास, घोड्सीद जस्ता ठाउँहरु पहाडी अग्ला ठाउहरुमा पर्दछन । यसले गर्दा यस गाउँपालिकामा विषम हावापानी पाइन्छ । वि.सं २०७८ को जनगणना अनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या १७१५५ मध्य ७५२५ पुरुष र ९६३० जना महिला रहेको छ भने जम्मा ४६८९ घरधुरी रहेको छ ।

२.२ गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण

वि.सं २०७८ को जनगणना अनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या १७१५५ मध्य ७५२५ पुरुष र ९६३० जना महिला रहेको छ भने जम्मा ४६८९ घरधुरी रहेको छ। सबैभन्दा वढि जनसंख्या हालको वडा नं. १ मा रहेको छ जसमा २२८८ पुरुष र २८२४ जना महिला गरि ५११२ मानिस रहेका छन भने सबै भन्दा थोरै जनसंख्या वडा नं. ४ मा रहेको छ जसमा ८०६ पुरुष छन भने ९८० जना महिला गरी १७८६ मानिस रहेका छन । गाउँपालिकाको वडागत क्षेत्रफल तथा जनसंख्या सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २: रम्भा गाउँपालिकाको *जनसंख्या विवरण*

वडा नं.	समावेश साविक गाविस	घरधुरी	पुरुष	महिला	जनसंख्या
१	हुँगी १-९, हेक्लाङ ९	१३७७	२,२८८	२,८२४	**५,११२**
२	फोक्सिङ्गकोट १-९	७०५	१,१०३	१,५२१	**२,६२४**
३	पिपलडाँडा १-९	११९८	१,९६५	२,,४५७	**४४२२**
४	हुमिन १-९ँ	५०४	८०६	९८०	**१,७८६**
५	ताहुँ १-९	९०५	१,३६३	१,८४८	**३,२११**
जम्मा		**४६८९**	**७५२५**	**९६३०**	**१७,१५५**

२.३ सामाजिक सांस्कृतिक अवस्था

नेपालको सांस्कृतिक विविधतालाई झल्काउने प्रमुख विषय भनेको स्थानीय चाडपर्व, भाषा धर्म तथा संस्कृतिहरु हुन् । रम्भा गाउँपालिका जातिय, भाषिक, धार्मिक रुपमा विविधता वोकेको गाउँपालिका हो । यसै कारण यहाँका स्थानीय चाडपर्व तथा संस्कृतिहरुमा पनि विविधता पाइन्छ । यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जातजाति अनुसार फरक फरक चाडपर्व तथा जात्राहरु मनाउने गर्दछन । यस स्थानमा केही महत्वपूर्ण मेला लाग्ने स्थानहरु पनि छन् । यस गाउँपालिकामा पुराना संस्कार, सभ्यता र संस्कृतिहरु छन् ।

तालिका ३: स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला

क्र.स.	चाडपर्व	मनाइने महिना	मनाउने जातजाती
१	माघे संक्रान्ति	माघ	मगर, थकाली, कामी र दमाई आदि लगायतका जाति
२	भुमे पर्व	ज्येष्ठ	मगर समुदाय
३	ल्होसार	पौष	मगर
४	नव वर्ष	वैशाख	क्षेत्री, ब्राह्मण, गुरुङ, मगर, कामी दमाई लगायत अन्य जाति
५	तीज	भाद्र	हिन्दु समुदाय (क्षेत्री,ब्राह्मण, कामी र दमाई आदि लगायतका जाति)
६	माघे संक्रान्ति	माघ	मगर, थकाली, कामी र दमाई आदि लगायतका जाति
७	दशैं, तिहार	असोज, कार्तिक	हिन्दु (क्षेत्री, ब्राह्मण, गुरुङ,मगर, थकाली, कामी र दमाई आदि)
८	कृष्ण जन्माष्टमी	भाद्र	हिन्दु समुदाय (क्षेत्री,ब्राह्मण, कामी र दमाई आदि लगायतका जाति)
९	धान्ने पूर्णीमा		मगर, नेवार, कामी र दमाई आदि

२.४ आर्थिक कृयाकलापको अवस्था:

यस गाउँपालिकाको प्राय मानिसको पेसा भनेको कृषि पेशा रहेको छ । मानिसहरु रोजगारीका लागी गाउँ छाडेर देश भित्र तथा विदेश जानेगरेको पाइयो । गाउँमा रहेका मानिसको रोजगारीको अवस्था हेर्दा सरकारी सेवामा २.८ प्रतिसत, वित्तिय संस्थामा ०.५ गैरवित्तिय संस्थाामा १२.८ गैर नाफामूलकमा ०.१ र घरायसी क्षेत्रमा ८२.६ प्रतिसत रहेको पाइयो । यसैगरि १० वर्ष र सोभन्दा माथिका व्यक्तिले गणनाको समय देखि अघिको १२ महिना सम्म गरेको आर्थिक क्रियाकलापको औधोगिक क्षेत्र अनुसारको जनसंख्या हेर्दा करिव ८०.७ प्रतिसत कृषि पेशामा रहेको, ४.५ प्रतिसत थोक व्यापारमा रहेको, ३.४ प्रतिसत निर्माण क्षेत्रमा रहेको पाइयो ।

तालिका ४: रम्भा गा.पा.मा मुख्य आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र अनुसार जनसंख्या प्रतिशत

विवरण	पुरुष प्रतिसत	महिला प्रतिसत	कुल प्रतिसत
सरकारी	३.१	२.५	२.८
वित्तिय	०.५	०.५	०.५
गैरवित्तिय	१८.८	८.५	१२.८
गैरनाफामुलक	०.२	०.१	०.१
घरायसी क्षेत्र	७६.१	८७.३	८२.६

२.५ शैक्षिक अवस्था:

गाउँपालिका क्षेत्रको औसतमा साक्षरताको स्थिति हेर्दा ७८.७ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् जसमा ८७.० प्रतिशत पुरुष र ७२.४ प्रतिशत महिला साक्षर रहेको छ । गाउँपालिका भित्रको शिक्षाको स्तर विश्लेषण गर्दा आधारभूत तहको शैक्षिक उपलब्धी हासिल गरेकाहरुको मध्ये स्नातकोत्तर गर्नेहरुको संख्या १३० जना मात्र रहेको छ यसै गरी स्नातक

गर्ने २६७ जना, माध्यामिक ४८७७ जना, आधारभुत ६६३७ जना, पुर्व प्राथमिक ३८० जना रहेको छन । यस गाउँपालिकामा कुल ४१ विद्यालय रहेका छन् ।

२.६ लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्थाः

यस गाँउपालिकाको कुल जम्मा जनसंख्या १७१५५ मध्य ७५२५ पुरुष र ९६३० जना महिला रहेको छ । यस गाँउपालिकामा पनि अन्य ठाउमा जस्तै खेतीपाती, जागिर, व्यापार जस्ता उत्पादनशील कार्यहरुमा पुरुषको सहभागीता धेरै पाइएको छ भने घास दाउरा, पानी, भान्सा, केटाकेटीको रेखदेख जस्ता पुर्नउत्पादनशील(हेरचाहमूलक) कार्यहरुमा महिलाहरुको सहभागिता धेरै पाइएको छ । त्यसैगरी सामाजिक तथा राजनैतिक क्रियाकलापहरुमा पनि महिलाहरुको संलग्नता पुरुषहरुको तुलनामा निकै कम छ । यद्यपी नीतिगत तहमा आएका महिलामूखि नीतिहरु तथा विभिन्न निकायहरुबाट संचालन भईरहेका सशक्तिकरणका कृयाकलापहरुले गर्दा महिलाहरुको सचेतना स्तर बढ्दै गएकोले भविष्यमा उत्पादनशील, सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा महिलाहरुको संलग्नता बढ्न सक्ने देखिन्छ । महिलाको घर तथा जमिनमा स्वामित्वको अवस्था हेर्दा जम्मा ४६८९ घरधुरी मध्य जम्मा ५३ घरमात्र महिलाको स्वामित्वमा रहेको देखिन्छ भने ३६८ घरधुरीमा जमिनमा मात्र महिलाको स्वामित्व रहेको देखिन्छ । जम्मा ३६५ घरधुरीमा घर तथा जमिन महिलाको स्वाम्त्विमा रहेको देखिन्छ भने ३८२६ घरधुरीमा भने महिलाको घर तथा जमिन दुबैमा स्वमित्व नरहेको देखिन्छ ।

२.७ प्राकृतिक श्रोतको अवस्थाः

वन तथा वातावरण, जैविक विविधता प्रकृतिवाट पाईने जल, जमिन र जंगल जस्ता श्रोतहरुमा रम्भा गाउँपालिका सम्पन्न स्थानीय तह हो । अधिकाँश भूभाग जंगलले ढाकिनुका साथै नदीनालाहरुको श्रोत भएको यस क्षेत्रमा जिल्लाका अन्य क्षेत्र भन्दा शितल हावापानी तथा हरियाली भूभाग बढी पाईन्छ ।

२.७.१ वन स्रोतः

पहाडी क्षेत्रमा हुने वन तथा जैविक विविधता यस क्षेत्रमा विद्यमान रहेको देखिन्छ । जैविक तथा वानस्पतिक महत्वका जीव तथा वनस्पति मध्ये यो क्षेत्र कस्तुरी, मृग, नावर, रेड पाण्डा, रातो वाँदर, ढेडु, झारल, थार, वाघ, खरायो, स्याल, दुम्सी, लोखर्के, गोहोरो आदी जस्ता जनावर र डाँफे, मुनाल, च्याखुरा, तित्रो, कालिज, ढुकुर, पिउरो, जुरेली, भद्रो, सारौं आदी चराहरुको वसोवास स्थलको रूपमा परिचित छ ।

गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरुमा चरन क्षेत्रको उपलब्धता रहेको देखिन्छ । चरन क्षेत्रको व्यवस्थापन प्रणाली परम्परागत रहेको पाइन्छ । यहाँको आवादी तथा वसोवासको तुलनामा वन जंगल दोव्बर मात्रामा रहेको छ । वाक्लो वन क्षेत्र भएको र पर्यटकिय सम्भावना रहेका यो गाउँपालिकाविविधताको हिसाबले धनी र महत्वपूर्ण छ ।

तालिका ५: मुख्य वनस्ती, जनावर तथा पंक्षिहरु

मुख्य वनस्पतिहरु
बोटबिरुवाः वाँज, खस्रु, शिसौ, गुराँस, ओखर, साज, साल, पाङ, ठिङ्गो, चिउरी, टुनी, चाँप, काफल, सल्लो, उत्तीस, चिलाउन, कटुस आदी **जडिवुटीः** टिमुर, अमला, हर्रो, वर्रो, अल्लो आदी
मुख्य जङ्गली चराचुरुङ्गी
च्याखुरा, तित्रो, कालिज, ढुकुर, पिउरो, जुरेली, भद्रो, सारौं आदी

मुख्य जनवार
मृग, नावर, रेड पाण्डा, रातो बाँदर, ढेडु, झारल, थार, वाघ, खरायो, स्याल, दुम्सी, लोखर्के, गोहोरो आदी

२.७.२ जलश्रोतः

यस गाउँपालिकामा बाह्रैमहिना पानीको श्रोत हुने र शालिकग्रामका लागि प्रख्यात नदी कालिगण्डकी यसै गाउँपालिकाको सिमाना भएर बग्दछ भने अन्य थुपै साना खोला तथा खोल्सीहरु रहेका छन । यस गाउँपालिका भित्र बाह्रै महिना बहने खोलाहरु वाट घट्ट, सिँचाइ तथा खानेपानीका लागि जलस्रोतको उपयोग हुने गरेको छ । सिंचाईका लागि कुलोको अलवा पाईप मार्फत पनि तरकारी तथा खेतीवारीमा सिंचाई गर्ने गरिएको पाईन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका खोला तथा खोल्सिहरुको विवरण तलको नक्सामा देखाइएको छ ।

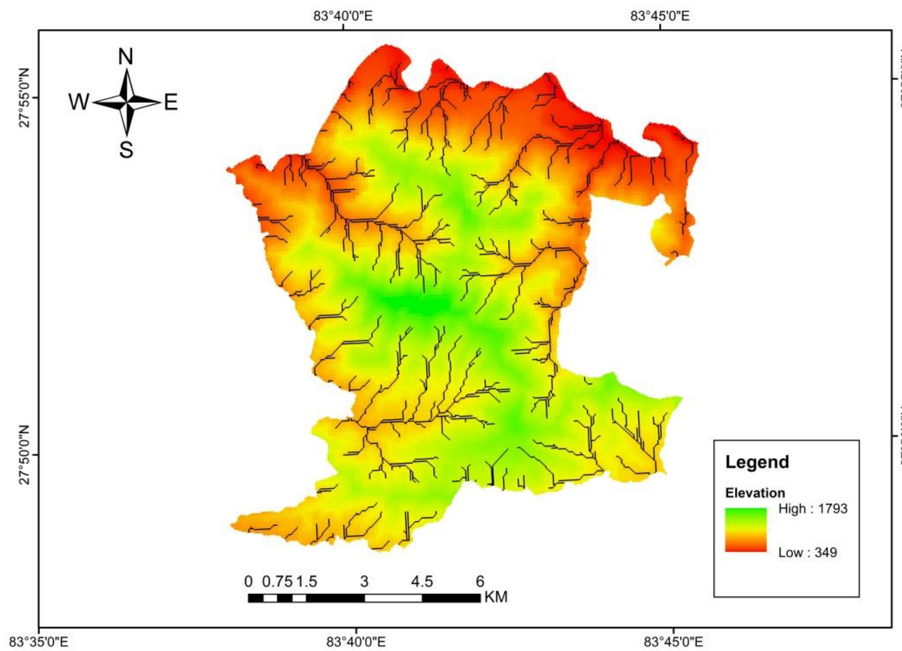

चित्र ३: रम्भा गाँउपालिकाको खोलाको GIS नक्सा

२.७.३ भू-उपयोगः

यस क्षेत्रमा प्रसस्त मात्रामा चरन क्षेत्रहरु रहेका छन भने खानेपानी मुहानहरु पनि सबै वडामा छन् । यस गाउँपालिकामा घना वनक्षेत्रहरु, चरण क्षेत्र तथा नदीनालाहरु रहेका छन । गाउँपालिकाको सबैभन्दा धेरै भूभाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ भने त्यसपछि घाँसेमैदान तथा झाडीले ओगटेको छ , केहि भाग कृषि भूभागले ओगटेको छ भने केहिमात्रामा आवास क्षेत्रले ओगटेको छ । रम्भा गाउँपालिकाको भूउपयोगको न्क्ष्क नक्सा तलको चित्रमा देखाईएको छ ।

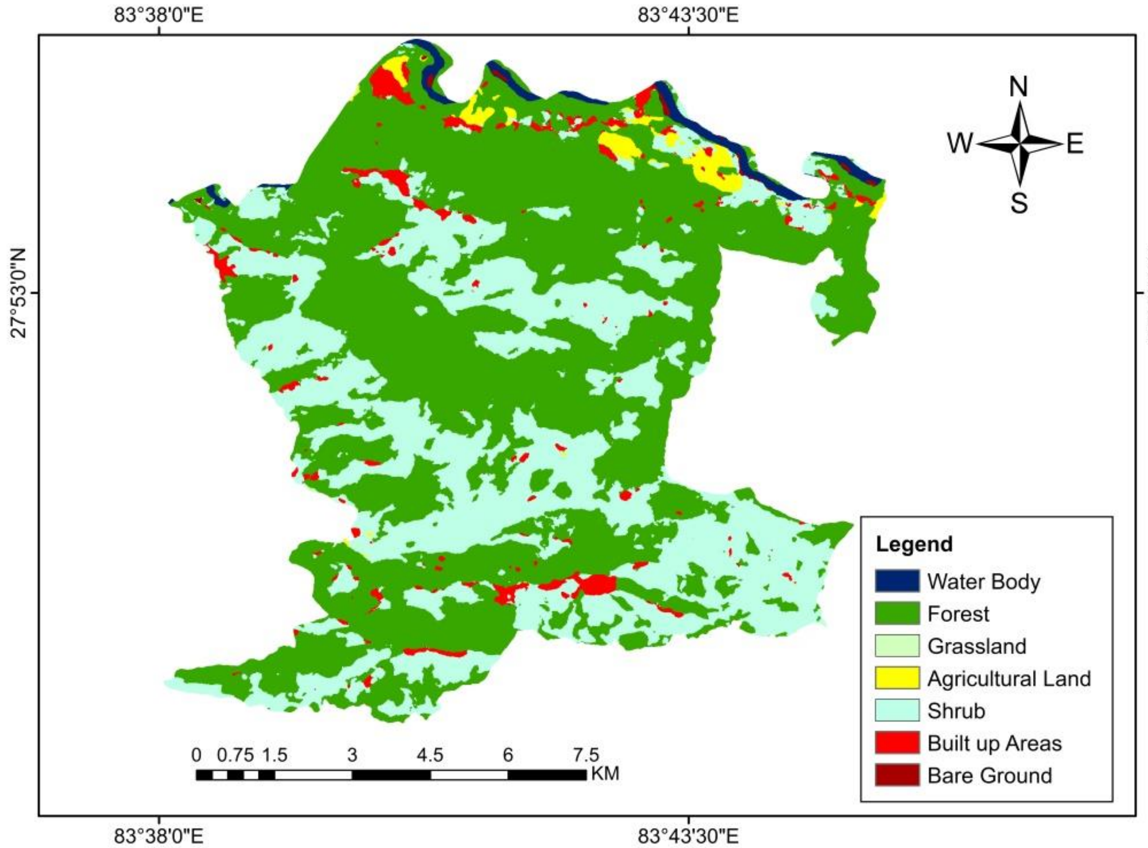

चित्र ४: रम्भा गाँउपालिकाको भू-उपयोग GIS नक्सा

२.८ योन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्वन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा पहिलो पटक विवाहको तथ्याङ्क हेर्दा करिव ३९.६ प्रतिसत महिलाको विवाह १७ वर्ष भन्दा कम उमेरमा भएको पाइयो भने करिव ७८.१ प्रतिसत महिलाको विवाह २० वर्षको उमेरमा भैसकेको पाइयो । पुरुषको तथ्याङ्क हेर्दा करिव ४४.४ प्रतिसतको विवाह २० वर्षको उमेरमा भैसकेको पाइयो । विवाह भएका १५ दखि १९ वर्षका महिला मध्य करिव ४१.६ प्रतिसतको एक बच्चा भएको र करिव १.६ प्रतिसतको २ वच्चा भएको पाइयो । यसरि हेर्दा यस गाउँपालिकामा धेरै मात्रामा २० वर्ष भन्दा अघि महिलाहरुको विवाह हुने गरेको पाइयो भने २० वर्ष अघिनै वच्चा जन्माउने महिलाको संख्या पनि प्रसस्त रहेको पाइयो । यस गाउँपालिकाले सत प्रतिसत संस्थागत सुत्केरी गराउने घोषणा गरेर काम अघि वढाएको छ र हाल सम्म सफल भएको छ । यस गाउँपालिकाको ५ वटा वडाका ५ वटै स्वास्थ्य संस्था तथा १ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ गरी ६ वटा स्थानमा बर्थिङ सेन्टरको स्थापना गरी सेवा दिदै आएको छ साथै सबै स्वास्थ्य संस्थामा गर्भ पतन तथ परिवार योजनाका सेवा पनि दिदै आएका छ ।

तालिका ६: महिलाको उमेरगत हिसावमा बच्चा संख्या विवरण

उमेर समुह	कुनै बच्चा छैन	एउटा बच्चा	दुईवटा बच्चा	तीनवटा बच्चा	४ भन्दा बढी बन्चा
१५-१९	५६	४१.६	१.६	०.८	०
२०-२४	३१.३	५३.६	१३.१	१.८	०.२
२५-२९	१२.७	४५.८	३५.६	५.७	०.२
३०-३४	६.४	२४.९	५२.२	१३.३	३.३
३५-३९	४.९	१३.४	४८.७	२२.५	१०.६
४०-४४	४.७	५.८	३८.९	३४	१६.५
४५-४९	८.४	५.६	२६.३	२७.८	३१.९

२.९ भौतिक पूर्वाधारको अवस्थाः

स्वास्थ्य संस्था

यस गाउँपालिकामा ५ स्वास्थ्य चौकी र ५ स्वास्थ्य इकाई रहेको छ । यस गाउँपालिकाका ५ वटा वडाका ५ वटै स्वास्थ्य संस्था तथा १ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ गरी ६ वटा स्थानमा बर्थिङ सेन्टरको स्थापना तथा संचालन भएको छ भने रम्भा ३ पिपलडाडाँमा एक वटा आयुर्वेद औषधालय तथा रम्भा १ हुँगीमा नागरीक आरोग्य केन्द्र संचालनमा रहेको छ ।

सडकः

यस गाउपालिकालाई सिद्धार्थ राजमार्ग, कालीगण्डकी कोरीडोर, तथा आर्यभञ्ज्याङ रामपुर सडकमार्गले छोउको छ । यस गाँउपालिकाले आफ्नै सिमित स्रोत साधनको उपयोग तथा प्रदेश र संघिय सरकारको सहयोगमा आन्तरिक सडकहरु निर्माण गरिरहेको छ । स्रोत साधनको अप्रयाप्तता, कठिन भौगोलिक अवस्थीति र छरिएर रहेका बस्तीका कारण सडक निर्माण चुनौतिपूर्ण रहेको छ । यस पालिकामा केहि पक्कि सडक बनेको छन भने धेरैजसो कच्चि रहेको छ । यहाँका सडकमा हिउद महिनामा जिप तथा छोटो दुरीका सार्वजनीक यातायातका साधनहरु सञ्चालन हुने गरेका छन् भने केहि पक्कि सडकहरुमा बाह्रैमहिना गाडिहरु सन्चालन हुन्छन् । यस गाउँपालिका भित्रका सडकहरुको विवरण तलको GIS नक्सामा देखाईएको छ ।

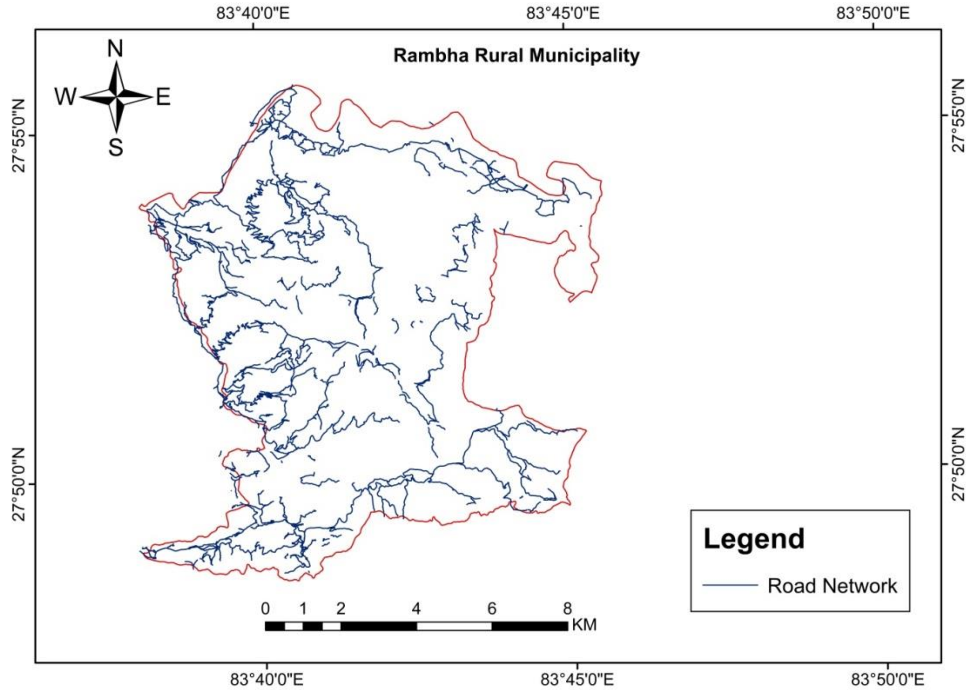

चित्र ५: रम्भा गाँउपालिकाको सडकको GIS नक्सा

सिंचाईः

आयोजनागत रुपमा यस गाउँपालिका क्षेत्रमा वर्षैभरी र मौसमी सिँचाइ पूर्वाधारबाट जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुगेको देखिन्छ । लिफ्ट सिंचाई रम्भा १ मा हुँगीमा सन्चालनमा रहेको छ । सिंचाई सुविधाका कारण यस गाउँपालिका भित्रका तल्लो भेगमा वर्षमा दुई पटक धान खेति गरिन्छ । सिंचाइका पुर्वाधारहरुको विकाश गर्न सकेमा अझै धेरै क्षेत्रमा सिंचाईहुने र अन्न उत्पादनमा उल्लेख्य बृद्धिहुने देखिन्छ ।

आवास तथा सामुदायिक भवनः

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका घरहरु जगको आधारमा हेर्दा सबैभन्दा उच्च सङख्यामा ढुंङ्गा र माटो प्रयोग भएका घरमा बस्ने घरपरिवार संख्या ३८८७ रहेको छ भने काठको खाँबो प्रयोग भएकाको घरमा वस्ने घरपरिवार सङख्या १३ रहेको छ । भने सिमेन्ट ढुंगाको ४६५ घरहरु पक्की रहेका छन भने सबैभन्दा उच्च सङख्यामा जस्ताको छाना भएको ३९६४, ढलान छाना भएको ६९० भन्दा वढी घरहरु रहेको छन । पालिका भित्र सामुदायिक भवनहरु २५ भन्दा वढी रहेका छन । साथै यस गाउँपालिकामा रहेका सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवनहरु भेला, बैठक, कृषि उत्पादन संकलन केन्द्रको रुपमा प्रयोग हुने गरेको पाइन्छ ।

सार्वजनिक सेवाप्रवाहः

यस गाउँपालिकामा गाउँपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरी चौकी, कृषि, हुलाक, वन, तथा पशु सेवा केन्द्र जस्ता सरकारी कार्यलयहरु रहेका छन् । सोहि कार्यलयहरु बाट गाउँपालिकाका सेवाहरु प्रभाव हुने गरेको छ ।

शिक्षाः

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बिभिन्न तहका ४१ वटा विद्यालय छन । ति बिद्यालयहरुको भवन केहिको पक्कि रहेको छ भने केहिका कच्ची तथा जिर्ण भवन रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा १ वटा कलेज रम्भा बहुमुखी कलेज पनि सन्चालनमा रहेको छ ।

२.१० गाउँपालिकाको सुशासनको अवस्था

नेपालको संविधान बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था कार्यन्वयन गर्न तथा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न, लोकतन्त्रका लाभहरुको समानुपातिक समावेशी र न्यायोचित वितरण गरी कानुनी राज्य र दिगो विकासको अवधारणा अनुरुप समाजवाद उन्मुख संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीलाई स्थानीय तहदेखि नै सुदृढीकरण गर्न र स्थानीय नेतृत्वको विकास गर्दै स्थानीय शासन पद्धतिलाई सुदृढ गरी स्थानीय तहमा विधायिकी, कार्यकारिणी र न्यायिक अभ्यासलाई संस्थागत गर्न स्थानीय सरकारको सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले नेपालको संविधानको धारा २९६को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका ससंदले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बनाएको छ ।

रम्भा गाउँपालिकाले जनसहभागिता उत्तरदायित्व, पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न, समानुपातिक समावेशी र न्यायोचित वितरण गरी कानुनी राज्य र दिगो विकासको अवधारणा अनुरुप समाजवाद उन्मुख संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीलाई समुदाय, वडा हुँदै पालिकास्तरसम्म नै सुदृढीकरण गर्न र स्थानीय नेतृत्वको विकास गर्दै पालिकाको शासन पद्धतिलाई सुदृढ गरी गाउँपालिको विधायिकी, कार्यकारिणी र न्यायिक अभ्यासलाई संस्थागत गर्न स्थानीय सरकारको सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न आफ्नो स्थानीय ऐन, कानुन तथा निर्देशिका तयार गरी त्यसैअनुसार निति तथा कार्यक्रममा अबलम्बन गरेको छ ।

परिच्छेद ३: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको विधि र प्रकिया

३.१ अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

अनुकूलन योजना तयार गर्दा जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७, परिमार्जित स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६, स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८, विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति २०७५, विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०, वातावरण निति, २०७६, राष्ट्रिय स्वास्थ्य अनुकूलन योजना (२०७२-२०७७) लाई आधार मानिएको छ । स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजनाको (लापा) राष्ट्रिय संरचनाका चार निर्देशक सिद्धान्तहरु (उर्ध्वगामि, तत्परता, लचकता र समावेशी) र छ चरण अन्तर्गत विभिन्न सहभागितामूलक विधि तथा औजारहरुको प्रयोग गरी यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ ।

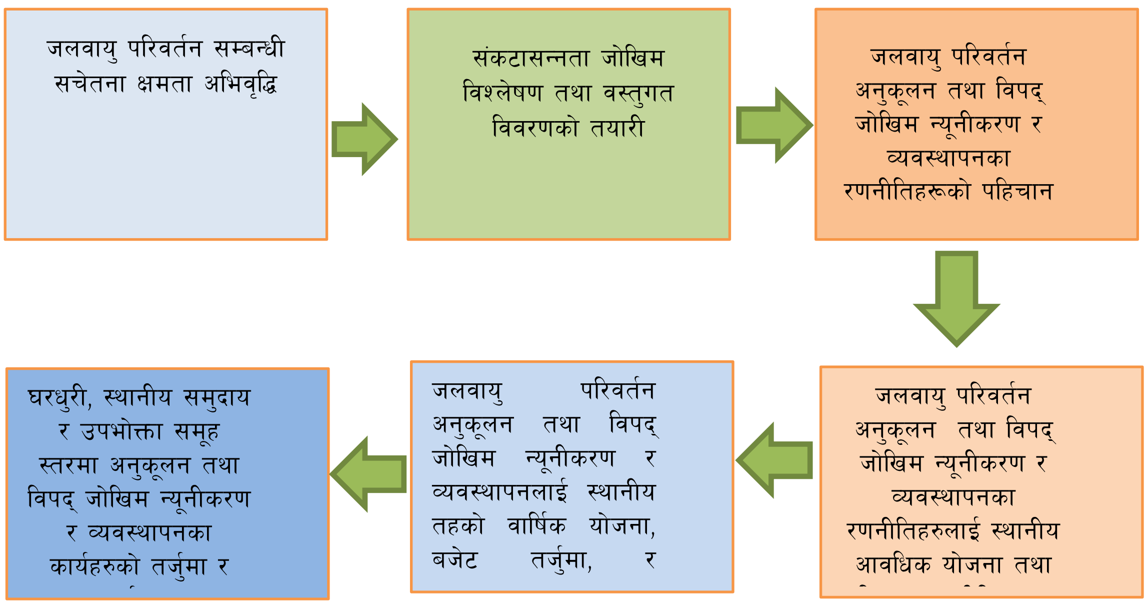

चित्र ६: स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणको समग्र प्रकृया:

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि गोष्ठि रम्भा गाउँपालिकामा मिति २०७९/१२/११ गतेका दिन जनप्रतिनिधीहरु र पालिका स्तरिय सरोकारवालाहरुलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतिकरण गरेर शुरुवात गरिएको थियो । सो गोष्ठिमा गाउँपालिकामा क्षेत्रमा मुख्य मुख्य प्रकोपहरुको पहिचान साथै जोखिमहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । त्यसैगरी वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतिकरण, प्रकोपको पहिचान र वस्तिहरु छनौट पश्चात् वस्तिहरुमा संकटासन्नता लेखाजोखा र अनुकूलनका क्रियाकलापहरुको पहिचान गरिएको थियो । वडामा संकटासन्ता लेखाजोखा, प्रकोप श्रोत नक्सांकन समेत तय गरी अनुकूलनका क्रियकलापहरु पहिचान गरिएको थियो । प्रत्येक क्रियाकलापहरुलाई विभिन्न सुचकको आधारमा प्राथामिकिकरण गरिएको थियो । प्रत्येक वडाबाट आएका सुचनाहरुलाई पुन गाउँपालिकामा मिति २०७९/१२/२९ गतेका दिन प्रस्तुत गरिएको थियो । वडाहरुको स्तरीकरण, श्रोत नक्सांकन, गाउँपालिकाको जोखिम विश्लेषण, गाउँपालिका स्तरिय अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान साथै वर्गीकरण गरिएको थियो ।

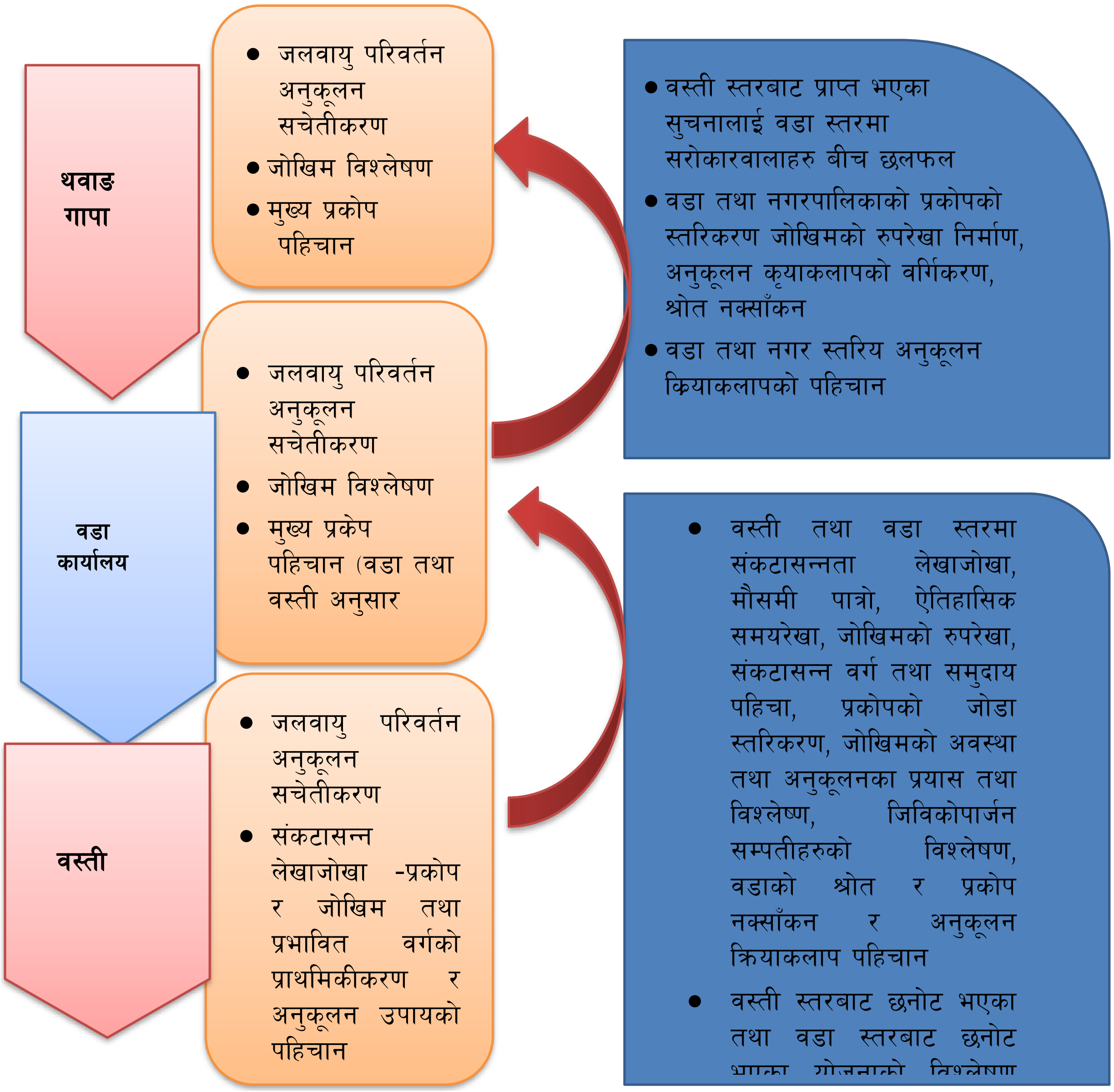

चित्र ७: स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना विधि प्रक्रिया

परिच्छेद ४ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका तयारी गर्दा अपनाईएका चरण तथा तिनका नतिजाहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

४.१ जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धिः

जलवायु परिवर्तन नविनतम विषयवस्तु भएकाले जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर तथा प्रभावलाई सम्बोधन गर्नका लागि प्रभावकारी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न जलवायुले के कस्तो असर पारेको छ, के कस्तो प्रभाव पार्न सक्दछ, अनुकूलनका विद्यमान अवसर वा चुनौती के के छन् र त्यसको सामना गर्नका लागि आवश्यक स्रोत र साधन कसरी जुटाउने आदि सूचना स्थानीय स्तरमा जानकारी गराउन समुदाय, वडा तथा बस्तीस्तरमा संकटासन्नटा तथा क्षमता बिश्लेषण योजना तर्जुमा तथा मस्यौदा छलफल गोष्ठि संचालन गरिएको थियो साथै आमा तथा महिला समुहसँग योन तथा प्रजनन् स्वास्थ्यमा परेको असर र पर्नसक्ने असरका वारेमा र आवस्यक योजनाहरुका वारेमा छलफल गरियो । पहिरो जोखिममा रहेका वस्तिहरुमा पनि परेको असर, सम्भावित प्रभाव र आवस्यक योजनाहरुका वारेमा छलफल गरियो । सो क्रियाकलाप गाउँपालिका, वडा तथा वस्ती र समुदायस्तरमा गरि करिव २५२ भन्दा वढि मानिस प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् जसमध्य करिव ११६ जना महिला सहभागि रहेका छन् ।

सचेतना कार्यक्रममा सङ्कटासन्न समुदाय, स्थानीय निकाय तथा स्थानीय सरकार प्रतिनिधी, शैक्षिक एवं सेवा प्रदायक संघ-संस्था, विज्ञ, दलित, जनजाति, किसान, युवा र सर्वसाधारणलाई सहभागी गरिएको थियो । सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमको लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि पावरप्वाईन्टमा प्रस्तुति, चार्ट, सामुहिक छलफल, लघुप्रवचन, सामुहिक कार्य जस्ता प्रशिक्षण बिधिको प्रयोग गरिएको थियो ।

४.२ तापक्रम र बर्षाको तथ्यांक बिश्लेषण (Climate profile)

विगत (सन् १९९० देखि २०१४ सम्म) को तापक्रम र वर्षाको मात्रालाई आधार मानेर नेपाल सरकार जल तथा मौसम विज्ञान विभागले २०७४ सालमा गरेको एक अध्ययन अनुसार नेपालको वार्षिक अधिकतम तापक्रम वृद्धि दर ०.०५६ सेन्टिग्रेड र न्युनतम तापक्रम वृद्धिदर ०.००२ डिग्री सेन्टीग्रेड रहेको छ । रम्भा गाउँपालिकाको सन १९९० देखि २०१९ सम्मको तापक्रम तथा वर्षाको अध्ययन गर्दा औसत वार्षिक तापक्रम बृद्धि ०.०१९ सेन्टीग्रेड ले वढ्दै गएको छ भने औसत अधिकतम तापक्रम ०.०२३ डिग्रि सेन्टीग्रेड ले वढ्दै गएको छ र औसत न्युनतम तापक्रम ०.०२९ डिग्री सेन्टीग्रेडले वढ्दै गइरहेको सो अध्ययनले देखाउछ । वार्षिक वर्षा वृद्धिदर १५.०९ मिलिमिटर प्रतिवर्ष रहेको छ भने वर्षायामको वर्षा दर हेर्दा १२.२३ मिलिमिटर प्रतिवर्ष वढेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा वर्खामा पानी पर्ने मात्रामा बढोत्तरी भएको देखिन्छ जसले गर्दा बाढी र पहिरोको घटनामा तिव्रता आउन सक्ने आँकलन गर्न सकिन्छ ।

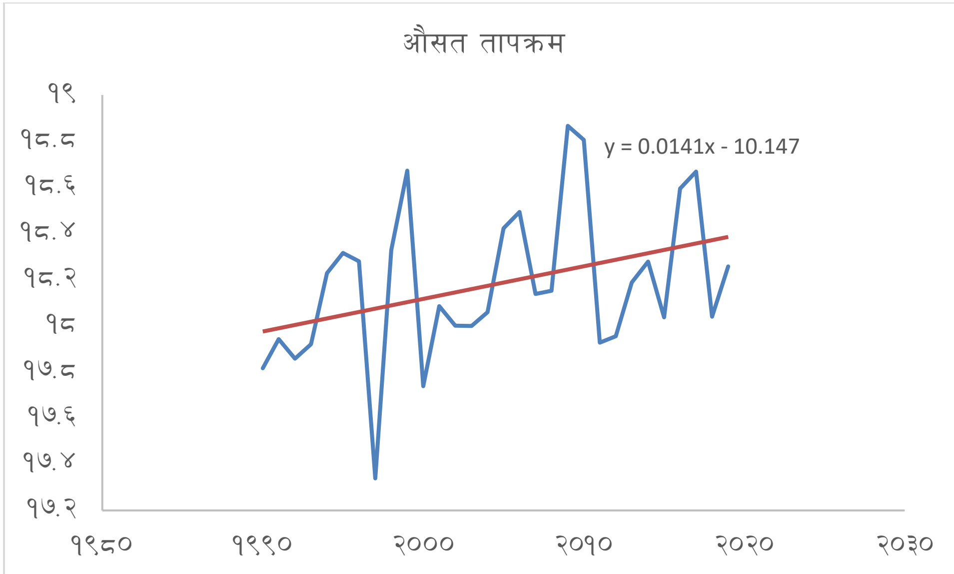

चित्र ८: रम्भा गा.पा.को औसत तापक्रमको अवस्था

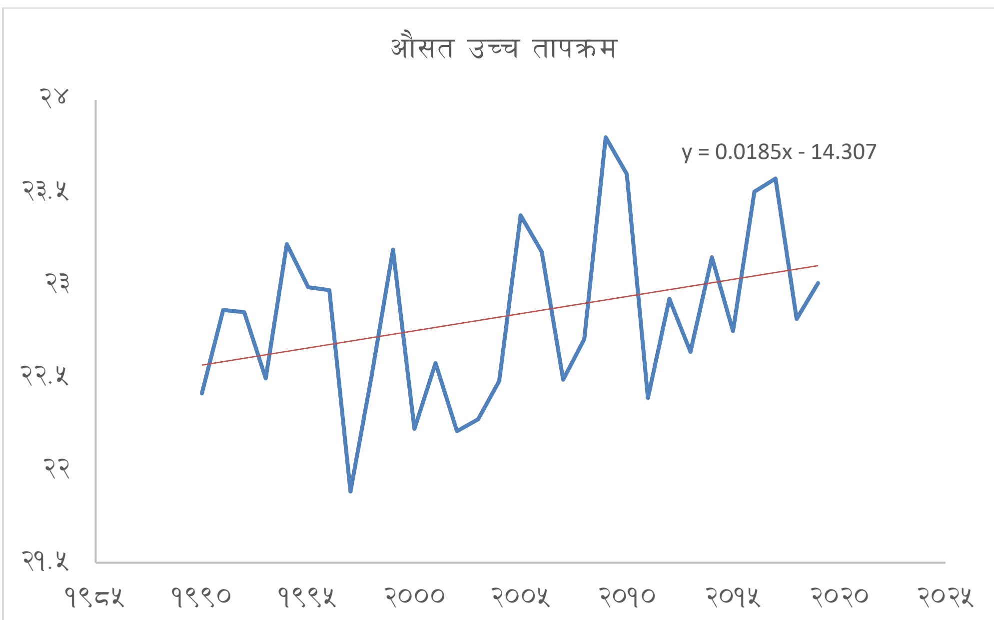

चित्र ९: रम्भा गा.पा.को औसत उच्च तापक्रमको अवस्था

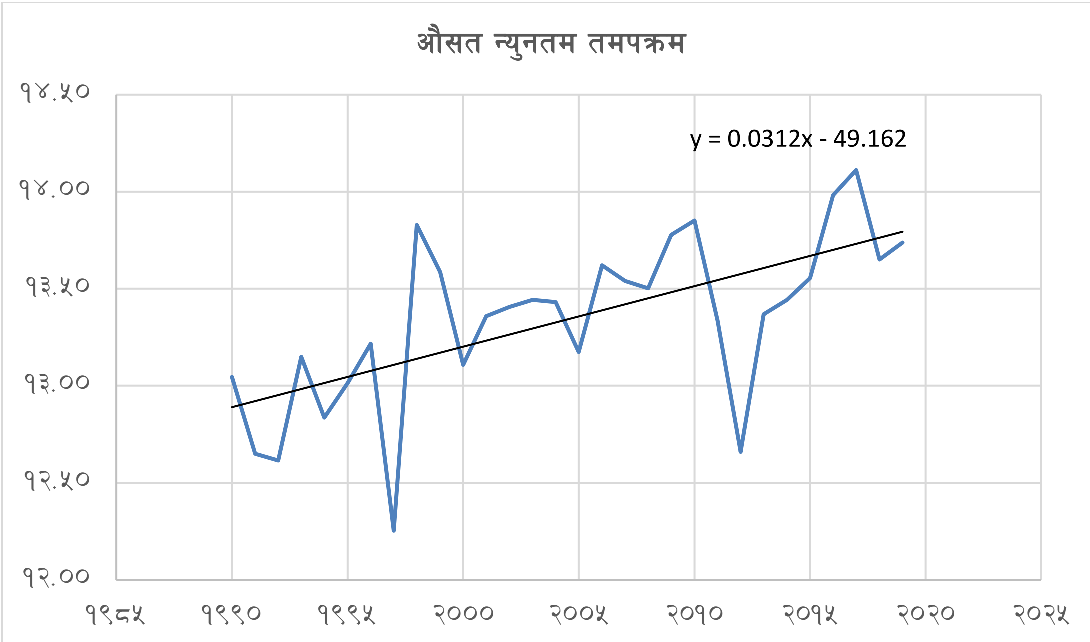

चित्र १०: रम्भा गा.पा.को औसत न्युनतम तापक्रमको अवस्था

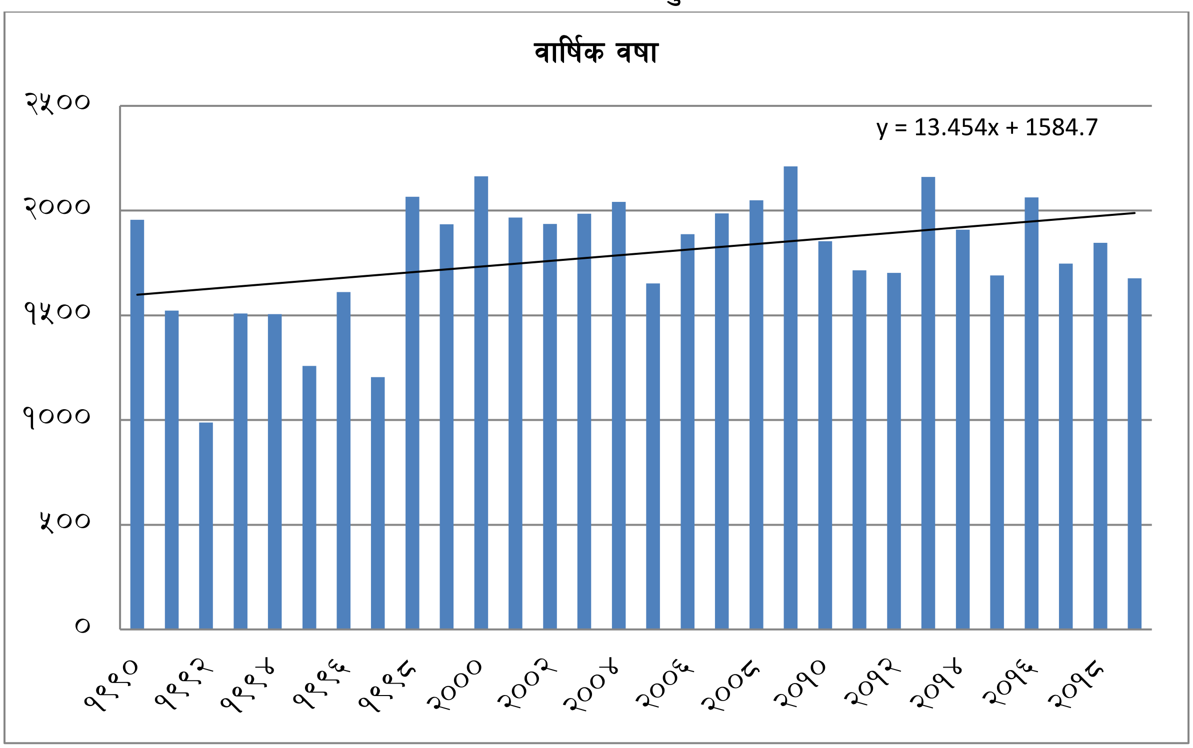

चित्र ११: रम्भा गा.पा.को वार्षिक वर्षाको अवस्था

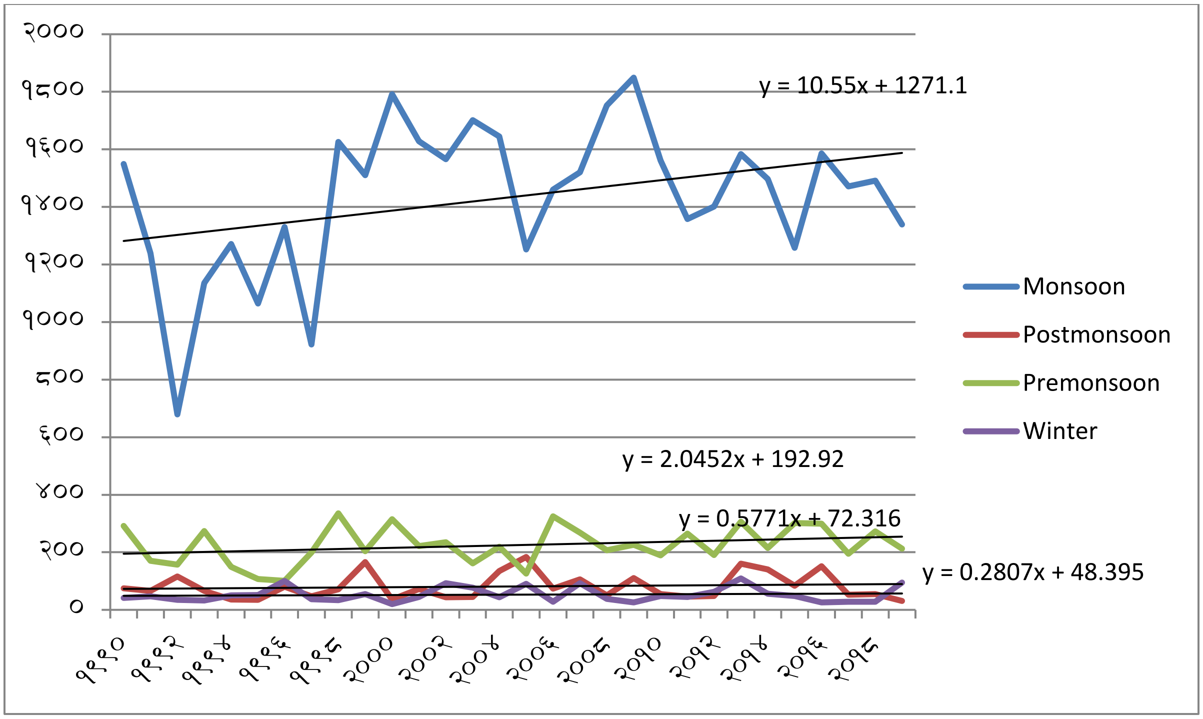

चित्र १२: रम्भा गा.पा.को सिजन अनुसार वर्षाको अवस्था

४.३ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन (Power Map)

स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका क्रममा रम्भा गाउँपालिकाको प्रत्येक वडा तथा विभिन्न समुदाय र वस्तीमा छलफल गरि तथ्याँकहरु संकलन तथा विश्लेषण गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा पालिकास्तरिय छलफलका क्रममा श्रोतहरुको पहिचान गरि संकटासन्नता तथा जोखिम क्षेत्र, गरीवी तथा वजार क्षेत्र, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक श्रोतहरुको चित्रित गर्न यो सामाजिक श्रोत/शक्ति नक्शांकन विधिको प्रयोग गरि सामाजिक श्रोत तथा शक्ति नक्शा तयार गरिएको छ । यी नक्शाहरु सहभागितामूलक तरिकाले तयार गरिएको हो । नक्सामा जोखिम र जोखिम प्रभावित हुनसक्ने वस्ती तथा समुदाय लगायत वडाका श्रोत, सम्पन्नता र पहुँचको अवस्था देखाइएको छ ।

पालिकामा भएको ५ वटै वडाहरुका वडास्तरिय जनप्रतिनिधी, कर्मचारी, सामुदायिक संस्थाका प्रतिनिधी तथा स्थानीय शिक्षक, वुद्धिजिवी, जानकार व्याक्तिहरुको सहयोगमा समुदायमा नै यो नंक्शांकन गरिएको हो । यस प्रक्रियामा सामेल भएका सवैलाई अनुकूलन योजनाका सम्वन्धमा जानकारी गराईएको छ र यसवाट समुदाय, जनप्रतिनिधी, शिक्षक, वुद्धिजिवी तथा स्थानीयहरुमा स्थानीय अनुकूलन योजना प्रति अपनत्व विकास भएको छ ।

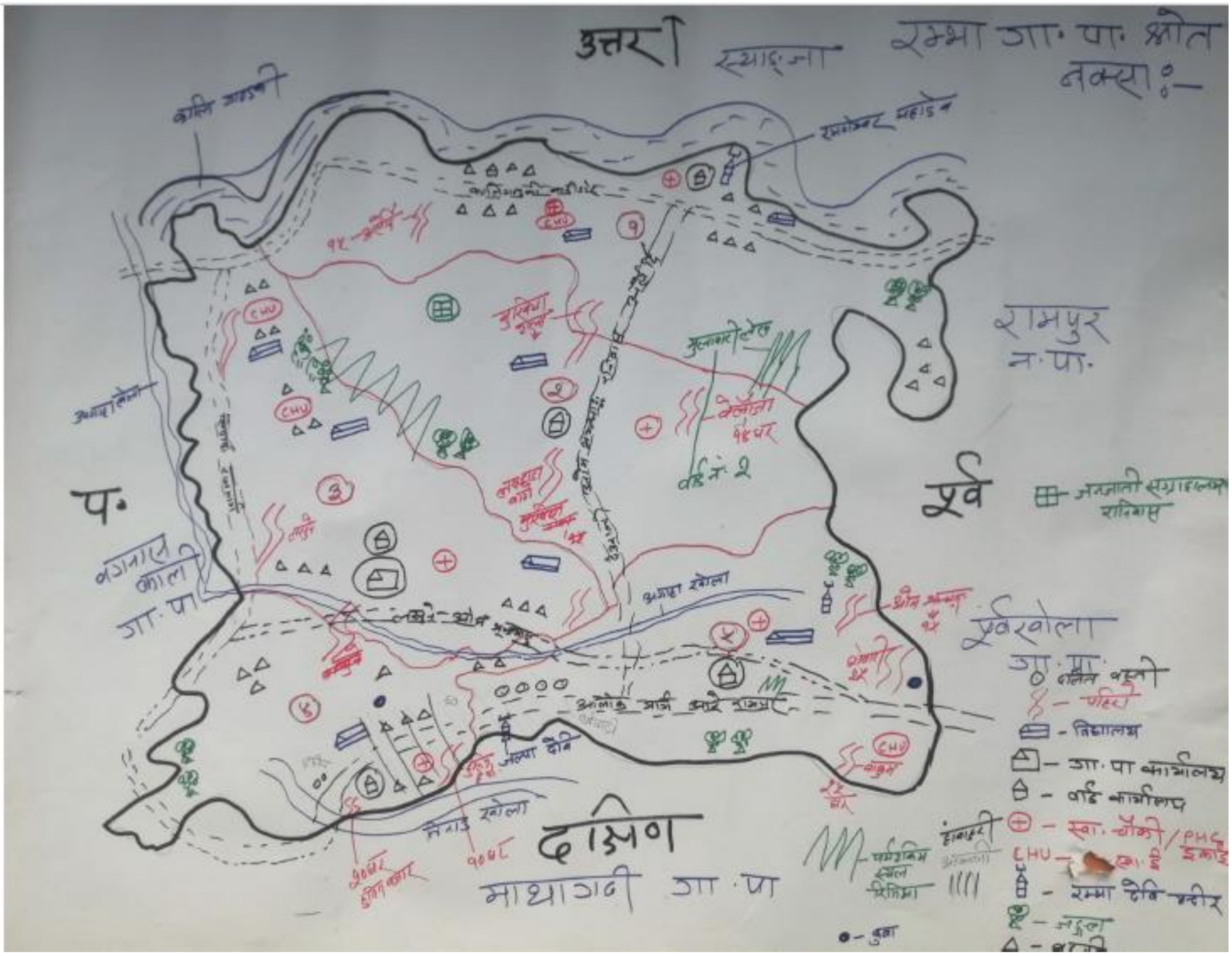

चित्र १३: रम्भा गाउँपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सा

चित्र १४: रम्भा गाउँपालिकाको वडागत सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सा

४.४ ऐतिहासिक समय रेखा:

यस गाउँपालिकामा भएका प्रकोपको पहिचान भई सकेपछि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको क्रममा विगत ३० वर्ष वा सेरोफेरोको अन्तरालमा घटेका विभिन्न प्रकोपहरुबारे गाउँका जेष्ठ नागरीक, बुद्धिजिवी तथा जानिफकारहरुसँग छलफल गरी ऐतिहासिक समय रेखा तयार गरिएको हो । ऐतिहासिक समयरेखा तयार गर्ने क्रममा छलफल गरी विभिन्न समय र स्थानमा घटेका प्रकोपहरु लाई समाबेश गरीएको छ । यस विधिमा जलवायुजन्य घटना बारे छलफल गर्नुका साथै त्यस घटनाको असर र समुदायले त्यस घटनासँग जुध्नका लागि गरेको प्रयास तथा उक्त परिस्थितिमा विभिन्न संघ संस्था र सरकारी निकायहरुबाट पाएको सहयोगको बारेमा छलफल गरीएको थियो । यसबाट जलवायु परिवर्तनको सम्बन्धमा स्थानीय बासिन्दाहरुको अनुभव र प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमताको बारेमा जानकारी हासिल गरीएको थियो ।

तालिका ७: प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम

प्रकोप	साल र महिना	स्थान (वस्ती तथा समुदाय)	असर तथा प्रभाव	सहयोग	समुदायको प्रयास
खडेरी	२०४४	गा.पा. भरी	धान रोप्न नै नपाएको		अन्यन्त्र काम गर्न गएको, किनेर खाएको
	२०७४	गा.पा. भरी	मकै, धान, गहुँ वालीको उत्पादन घटेको		
	२०७९	गा.पा. भरी	दालहन वालि लगाउन नपाएको तोरीको उत्पादन घटेको		
जंगलि जनावर आतंक	२०७२	गेरुडाँडा	१ जना मानिसको मृत्यु		गोठालो वस्ने गरेको, टिन वजाउने गरेको
	२०७२	वडाभरी	३०,४० वटा वाखा खाएको		
	२०७७	ंटेमने	३ वटा वाखा मारेको		
	२०७८	मसेम	बाघले ५ वटा वाखा खाएको		
	२०७९	सा. ३, फुक्सिङकोट	५ वटा वाखा मारेको		
	प्रत्तेक वर्ष	गा.पा भरी	वाँदर, दुम्सी, सुगा र मृगले मकै, गहुँ तथा तरकारी वालीमा क्षति पुर्याउने गरेको करिव ५० प्रतिसत खाने		
पहिरो	२०३४	रिमीघा	१०० रोपनि खेतियोग्य जमिन क्षति		पहिरोले पुरेको
	२०३६	काफुनडाँडा	३ जनाको मृत्यु		

	२०४४	धरमपानी	३ जना मरेको		ठाउँमा आफैले खनेर खेत, वारी वनाएको
	२०५५	वेलौजा, रानीवास	१जना घाईते भएको		
	२०६०	खोक्खोला,पिपलडाँडा, घुम्सिङ	३०० रोपनि खेतियोग्य जमिन क्षति		
	२०६३	र्खक्यान	२ जनाको मृत्यु, ५० वाखा, १ हल गोरु क्षति		
	२०६३	फिरफिरे	५ जनाको मृत्यु		
	२०६५	भ्याकुली	२० घरले खानेपानिको ट्याङ्की लगेको		अन्यन्त्रवाट खानेपानि ल्याएको
	२०६६	वाकुम	खानेपानिको कुवा लगेको		
	२०७३	हुमिन	खानेपानिको मुहान पुरेको, स्वास्थ्य चौकी जोखिममा		
	२०७४	कटरपाटा	२ घर विस्थापित, गाउँनै जोखिममा		
	२०७७	शिखरडाँडा, वेलपानि, पाखावारी	१ जनाको मृत्यु, १ घर पुर्ण क्षति, २ घर जोखिममा, १ गोठ क्षति		
	२०७७	हुमिन	४ रोपनि खेतियोग्य जमिन नस्ट गरेको		
	२०७७	वेलौजा	३ घरमा क्षति, ६ जना मानिसको मृत्यु		
	२०७७	ढुगें	३ वाखा, १ हल गोरु मरेको, १ घर विस्थापित भएको		
	२०७७	धोवादी	१२ घरले खाने पानिको कुवामा असर गेरेको		
	२०७७	अर्सेदी	१ जना को मृत्यु, १५० रोपनि खेतियोग्य जमिन पुरेको		
	२०७७	वैराली, आर्गीडाँडा	२ जनाको मृत्यु, १ जना घाईते		
	२०७८	विसाउना	१२ रोपनि वारी पुरेको		
	२०७९	भान्सेडाँडा	५ रोपनि खेतियोग्य जमिन नस्ट गरेको		
बाढी	२०७८	सुकाखोलाले	१० रोपनि धान खेतिमा क्षति		
	२०३४	खहरे खोला	३०,४० रोपनि खेतमा क्षति		
आगलागी	२०३१	हुमिन	२६ घर पुर्ण क्षति	मिसन हस्पिटल	गाउँलेहरु मिलेर निभाउने प्रयास गरेको
	२०३२	वाकुम	६ घर जलेको, १ जनाको मृत्यु		
	२०४०	कटरपाटा	१२ घरधुरी जलेको		
	२०४३	हुमिन	७ घर पुर्ण क्षति		
	२०५२	ताहु	२ घर, ४ भैंसि, २ हल गोरु, वंगुरमा क्षति		

	२०६५	ताँहु	१ जनाको मृत्यु, १ घरमा क्षति		
	२०७०	जुङसिङ	१ भैंसि, १ वंगुर, ५ वाख्रा जलेको		
	२०७२	अस्यार्दी सा.व.	वनक्षेत्रमा क्षति		गाउँलेहरु मिलेर निभाउने प्रयास गरेको
	२०७२	रानीवास सा.व., तेस्रेढुङ्गा सा.व., तिल्टुङ सा. व.	करिव २९० हेक्टर वनमा क्षति, साल चिलाउने, कट्टुसका रुख रहेको वन		
	२०७२	धवदी टोल	४ घर पुर्ण क्षति		
	२०७३	खयरघारी	३ गोठमा क्षति		
	२०७३	हुमिन	६ घर पुर्ण क्षति, २० हेक्टर वनमा क्षति	पालिका तथा जिल्ला बाट सहयोग प्राप्त	
	२०७८	मसेम	१४ घर पुर्ण क्षति, वनमा क्षति		
	२०७८	हुँगी	१ गोठ जलेको		
	२०७७	रिमीघा	रिमिघा सा.व.		
मिचाहा प्रजाति	प्रत्येक वर्ष १० वर्ष यता	गा.पा भरी	मकै, कोदो, तोरी, तरकारी, आलु वाली उतपादनमा कमी आएको		उखेलेर फाल्ने, जलाउने गरेको
हावाहुरी	२०६७		विद्यालयको छाना उडाएको		
	२०७१	टेमले	८,१० घरको छाना उडाएको		
	२०७५	रानीवास	लडाएर मकैको विउ पनि उत्पादन नभएको		
	२०७८	कुडार, वजुवा	३,४ घरको छाना उडाएको		
चट्याङ	२०६०	रानिवास	४,५ वटा गाईवस्तु परेको		
	२०६२	रानीवास	१ जना मानिस घाइते, १ घरमा क्षति		
	२०७६	धरमपानी	१ जना घाइते, १ घर जलेको		
	२०६८	झगेरी	१ जनाको मृत्यु, १ जना घाइते		
	२०७३	हुमिन	१ हल गोरु मरेको		
	२०७५	ताँहु	३ जनाको मृत्यु		
	२०७९	रमैडाँडा	१ भैंसि मरेको		
महा	२०५५	जगुवा	२ जना को मृत्यु कारण थाहा नभएको		
	२०७५	ताहु	विद्यार्थिहरु अचानक वेहोस हुने, १ जना		विद्या

		विद्यार्थिको मृत्यु		लय ५ दिन विदा

ऐतिहासिक समयरेखा माथि छलफल गर्दा रम्भा गाउँपालिकामा धेरैजसो पहिरोका घटना घटेको पाइयो जसले जनधनको क्षति गर्नुका साथै जनजिवन पनि कस्टकर पारेको पाइयो । कतिपय अवस्थामा पहिरोका कारण विरामि तथा गर्भवतिहरुलाइ समयमा अस्पताल तथा स्वास्थ्य चौकि सम्मपनि पुर्याउन गार्हो परेको कुरा छलफलवाट थाहा पाइयो । यसै गरि केहि वर्षयत खडेरीका घटना वढेको र अन्नवालि उत्पादनमा कमि भएको र कृषिमा रोगकिराको प्रकोप वर्षेनि वढदै गएको कुरा छलफल वाट थाहा भयो । सबै स्थानियहरुको एउटै गुनासो जंगलि जनावरले गर्दा अन्नवालि भित्राउन नपाएको र कतिले वालि लगाउनै छोडेको । विगत ३० वर्षको स्वास्थ्य तथा योन तथा प्रजनन स्वास्थ्य वारे छलफलमा पहिलेको तुलनामा रोगमहामारीको प्रकोप कम भएता पनि नयाँ नयाँ रोगहरुले बेला बेलामा दुःख दिने गरेको पाईयो । पहिले पाठेघरको समस्या धेरै हुने गरेको भएता पनि रोगवारे धेरै थाहानभएकोले यसैकै कारण मान्छे मर्ने गरेता पनि हाल सचेत भएका छन् । गर्भपतन तथा परिवार योजना जस्ता विषयमा विसतारै खुलेर कुरा गर्न तथा सेवा लिने वढेका छन् ।

४.५ बाली तथा वनस्पति पात्रो

विगत देखिको अन्तरालमा पहिले र अहिले स्थानीय स्तरमा मौसम तथा जलवायुमा आएका परिवर्तन का कारणले वालीचक्र,वनस्पप्रिजातिहरुकोजीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरुमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरु समेतको जानकारी प्राप्त गरी विश्लेषण गर्न समुदायका ज्येष्ठ नागरीक, वुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरुको सहभागिता मा यो विधिको प्रयोग गरी वालीचक्र पात्रो तयार गरिएको हो ।

तालिका ८: बालि तथा वनस्पति पात्रो

बाली		बैशाख				जेठ				असार				साउन				भदौ				असोज				कार्तिक				मंसिर				पुष				माघ				फागुन				चैत			
		१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४
धान रोप्ने	प																																																
	अ																																																
धान काट्ने	प																																																
	अ																																																
कोदो रोप्ने	प																																																
	अ																																																
कोदो काट्ने	प																																																
	अ																																																
मकै छर्ने	प																																																
	अ																																																
मकै भाच्ने	प																																																
	अ																																																
गहुँ लगाउने	प																																																
	अ																																																
गहुँ भित्र याउने	प																																																
	अ																																																
लालिगुरास फुल्ने	प																																																
	अ																																																
काफ्लो फुल्ने	प																																																
	अ																																																

बालि तथा वनस्पति पात्रोको विश्लेषण गर्दा पहिलेको तुलनामा हाल लगाउने तथा वालि भित्राउने समय अघिसरेको पाइयो । अन्य वालिको तुलनामा कोदो वालि लगाउने समय भने पहिलेको तुलनामा पछि सरेको पाइयो । पहिले प्रसस्त मात्राम फापरको खेति हुने गरेको मा हाल कम फल्न थालेर लगाउननै छाडको । काफ्लो पहिले फाल्गुनमा फुल्ने गरेकोमा अहिले पुस तिर र फाल्गुन तिर गरि दुइपटक फुल्नेगरेको पाइयो । त्यसैगरि दुदी झार तल्लो भेगबाट माथितिर सरेको । पहिले पहिले हुने गरेका झारहरु वुकी झार, कानी झार हराएको, वनमारा झार, कुरो, अमिलो झार र उन्यु देखापरेको र विस्तारै वढ्दै गएको ।

४.६ मौसमी तथा प्रकोप पात्रो

उपस्थीत भेलामा छलफल गरी यस गाउँपालिका अन्तरगतका वडा तथा वस्तीमा भएका छलफलमा पहिले र अहिले स्थानीयस्तरमा मनसुनमा, हिउँदे वर्षादमा, गर्मी, जाडो, असिना आदी आउने समयमा भएको परिवर्तनलाई विश्लेषण गरिएको हो । मौषम तथा जलवायुमा आएका परिवर्तनहरुको जानकारी प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरीएको थियो । समुदायका ज्येष्ठ नागरीक, वुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरुको सहभागितामा समुदायस्तरमा देखिएका परिवर्तनहरुको जानकारी समेत प्राप्त गरी विश्लेषण गरिएको छ ।

तालिका ९: मौसम तथा प्रकोप पात्रो

प्रकोप		वैशाख				जेठ				असार				साउन			
		१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४
गर्मी	प	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	अ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
जाडो	प																
	अ																
वर्खे वर्षा	प									■	■	■	■	■	■	■	■
	अ													■	■	■	■
हिउदे वर्षा	प																
	अ																
वाढि पहिरो	प													■	■	■	■
	अ																
हावाहुरी	प																
	अ	■	■	■	■	■	■	■									

प्रकोप		भदौ				असोज				कात्तिक				मंसिर			
		१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४
गर्मी	प	■	■	■	■												
	अ	■	■	■	■	■	■										
जाडो	प									■	■	■	■	■	■	■	■
	अ													■	■	■	■
वर्खे वर्षा	प	■	■	■	■	■	■										
	अ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
हिउदे वर्षा	प																
	अ																
वाढि पहिरो	प	■	■	■	■												
	अ					■	■	■	■	■	■	■	■				
हावाहुरी	प																
	अ																

प्रकोप		पुष				माघ				फागुन				चैत			
		१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४
गर्मी	प											■	■	■	■	■	■
	अ													■	■	■	■
जाडो	प	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	अ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
वर्खे वर्षा	प																
	अ																
हिउदे वर्षा	प			■	■	■	■	■	■	■	■						
	अ													■	■	■	■
वाढि पहिरो	प																
	अ																
हावाहुरी	प									■	■	■	■	■	■	■	■
	अ																

संक्षेप: प: पहिले, अ: अहिले

माथिको तालिकालाई विश्लेषण गर्दा वर्षाका दिनहरु घटेको, खडेरी एवं गर्मीका दिनहरु बढदै गएको देखिन्छ । स्थानियका अनुसार यस स्थानमा गर्मीमा गर्मी र जाडोको समयमा जाडो वढेको वताउछन । यसै गरि हिउदे वर्षा पहिले हुने गरेको तर हाल अनिश्चित भएको देखीन्छ । हावाहुरीको समय पनि बढेको देखिन्छ । बाढी पहिरो जाने क्रम पहिला र अहिले उस्तै देखिन्छ । समग्रमा भन्नुपर्दा सम्पुर्ण मौसमी पात्रोमा विगतभन्दा अहिले निकै परिवर्तन अएको प्रष्ट हुन्छ ।

४.७ जोखिम वडा तथा बस्ती पहिचान तथा स्तरिकरण:

यस गाउँपालिकामा भएका टोल तथा वस्तीहरुको जोखिमको आधारमा वडाहरुको संकटासन्नतालाई आधार मानी निम्न वमोजिम ५ वटा वडाहरुको स्तरिकरण गरिएको छ । यस गाउँपालिका भित्रका विभिन्न वस्तीहरुमा भएका जोखिम पहिचान गरिएको र विभिन्न प्रकोपको असरलाई मध्यनजर गर्दै जोखिमका आधारमा वडा तथा बस्तीहरुको स्तरिकरण गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको हो । जोखिम र विपद्को प्रभावको आधारमा रम्भा गाउँपालिकाको वडाहरुको स्तरिकण तालिका नं. ७ र बस्तीहरुको स्तरिकण तालिका नं. ८ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १०: जोखिम अनुसार वडा स्तरिकरण

वडा नं.	वडा नं १	वडा नं २	वडा नं ३	वडा नं ४	वडा नं ५
वडा नं १		वडा नं २	वडा नं ३	वडा नं ४	वडा नं ५
वडा नं २			वडा नं २	वडा नं २	वडा नं २
वडा नं ३				वडा नं ३	वडा नं ३
वडा नं ४					वडा नं ४
वडा नं ५					
प्राप्त अंक	०	४	३	२	१
स्तर	५	१	२	३	४

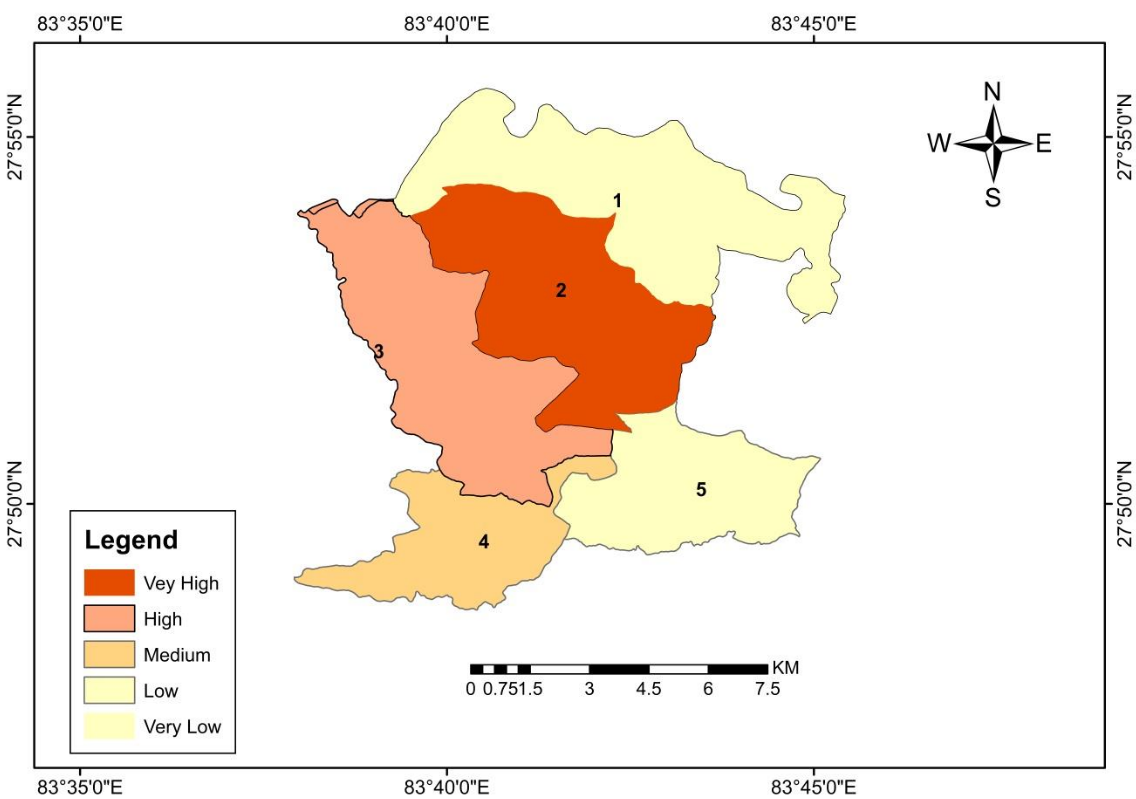

चित्र १५: वडा स्तरिकरणको GIS नक्सा

यस विधिको प्रयोगबाट आएको वस्तीहरुको स्तरिकण वा प्राथमिकिकरण ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नंक्शाकनबाट पहिचान गरिएका यस वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरुले वस्तीहरु मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको वस्ती कुन हो भनी स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो । यस विश्लेषण सँगै प्राथमिकिकरण लाई पुष्ट्याइ गर्ने आधारहरु समेत छलफल गरिएको हो । यस विश्लेषणवाट रम्भा गाउँपालिकाको जोखिमको हिसावले वडा नं. २ पहिलो नंवरमा रहेको यसैगरी वडा नं. ३, वडा नं. ४, वडा नं. ५ र वडा नं. १ क्रमश जोखिममा रहेको पाईन्छ ।

तालिका ११: बस्ती पहिचान तथा विश्लेषण

वडा नं. वस्ती	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५
पहिलो	मुखिया टोल	वैलौजा	कटरपाटा	हुमिन बजार	वाकुम
दोश्रो	काफुनडाँडा	खर्केहान	जववा	धरमपानि	लाकुरीडाँडा
अन्य	वैराली, विसाउना	थुम्का, काउछे, लाँबे	कुवाडी, लोचवारी, झेस्काङ	भान्सेडाँडा, रमैडाँडा	झ्याकुली, टेमने

वडाका बस्तिहरुको जोखिमका आधारमा वडा नं. १ को मुखियाटोल, काफुनडाँडा, वैराली आदी जोखिम वस्तिहरु रहेका छन् । वडा नं. २ मा वैलौजा, खर्केहान, थुम्का वडा नं. ३ को कटरपाटा,जववा, कुवाडी वडा नं. ४ को हुमिन बजार, धरमपानि, भान्सेडाँडा र वडा नं. ५ को वाकुम, लाकुरीडाँडा, टेमने आदी जोखिम बस्तिको रुपमा रहेका छन् ।

४.८ प्रकोप स्तरिकरण:

रम्भा गाउँपालिकामा भएका प्रमुख प्रकोपहरु पहिचान गरी छलफलमा जोडागत रुपमा प्रकोपका स्तरीकरण गर्नका लागि यो विधि तयार गरिएको हो । यस गाउँपालिकामा पहिचान भएका विभिन्न प्रकोपहरुलाइ वारम्वारताका आधारमा, क्षतिका आधारमा तथा वढी जोखिम तथा प्रभावका आधारमा प्राथमिकिरण गरिएको छ । पहिरो, वाढी, हावाहुरी, कृषिमा रोग, आगलागि, महामारी, वन्यजन्तुको आक्रमण तथा चटयागं जस्ता प्रकोपहरुको पहिचान गरिएको छ ।

तालिका १२: प्रकोप पहिचान तथा स्तरिकरण

प्रकोप	हावाहुरी	बाढी, पहिरो	आगलागि	चटयाङ्ग	कृषिरोग किरा	जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	मिचाह प्रजाति
हावाहुरी		बाढी, पहिरो	आगलागि	हावाहुरी	कृषिरोग किरा	जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	मिचाह प्रजाति
बाढी, पहिरो			बाढी, पहिरो	बाढी, पहिरो	बाढी, पहिरो	जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	बाढी, पहिरो
आगलागि				आगलागि	कृषिरोग किरा	जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	आगलागि
चटयाङ्ग					कृषिरोग किरा	जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	मिचाह प्रजाति
कृषिरोग किरा						जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	कृषिरोग किरा

प्रकोप	हावाहुरी	बाढी, पहिरो	आगलागि	चटयाङ्ग	कृषिरोग किरा	जंगलि जनावर आतंक	खडेरी	मिचाह प्रजाति
जंगलि जनावर आतंक							खडेरी	जंगलि जनावर आतंक
खडेरी								खडेरी
मिचाह प्रजाति								
जम्मा अङ्क	१	५	३	०	४	६	७	२
स्तर	७	३	५	८	४	२	१	६

जोडागत रुपमा गरिएको यस विश्लेषणवाट यस गांउँपालिकामा खडेरीको प्रकोप सवैभन्दा वढी रहेको र पहिचान भएका प्रकोप मध्ये चटयाङ्ग को कम प्रकोप रहेको देखिन्छ ।

४.९ जोखिमको बर्तमान अवस्था तथा भवशियको अनुमानः

रम्भा गाउँपालिकामा हाल विद्यमान प्रकोपहरु, ती प्रकोपहरुबाट सृजित बर्तमान अवस्था र भविष्यमा हुन सक्ने समस्याको बिश्लेषण यस शिर्षक अन्तरगत गरिएको छ ।

तालिका १३: गाउँपालिकाको जोखिमको अवस्था

प्रकोप	अहिलेको अवस्था	भविश्यमा हुनसक्ने अनुमान
सुख्खा, खडेरी	पानीका मुहान सुकेको, समयमा खेतिपाति गर्न समस्या भएको, उत्पादन घटेको, रुख बिरुवा र खेती सुक्ने गरेका, पशुपालनमा असर ।	उत्पादनमा कमी, खाद्यन्न संकट, भोकमरी, महामारी, जैविक विविधतामा ह्रास, मरुभुमिकरण हुन सक्ने, कुनै पनि अनुकूलनका उपायहरु नअपनाईएकाले भविष्यमा जोखिम बढ्ने संभावना रहेको छ, पशुपालन व्यवसाय संकटमा पर्न सक्ने, जडीबुटीहरु लोप हुन सक्ने तथा फलफुल उत्पादनमा कमी हुने
जंगलि जनावर आतंक	वाँदर, दुम्सि, मृग आदि जनावरले अन्नवाली खाईदिने, लगाएको वालि आधापनि घरमा भित्राउन नपाउने, घरमै राखेको ठाममा आएर वाँदरले खाईदिने गरेको, यसले गर्दा कति स्थानमा खेति गर्नैनै छोडेको	जंगली जनावरको संख्या वृद्धि हुन सक्ने, लगाएको वालि भित्राउन नपाएन मानिसहरुले वालि लगाउन छोडने तथा वसाई सराई गर्नु पर्ने
वाढी,पहिरो	जलवायु परिवर्तनका कारण हुने अनावृष्टि, खण्डवृष्टि तथा अतिवृष्टि ले पहिरोको प्रकोप वढिरहेको वर्षेनी वस्तीहरु विस्पापित भई	मानवीय क्षती, आर्थिक क्षति, पशु चौपायहरुको मृत्यु, घर तथा वस्ति जोखिममा, वनजंगलको क्षति, विद्यालय जोखिममा,

	रहेको, बर्षै पिच्छे खेतियोग्य जमिनको कटान, धनजनको साथसाथै खाद्यान्न र पशुपंक्षिको क्षति, विद्यालय, घर आदि जोखिममा । पहिरोकै कारण महिलाहरुको कार्यभार वढने गरेको जस्तै पहिरोका कारण खानेपानि अवरुद्धहुदा टाढा पानि लिनजान पर्ने, पहिरोका कारण वाटो अवरुद्धहुदा कतिपय अवस्थामा परिवार योजनाका साधन लिनजान समस्या तथा गर्भपतन गर्नजान समस्याले दिन वढेको ।	अव्यस्थित सडक निर्माणले पहिरोको जोखिम बढेको, बस्ती विस्थापित हुने सम्भावना, अनुकलनका उपायहरु तत्काल नभएकोले भविश्यमा प्रकोप अझ बढ्न सक्ने । परिवार योजनाका साधन लिन समस्या पर्न सक्ने ।
कृषिमा रोग किरा	कृषिजन्य तथा पशुजन्य उत्पादन घटेको, उत्पादन भएको अन्न तथा पशु बचाएर राख्न नसकेको ।	भविष्यमा कृषि तथा पशुमा रोगहरु बढ्दै जाने, खेतिपातिमा रसायनिक पदार्थको प्रयोग बढी हुने, बाहिरी स्रोतबाट खाद्यान्न तथा पशुजन्य उत्पादनको आयात बढ्ने, बिषादीको अध्याधिक प्रयोगले मानव स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर गर्ने । किसानको उत्पादन लागत बढ्दै जादा कृषिक्षेत्रबाट जनशक्ति पलाएन हुने ।
आगलागी	विभिन्न समयको आगलागिले बार्षिक रुपमा जंगल, घरगोठहरु जलेर क्षति भएको, मानवीय क्षति, चोटपटक लाग्नु, वनका साना बिरुवा र किरा फट्याङग्राको नास, जिवजन्तुको वासस्थानको विनाश भएको ।	वन जंगल विनास, पशु पंक्षी तथा वन्यजन्तुको मृत्यु तथा लोप, घाँसपातमा कमि, काठ पैदावरको समस्या ।
मिचाह प्रजाति	वन तथा खेतवारीमा मिचाह झार वढेको, खेतिपातिमा थप कार्यभार वढेको, अन्नवालि कम फल्ने, मिचाहा प्रजातिकै कारण केहि स्थानमा खेति छोडेको	वन तथा खेतवारीमा मिचाह झार झन वढन सक्ने तथा अन्य नयाँ नयाँ झार थपिन सक्ने, झरमार्ने विषाधीको प्रयोग वढेर जाने, खेतिपातिमा थप कार्यभार वढने, अन्नवालि कम फल्ने, मिचाहा प्रजातिकै कारण खेति गर्न छोडने, वनपैदावरको उत्पादन घटने, नयाँ वोटविरुवा कम उम्रने
हावाहुरी	मकै, गहुँ, जौं लगायतका अन्नवाली तथा अन्य फलफुल नष्ट गरिदिने र उत्पादनमा कमी हुने, घर गोठ, विद्यालयहरु छानाको उडाएको, पठनपाठन बन्द भएको, मानसिक बिचलन पैदा भएको, ममर्तका लागि थप रकमको व्यवस्थापन गर्नुपरेको, फलफुलको बोटहरु भाँचिदिएको ।	भविष्यमा हावाहुरीका घटनाहरु वृद्धि भई कृषि क्षेत्रमा हुने क्षति बढे तापनि भौतिक पूर्वाधारमा कम क्षति पर्ने देखिन्छ ।

चट्याङ	घर, गोठमा क्षति तथा मानव तथा पशुचौपायको मृत्यु	घर, गोठमा क्षति तथा मानव तथा पशुचौपायको मृत्यु, रुख विरुवामा क्षति

४.१० संकटासन्न वर्ग तथा समुदाय पहिचानः

प्रकोपले सृर्जना गरेका असरहरु विश्लेषण गरी उमेर समुह, लिंग, सामाजिक स्तर, वर्ग र जातजाती अनुसार पर्ने र पारेको प्रभावहरुमा छलफल गरियो । प्रकोपका असरहरुले समुदायका वर्ग, जातजातिमा के कस्ता प्रभाव पारेका छन् र ति प्रभावहरु कुन समुहमा बढि असर गर्दछन् भन्ने सवालहरुमा रम्भा गाउँपालिका भित्रका बिभिन्न भौगोलिक क्षेत्र, समुदाय, वर्ग, उमेर समुह र लिंगका व्यक्तिहरुसंगको छलफलबाट बिभिन्न विपद्ले अन्तरवर्गीयतामा पार्ने प्रभाव (Intersectional impact) विश्लेषण गरिएको छ । प्रभावलाई विश्लेषण गर्दा सबै भन्दा उच्च असर पार्ने लाई ३ अंक, मध्यमलाई २ अंक र न्युन असर गर्नेलाइ १ अंक दिएको छ ।

तालिका १४: संकटासन्न वर्ग तथा समामाजिक समुह पहिचान

प्रकोप	संकटासन्न वर्ग												
	उमेर समुह			लिंग		वर्ग			सामाजिक स्तर		जातियता		
	वालवालीका	युवा	जेष्ठ नागरिक	महिला	पुरुष	विपन्न	मध्यम	सम्पन्न	अपाँगता	एकल महिला	दलित	जनजाति	ब्रा.क्षे.ठ
सुख्खा खडेरी	३	१	३	३	२	३	२	१	३	२	३	२	२
जंगलि जनावर आतंक	३	२	३	३	२	३	२	१	३	३	२	२	२
वाढी, पहिरो	३	२	३	३	२	३	२	१	३	२	२	२	२
कृषिमा रोग	३	२	३	३	२	३	२	१	३	३	३	२	२
आगलागि	३	२	३	३	२	३	२	१	३	३	३	२	१
मिचाह प्रजाति	२	१	२	२	१	२	१	१	२	२	२	१	१
हावाुरी	३	२	३	३	२	३	२	१	३	२	३	२	२
चट्याङ्ग	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
जम्मा	२२	१५	२२	२२	१५	२२	१५	९	२२	२०	२०	१६	१४

माथिको विश्लेषणबाट यो स्पष्ट हुन्छ की स्थानीय स्तरमा देखापरेका तथा महसुश गरेका बिभिन्न खालका प्रकोपहरुले स्थानीय स्तरका बालबालिका, वृद्धवृद्धाहरु, विपन्न, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु र दलित समुदायहरुलाई अधिकतम असर पार्ने गरेको छ । यस्ता प्रकोपको असर उमेर समुहमा बालबालीका तथा वृद्धवृद्धाहरुमा उच्च, त्यस्तै लिंगको आधारमा महिलामा उच्च, वर्गको आधारमा विपन्नमा उच्च, सामाजीक स्तरको आधारमा अपांगता भएका व्यक्तिमा उच्च रहेको देखिन्छ । यसरी विश्लेषण गर्दा सबै प्रकोपको प्रभाव विषेसत महिलालाई वढि पर्ने देखिन्छ । प्रकोपका कारण कहिलाकोको कार्य भार वढन जान्छ, परिवारको रेखदेख अझ वृद्ध तथा बालबालिका भएको घरमा अझ धेरै कार्यभार वढन जान्छ जसको परिणाम महिलाहरुको स्वास्थ्यमा असर गर्न जान्छ ।

४.११ फरक प्रभाव विश्लेषण:

जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरुले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार वा समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ कुनै पनि समुदायमा अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान गर्दा सदियौ देखि त्यस समाजमा व्याप्त लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरुलाई विश्लेषण गर्न अपरिहार्य हुन्छ । यसर्थ यस नगरपालिकाका सबै वडामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा वडा स्तरीय गोष्ठिहरुमा तथा लक्षित समुह छलफलहरुमा यहाँ विद्यमान लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरुको बारेमा सहभागितामूलक तरिकाले छलफल गरिएको थियो । उक्त छलफल अनुसार फरक प्रभाव विश्लेषण गरिएको छ ।

रम्भा गाउँपालिकामा समुह छलफल मार्फत विभिन्न उमेर समूह तथा लिंगको दिनभरीको कार्य व्यस्तताको विश्लेषण गरेर कार्यबोझ आंकलन गरिएको छ जस अनुसार अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस पालिकामा पनि महिलाहरु घरभित्रको काममा र पुरुषहरु घरबाहिरको काममा संलग्न रहेको देखिन्छ । साथै श्रोत साधनहरुमा पुरुषहरुको पहुँच बढी रहेको देखिन्छ । पुरुषहरु उठने समय, सुत्ने समयमा महिलाहरु भन्दा भिन्दै रहेको र महिलाहरु पुरुष सुतिरहेको समय खासगरी विहान महिलाहरु घरको काम जस्तै सरसफाई गर्ने, चिया, पकाउने, बच्चालाई खुवाउने, पानी भर्ने गरेको पाईएको छ । दिउसोको समयमा समान उमेरका पुरुष तथा महिलाको कार्यबोझ उस्तै रहेको छ जहाँ महिला पुरुष दुबैले घर तथा खेतिबारीको कामहरु गर्ने गरेको छ ।

उमेरका आधारमा लैगिंक रुपमा समुदायमा छोरा तथा छोरी र महिला तथा पुरुषका वीच कार्य विवरण कसरी विभाजन गरिएको छ भनेर विश्लेषण गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको हो । २४ घण्टा भित्र गरिने घरायसी तथा वाह्य कार्य व्यस्ततालाइ विश्लेषण गरी आर्थिक रुपमा सवल वर्ग पहिचान हुने र सिमान्तकृत तथा कमजोर वर्ग तर्फ लक्षित गरि योजना निर्माण गर्न सकिने भएको ले यो विश्लेषण गरिएको हो ।

तालिका १५: कार्यबोझ विश्लेषण

समय		लिङ्ग	उमेर समुह				
देखि	सम्म		५ वर्ष भन्दा मुनि	५–१४ बर्ष	१५- २५ बर्ष	२६ देखी ५९ वर्ष	६० वर्ष भन्दा माथी
विहान ५ बजे	विहान ६ बजे	महिला	सुत्ने	उठने सरसफाइ गर्ने	उठने हातमुख धुने, पानी भर्ने, सरसफाइ गर्ने	सरसफाइ गर्ने, गाई भैसीको लागि कुँडो वनाउने	आराम गर्ने
		पुरुष	सुत्ने	उठने चिया नास्ता खाने	उठ्ने, हातमुख धुने, चिया नास्ता खाने	उठने हातमुख धुने, चिया नास्ता खाने वाहिर काममा जाने तयारी गर्ने	आराम गर्ने

विहान ६ बजे	विहान ९ बजे	महिला	उठेर हातमुख धुने, चिया नास्ता खाने	खाजा खाएर गृह कार्य गर्ने	खाजा वनाउने, घरको काममा सघाउने	खाजा खाने, खाना वनाउने, गाइभैंसी लाइ घाँस कुँडो दिने, सार्ने, जंगल जाने,वच्चालाइ विद्यालय पठाउन तयारी गर्ने	घरको काम गर्ने खाना खाने
		पुरुष	उठेर हातमुख धुने, चिया नास्ता खाने	खाजा खाएर गृह कार्य गर्ने	खाजा खाएर यताउति गर्ने, घरको काममा सघाउने	खाजा खाने, खेतवारीको काम गर्ने	घरको काम गर्ने खाना खाने
विहान ९ बजे	विहान १० बजे	महिला	खेल्ने वस्ने	विद्यालय जाने तयारी	विद्यालय, घरको काममा सघाउने	खाना खुवाउने, भाडा सफा गर्ने, जंगल जाने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने
		पुरुष	खेल्ने वस्ने	विद्यालय जाने तयारी	विद्यालय, खेतवारीमा काम गर्ने	खाना खाने, खेतवारीको काम गर्ने अन्यन्त्र जाने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने
विहान १० बजे	दिँउसो १ वजे	महिला	खेल्ने वस्ने	विद्यालय जाने पढने	विद्यालय, खेतवारीमा काम गर्ने	खाना खुवाउने, गाई वाखा लाई घाँस, कुँडो पराल गर्ने, कपडा सफा गर्ने, खेतवारीको काममा जाने,	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने
		पुरुष	खेल्ने वस्ने	विद्यालय जाने पढने	विद्यालय, खेतवारीमा काम गर्ने	खाना खाने, खेतवारीको काम गर्ने अन्य काम गर्न जाने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने
दिउँसो १ बजे	दिँउसिो ३ बजे	महिला	खेल्ने वस्ने, सुत्ने	विद्यालय जाने पढने	घरको तथा खेत वारीको काम गर्ने वाहिर काममा जाने	कुँडो पराल गर्ने, कपडा सफा गर्ने, खेतवारीको काममा जाने, जाने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने
		पुरुष	खेल्ने वस्ने, सुत्ने	विद्यालय जाने पढने	खेतवारीको काम गर्ने, वाहिर काममा जाने	खेतवारीको काम गर्ने तथा अन्य काम गर्न जाने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने
दिँउसो ३ बजे	साँझ ५ बजे	महिला	खेल्ने, वस्ने,	विद्यालय वाट फर्कने खाजा खाने घरको काममा सघाउने	विद्यालयवाट फर्कने, कामवाट फर्कने, खाजा तयार गर्ने, खुवाउने घरको काम गर्ने	कामवाट फर्कने, घरको काम गर्ने, गाई वस्तुलाई घासपात, पानि खुवाउने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गन, खाजा खान
		पुरुष	खेल्ने,वस्ने	विद्यालय वाट फर्कने खाजा खाने खेल्ने	विद्यालयवाट फर्कने, कामवाट फर्कने, खाजा खाने, घुम्ने	कामवाट फर्कने, खाजा खाने, घुम्ने	घरको काम गर्ने, हेरचाह गर्ने, खाजा खान
साँझ ५ बजे	साँझ ७ बजे	महिला	खेल्ने, वस्ने	घरको काममा सघाउने पढ्ने	घरको काममा सघाउने पढ्ने	खाना तयार गर्ने, खुवाउने घरको काम गर्ने, गाई भैसि लाई थुन्ने, घाँस पराल गर्ने,	आराम गर्ने
		पुरुष	खेल्ने, वस्ने	पढने खेल्ने	पढने खेल्ने, घुम्ने	खेतवारी तथा काम वाट फर्कने खाना खाने	आराम गर्ने
साँझ ७ बजे	राती ९ बजे	महिला	खाने,वस्नें, सुत्ने	खाना खाने, पढने	पढने, घरको काम गर्ने,	खुवाउने भाडा तथा घर सफा गर्ने	खाना खाने, सुत्ने
		पुरुष	खाने,वस्नें, सुत्ने	खाना खाने, पढने	पढने, गफगाफ गर्ने, घुम्न जाने	खाना खाने, गफगाफ गर्ने	खाना खाने, सुत्ने

राती १० बजे	विहान ५ बजे		सुत्ने	सुत्ने, आराम गर्ने	सुत्ने, आराम गर्ने	सुत्ने, आराम गर्ने	सुत्ने

यस विश्लेषण वाट ५ वर्ष भन्दा कम उमेरमा लैंगिक रुपमा समानता रहेको देखिन्छ । तर ६ देखि २५ वर्ष उमेर समुहमा विद्यालय जाने काममा जाने कुरामा समानता रहेको तर साँझ र विहानको समयमा छोरी तथा महिलाहरुले घरको काममा वढी ध्यान दिनुपर्ने पाईयो भने छोरा वा पुरुषहरु घर वाहिरको काममा तथा खेल्ने काममा समय दिएको पाईयो । साथै २६ वर्ष देखि ५९ वर्ष सम्मका उमेर समुहका महिलाहरुको विहान सवेरै देखि साझ अवेर सम्म घरायसी काम (चिया, खाजा, खाना वनाउने, वच्चाहरुलाई खुवाउने, घरभित्रको सरसफाई, गाई भैंसीलाई कुडो वनाउने, भकारो सोहर्ने तथा दुध दुहुने) मा व्यस्त हुने र पुरुषहरु विहान र साँझको समयमा अलि फुर्सदमा हुने तथा दिनमा घर वाहिरका काममा व्यस्त हुने गरेको पाईयो । साथै ६० वर्ष भन्दा माथीका महिला तथा पुरुषहरु घरको वरपरको काममा तथा हेरचाहमा समय दिने गरेको पाईयो । युवा पुस्ताहरु विदेश तथा गाउँ वाहिर कामको खोजिमा जानेगरेको कारणले गर्दा घरमा रहेका महिलामा झन कामको वोझ वढेको पाइयो ।

यो समग्र विश्लेषणवाट पारिश्रमिक बिनाको सेवामूलक(हेरचाहमूलक) कार्य र घर भित्रका गैर आर्थिक काममा महिलाहरुको संलग्नता हुने र पुरुषहरुको घरवाहिर र आर्थिक गतिविधीमा संलग्न हुने गरेको पाईयो साथै पुरुषहरु निणर्य तहमा हुने र महिलाहरु निणर्य तह तथा छलफलहरुमा कम सहभागी हुन पाउने गरेको पाइयो । आयमूलक काममा महिला संलग्नता नहुदा उनीहरुको आर्थिक पक्षमा पहुँच कमजोर देखिन्छ । आर्थिक पक्षमा पहुच नहुदा महिलाहरु परिवारका पुरुष सदस्यहरु माथि निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता रहेको छ । जसका कारण महिलाहरुले बिभिन्न प्रकारका हिंसाहरु सामना गर्न परेको देखिन्छ । महिला र पुरुष बीचको अन्तरनिर्भरताका लागि लैगिंकता उत्तरदायी वजेटहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.१२ यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारको विश्लेषण

प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार भन्नाले जनसंख्या तथा विकाससम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनको कार्ययोजना (ICPD–PoA) का अनुसार प्रजनन पद्धति, प्रक्रिया र कार्यसँग सम्बन्धित शारीरिक कमजोरी तथा रोगहरूको संक्रमण हुने स्थितिलाई मात्र नजनाएर; शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक रुपमा पूर्ण स्वास्थ्यको स्थितिलाई समेत जनाउदछ । प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारको भित्र दम्पत्ति र व्यक्तिले आफ्नो सन्तानहरूको संख्या, जन्मान्तरको सम्बन्धमा स्वतन्त्र र जिम्मेवारीपूर्वक निर्णय गर्ने अधिकार राख्दछन् भनी परिभाषित गरेको पाइन्छ जसलाई नेपाल समेत १८६ राष्ट्रहरूले सन् १९९४ मा पारित गरेको थियो ।

मानव अधिकारका मापदण्ड अनुसार हरेक राज्यले हरेक व्यक्तिको प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपुर्ति गर्नुपर्छ । हरेक व्यक्तिले आफ्नो स्वास्थ्य सुधारसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा सहभागी हुन पाउने देखि लिएर बच्चा जन्माउने वा नजन्माउने र कहिले जन्माउने र शिशुको जन्म भइसकेपछि शिशुको उचित पालनपोषण कसरी गर्ने, त्यस सम्बन्धि आवश्यक जानकारी र उचित शिक्षा पाउनु पर्दछ ।

रम्भा गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनको असर विभिन्न उमेर समुह र लिंगमा फरक फरक हिसाबले परेको देखिन्छ । धेरै पुरुषहरु रोजगारीको लागि बाहिर खासगरी भारत तथा अन्य ठाउँमा जानुपर्ने अवस्था हुदाँ घरको सबै कामको जिम्मा धेरै जस्तो महिलाहरुले गर्नु पर्ने अवस्था रहेको छ । विपद्का कारणले महिलाहरुले बढ्दो कार्यबोझ तथा अन्य कारणले ढाड तथा कम्मर दुख्ने, यौनांगबाट तरल पदार्थ बग्ने, अत्यधिक रगत बग्ने, चिलाउने, पाठेघर खस्ने समस्या हुने गरेका छन् । तर हाल जनचेतनामा अभिबृद्धि भइ पाठेघर खस्ने तथा अन्य समस्याहरुमा केहि कमि भइरहेको छ । स्थानीय स्तरमा परिवार नियोजनका साधनहरु उपलब्धता बढ्दा जन्मदरमा कमि आएको छ ।

तरपनि उचित पूर्वाधारको कमीले महिलाको प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार अझै सुनिश्चित नभएको अवस्था छ । कोभिडको समयमा भएको बन्दबंदीले स्वास्थ्य समस्या सम्बन्धि सामाग्रीहरुको वितरण नभएर समस्या उत्पन्न भएको थियो । बाटोमा पुल नहुदाँ बिरामीलाई स्वास्थ्य सँस्था पुर्याउन कठिनाई रहेको छ । धेरै जस्तो समयमा बिरामीहरुले पालिका बाहिर तथा अन्य जिल्ला जानु पर्ने अवस्था रहेको छ । यस गाउँपालिकाले पुर्ण संथागत सुत्केरी घोसणा गरेको छ । यस गाउँपालिकाको सबै वडामा सुरक्षित गर्भपतन सेवा सुचारु गरेता पनि कहिले स्रोत साधनको कमि कहिले दक्षजनसक्तिको कमिले सेवा निरर्तरतन पाउन कठिनाइ छ भने असहज भूवनावटका करण कहिले पहिरोले बाटो अवरोध तथा कहिले खोलामा उच्च वहाव र पुल नहुदा सेवाग्राहिहरुले सहज सेवा लिन सकिरहेका छैनन् ।

४.१३ पारिस्थितिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण -

यस गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिम र तिनहरुले वन जङ्गल/जैविक विविधतामा, कृषि र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउनु यस विश्लेषणको उद्देश्य रहेको छ

४.१३.१ वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिमहरुले वनको अवस्थामा तथा जैविक विविधतामा के कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउन यस विधिको प्रयोग गरीएको थियो । समुहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी वन प्रजातीमा परिवर्तन, जीवजन्तुका प्रजातीमा परिवर्तन, वनको अवस्था, यसका संयोजन तथा पारिस्थितिकिय प्रणलीको सेवामा कस्तो परिवर्तन आएको छ भनी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १६: वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं.	जोखिमहरु	वन प्रजातीमा परिवर्तन	जिवजन्तु प्रजातीमा परिवर्तन	वनको अवस्था/गुणस्तर	संयोजन	वनको पारिस्थितिकिय प्रणाली सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	२	२	३	२	३	१२
२	जंगलि जनावर आतंक	१	१	१	१	१	५
३	वाढी, पहिरो	२	२	२	३	२	११
४	कृषि तथा पशु रोग	१	१	१	१	१	५
५	आगलागी	२	३	३	२	३	१३
६	मिचाह प्रजाति	२	२	३	२	२	११
७	हावाहुरी	२	१	२	१	२	८
८	चट्याङ्ग	२	१	२	१	१	७
	औसत	**१.७५**	**१.६३**	**२.१३**	**१.६३**	**१.८८**	

यस गाउँपालिकाको वन पारिस्थितिकिय प्रणालीको विश्लेषण गरि हेर्दा सवै भन्दा बढी असर आगलागी, खडेरी, वाढी/पहिरो र मिचाह प्रजातिले पारेको छ । आगलागिका कारण वषेनि वनमा क्षेति पुग्ने गरेको छ भने खडेरी तथा मिचाह प्रजातिका कारण वनको गुणस्तर तथा वनको पारिस्थितिकिय प्रणाली सेवामा समेत असर गरेको छ ।

४.१३.२ कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरुले कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नलाई यो विधि प्रयोग गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी प्रमुख बालीहरुलाई प्रमुखलाई आधारमानि विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १७: कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं.	जोखिमहरु	खेती प्रणालीमा परिवर्तन	कृषि भूमिमा बसोबास गर्ने जिवजन्तु प्रजातीमा परिवर्तन	कृषिजन्य उत्पादन गुणस्तर	कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	३	३	३	३	१२
२	जंगलि जनावर आतंक	३	३	३	२	११
३	वाढी, पहिरो	३	२	२	२	९
४	कृषि तथा पशु रोग	२	१	३	३	९
५	आगलागी	१	२	१	२	६
६	मिचाह प्रजाति	२	२	३	२	९
७	हावाहुरी	२	१	३	२	८
८	चट्याङ्ग	१	१	१	१	४
	औसत	**२.१३**	**१.८८**	**२.३८**	**२**	

कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिम विश्लेषण गर्दा समग्रमा सबैभन्दा बढी जोखिम खडेरी, जंगलिजनावर आतंक, रोगकिरा, मिचाह प्रजातिको देखिएको छ जसले गर्दा कृषिजन्य उत्पादन गुणस्तरमा ह्रास आएको देखिएको छ ।

४.१३.३ जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा भएका खोलानाला, पानीका मुहानमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर विश्लेषण गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । एकातिर जोखिमहरु राखेर र अर्कोतिर पानीका स्रोतहरुमा रहेका वनस्पति र जीवजन्तुमा परिवर्तन, पानीको गुणस्तरमा परिवर्तन, पारिस्थितिकिय प्रणालीको संयोजन तथा तिनका सेवामा परिवर्तन राखी जोखिमको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १८: जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क. सं.	जोखिमहरु	वनस्पती जल प्रजातीमा परिवर्तन	जिवजन्तु प्रजातीमा परिवर्तन	पानीको अवस्था गुणस्तर	संयोजन	जल पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	३	२	३	२	३	१३
२	जंगलि जनावर आतंक	१	१	१	१	१	५
३	वाढी, पहिरो	२	२	३	२	२	११
४	कृषि तथा पशु रोग	१	१	१	१	१	५
५	आगलागी	१	१	१	१	१	५
६	मिचाह प्रजाति	१	१	१	१	१	५
७	हावाहुरी	१	१	१	१	१	५
८	चट्याङ्ग	१	१	१	१	१	५
	औसत	**१.३८**	**१.२५**	**१.५**	**१.२५**	**१.३८**	

जल पारिस्थितिकिय प्रणालीको विश्लेषण गर्दा खडेरी त्यपछि वाढी र पहिरो जस्ता प्रकोपहरुको असर जल पारिस्थितिकीय प्रणालीमा उच्च रहेका छन् । यी प्रकोपहरुका कारणले पानीसतह घट्नु, पानीको शुद्धतामा कमी आउनु, पानीको स्रोतहरु सुक्नु जस्ता असरहरु देखिएका छन् ।

४.१३.४ पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण

विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको विश्लेषण गरे पश्चात तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण गरिएको थियो । विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको विश्लेषण गरे पश्चात सबैभन्दा बढी जलवायुजन्य जोखिम कृषि पारिस्थितिकिय प्रणाली त्यसपछि वन पारिस्थितिकिय प्रणाली र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको पाईयो । पानीका स्रोत सुक्नाले (खडेरी), कृषिमा लाग्ने रोगले कृषि क्षेत्रमा जोखिम थपेको देखिन्छ भने वन क्षेत्रमा आगलागी र खडेरीले प्रभाव परेको पाइएको छ । तिनओटा पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका १९: विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक विश्लेषण

क. सं	पारिस्थितिकिय प्रणाली	विविधता	अवस्था/ गुणस्तर	संयोजन	पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परिवर्तन	जम्मा	औसत
१	वन	१.६९	२.१३	१.६३	१.८८	७.३३	१.८३
२	कृषि	२.०१	२.३८	-	२	६.३९	२.१३
३	जल	१.३२	१.५	१.२५	१.३८	५.४५	१.३६

माथि उल्लेखित प्रमुख ३ वटा पारिस्थितिकिय प्रणालीहरु वन, कृषि तथा जल क्षेत्रहरुलाई उपरोक्त विश्लेषणबाट जलवायु परिवर्तनका जोखिमहरु कृषि पारिस्थितिकिय प्रणलीमा नै तुलनात्मक रुपमा बढी भएको देखिन्छ । यसको साथै वन र जल क्षेत्रमा पनि क्रमशः जोखिमहरुले प्रभाव पारेको देखिन्छ । कृषि क्षेत्र प्रत्यक्ष रुपमा मानिसको दैनिकि सँग जोडिएकोहुदाँ यसको असरले मानिसमा प्रभाव परिरहेको हुन्छ जस्तै कृषि उत्पादन कमि भएमा खाद्यान्न आपुर्तिका लागि परिवारको सदस्य कामको खोजिमा अन्यत्रजानु पर्ने यसले घरमा रहेकाको कार्यभार वढन जाने, पारिवारिक तनाव वढने तथा वालवालिकामा आवश्यक पैस्टिक खाना नपुगेर कुपोषण देखिने जस्ता समस्या निम्तन सक्छ ।

परिच्छेद ५: गाँउपालिको श्रोत तथा क्षमता विश्लेषण

लुम्बिनी प्रदेशको पाल्पा जिल्लामा रहेको रम्भा गांउपालिकाको स्थानीय अनुकुलन योजना निर्माणका लागि विभिन्न चरणमा बिभिन्न विधीहरुको प्रयोग यस पालिकाको श्रोतसाधन तथा क्षमता बिश्लेषण गरिएको छ । स्थानीय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा अनुकुलनका लागि उपयुक्त पुर्वाधार, स्थानीय जनशक्ति, सामाजिक श्रोत, प्राकृतिक श्रोत र अन्य संरचना लगायत वडाको क्षमता विश्लेषण गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

५.१ गाउँपालिकामा भएको श्रोत तथा क्षमता:

स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी गर्नका लागि रम्भा गाउँपालिकामा विभिन्न समयमा छलफल गर्ने क्रममा यस पालिकाको श्रोत तथा क्षमता निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका २०: रम्भा गाउँपालिकाको श्रोत र क्षमता

विवरण	श्रोत साधन रहेको स्थान	सङ्ख्या	क्षमता	अवस्था
झोलुंगे पुल	विभिन्न स्थानमा	१७	३ वटा पक्कि, सबै राम्रो	संचालनमा
काठे पुल	विभिन्न स्थानमा	३	जिर्ण	सञ्चालनमा
सडक	गाउँपालिकाभित्र कच्ची अवस्थाका	४०	सबै कच्चि	संचालनमा १२ महिना नचल्ने
विद्यालय	४१	४१	ठिकै	संचालनमा रहेका
स्वास्थ्य संस्था	वडा तथा वस्तीहरुमा	५	५ वटा स्वास्थ्य चौकी र ५ वठा स्वास्थ्य इर्काइ,	संचालनमा रहेका
सरुक्षित आवास तथा स्थान	विभिन्न सरकारी तथा सामुदायिक भवन	३५	वैठक वस्न, कार्यलय संचालन गर्न तथा आपतकालिन आवासका लागि उपयोग गर्न सकिने	संचालनमा रहेको
सार्वजनिक शौचालय		२०	सार्वजनिक स्थानमा शौच गर्न सहज भएको	संचालनमा रहेको
विपद व्यवास्थापन सामाग्री (लाईफ ज्याकेट, सेफ्टी हेल्मेट, सेफटी वुट, सब्बल)		सामान्य भएको		
आधारभुत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति		५ जना		
स्वास्थ्य कार्यकर्ता तथा जनस्वास्थ्य	गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र	२० जना	पालिकाका सेवा क्षेत्र भित्र सेवा प्रदान गर्नका लागि क्षमता भएको	कार्यरत रहेको
तालिम प्राप्त स्वँय सेवक	गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र	०	आवाश्यक समयमा स्वयँ परिचालित भई सेवा प्रदान गर्ने	
महिला स्वास्थ्य स्वयँसेविका	गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र	४५	पालिकाका विभिन्न वडा तथा वस्तीमा रहेर सेवा प्रदान गरिरहेको	कार्यरत रहेको
तालिम प्राप्त कृषि तथा पशुसेवा प्राविधिक	गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र	२०	कृषि प्राविधिक ४० तथा पशु कार्यकर्ता १४ गरी ५४ जना ले कृषि तथा पशु प्राविधिकको रुपमा काम गरिएको	कार्यरत रहेको
तालिम प्राप्त मेकानिक्स	गाँपालिका क्षेत्र भित्र	६	मेकानिक्स काम गर्ने दक्षता प्राप्त भएको	संचालनमा रहेको
तालिम प्राप्त सिलाइ कटाई	गाउँपालिकाभित्र	४०	सिलाई कटाई सम्वन्धी क्षमता विकास भई काम तथा व्यावसाय शुरु गरेका	कार्यरत तथा संचालनमा रहेको
शिक्षक	गाउँपालिकाभित्रका शैक्षिक	५००	पठनपाठनमा संलग्न । यसबाट विद्यार्थीहरु तथा समुदायमा प्रत्यक्ष लाभ पुगिरहेको	विद्यालयमा पठनपाठन

	संस्थाहरुमा			गरिरहेका
सिकर्मी, डकर्मी (३०० जना सिकर्मी तथा ६०० जना डकर्मी)	गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र	९००	तालिम नलिगेका काम गदैजादा जानेका	पालिका तथा नजिकका वस्तीहरुमा सेवा दिइरहेका
सामदुायिक भवन (रम्भा सामुदायिक भवन, महिला भवन, कृषि भवन, सामुदायिक सभा भवन, स्वास्थ्य चौकी भवन आदी)	पालिका भित्र	४५	विपद व्यावस्थापन आपतकालिन आश्रय स्थलनको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने	संचालनमा रहेको
मठ मन्दिर	पालिका भित्र	४३	धार्मिक तथा सांस्कृति रुपमा महत्व वोकेको र पर्यटकिय संभावना रहेको ।	संचालनमा रहेका
पर्यटकिय क्षेत्र	पालिका भित्र	७ भन्दा वढी	आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटन प्रर्वद्धन गर्न सकिने	केहि संचालन तथा अधिकांश संचालन विहिन रहेका
समूह, क्लब (वनसमुह १८, आमासमुह २८, युवा क्लव, वालक्लव १४)	गाउँपालिकाभित्र आमासमुह र वचत समुह गरी	६०	सामुदायिक छलफल सञ्चालन, वचत कोष सञ्चालन स्थानीय आवाश्यक्ता समाधानमा पहल	सचांलनमा रहेको
व्यापार व्यवसाय	गाउँपालिकाविभिन्न वडा तथा वस्तीहरुमा	४०० वटा	होटल ७० वटा, किराना पसल, इलेक्टकल पसल, कस्मेटिक, फेन्सी, औषधी, निर्माण सामग्री व्यावसाय, भाडा पसल, सुनचाँदी पसल आदी गरी ३३० वटा व्यापार व्यवसाय रहेका	संचालनमा रहेका वित्तिय कारोवारमा संलग्न भएका
व्यावसायिक केन्द्र		५ स्थान	यि व्यावसायिक केन्द्रवाट पालिका वासीहरुका लागि दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु खरिद विक्री हुने गर्दछ । यसबाट पालिकाभित्र आर्थिक कृयाकलाप चलायमान हुने गरेको छ ।	संचालनमा भएको र खरिद तथा विक्री भईरहेको
वैंक तथा वित्तिय संस्था	पालिकाका बिभिन्न स्थानमा	१६ वटा	आर्थिक कारोवार, वित्तिय सुविधा तथा व्यावसायीकता हुने	संचालनमा रहेका
नदीनाला	पालिकाको विभिन्न क्षेत्र भएर बग्ने	१६	जल प्रवाह हुने सिंचाई तथा खानेपानी आपुर्ति गरिरहेका	सदावहार तथा मौसमी
ताल तथा पोखरी (लगायत तालहरु)	पालिकाको बिभिन्न क्षेत्रमा	१०	पर्यटकिय क्षमता तथा जलश्रोत को भण्डार	जलश्रोत भण्डार
वनजङ्गल (सरकारी, सामुदायिक तथा निजी)	पालिकाको बिभिन्न क्षेत्रमा		आवाश्यक वन पैदावर उपलव्ध हुन सक्ने	संचालनमा

५.२ गाउँपालिका भित्र रहेका संगठित संस्थाहरु

यस गाउँपालिकामा सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरु पालिकाको क्षमताको रुपमा रहेको पाईन्छ । खानेपानी, सिंचाई, पुर्वाधार, स्वास्थ्य, शिक्षा, वन वातावरण युवा, महिला , वाल वालिका संग सम्वन्धीत संस्थाहरु यस गाँउपालिकाे श्रोत तथा क्षमता हुन ।

तालिका २१: सेवा प्रदायक संस्थाको विश्लेषण

सेवा प्रदायक निकायहरु,	संस्थाले प्रदान गर्ने सेवा तथा भुमिकाहरु	सम्भाव्य अनुकूलन सहयोग
गापा/वडा	बिकास निर्माण तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह	लापा कार्यन्वयन
सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र	स्वास्थ्य सम्बन्धी उपचार, सल्लाह	जनचेतना, नयाँनयाँ रोगको बारेमा सचेतीकरण

आरोग्य केन्द्र तथा आयुर्रवेदिक केन्द्र	स्वास्थ्य सम्बन्धी उपचार, सल्लाह	
पशु सेवा शाखा	भ्याक्सीन सेवा, पशु चौपाया उपचार/परामर्श	पशु नश्ल सुधार, निशुल्क पशु सेवा, स्तर उन्नती
कृषि ज्ञान केन्द्र	सहुलियत दर वीउविजन वितरण	उन्नत वीउ व्यवस्था, कृषि तथा पशु सम्बन्धी तालिम, जैविक बिषादीको लागि सल्लाह सुझाव
हुलाक	सुचना तथा चिठि आदानप्रदान	सुचना आदनाप्रदान
कटवाल	सुचना तथा खवर समुदायलाई दिने	पुर्व जानकारी तथा सुचना आदान प्रदान
प्रहरी कार्यलय	शान्ती सुरक्षा कायम र खोज उद्दार कार्यमा सहयोग	चोरी निकासी नियन्त्रण तथा विपद जोखिममा उद्धार तथा न्युनिकरणमा सहयोगग
डिभिजन वन कार्यलय	उपभोत्ताको माग अनुसार वन पैदावर आपूर्तिको सहयोग, प्राविधिक सहयोग	वृक्षारोपण, वन व्यवस्थापनका कार्यमा सहयोग
मालपोत, नापी शाखा, भूमिसुधार	जग्गा रजिस्टेसन, लालपुर्जा वितरण, रोक्का, फुकुवा	
विद्यालय	शैक्षिक सेवा केन्द्र	वतावरण शिक्षा प्रदान
विद्युत प्राधिकरण का.	विद्युत लाइन विस्तार	सस्तो सुलभ तरिकाले सिएफएल सहयोग
बैंक तथा बित्तिय संस्थाहरु	ऋण दिने बैकिङ्ग कारोवार, तालिम	सुलभ ब्याजमा ऋण प्रदान गर्ने, आयआर्जन सम्बन्धी तालिम
नेपाल रेडक्रस	राहात सामाग्री वितरण भाँडाकुडा/त्रिपाल/ वाटरगार्ड, पुर्व तयारी तथा क्षमता विकास	विपद जन्य घटना न्युनिकरणका लागि सहजिकरण, सामाग्री सहयोग गर्ने ।
सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह	काठ, दाउरा प्रदान, विपन्न वर्गमुखी कार्यक्रम संचालन, वन हेरालुलाई तालिम गोष्ठी तथा चाहिने सामाग्री वितरण, चोरी शिकारी नियन्त्रण दल गठन र परिचालन ।	सुलभ मुल्यमा काठ, दाउरा प्रदान, आयआर्जन सम्बन्धी तालिम, जिविकापार्जनमा सहयोग, विपन्नवर्गमुखी कार्यक्रम अझ बढाउने/सुशानको काम गर्ने
सहकारी संस्था	बचत र कर्जा प्रवाह, ऋण उपलब्ध गराउने, आयआर्जन र वैकल्पीक उर्जा	वायोग्यास तथा गोबरग्यास सस्तो सुलभ मात्रामा बनाउन सहजिकरण
Ipass Nepal	प्रजनन् स्वास्थ्य तथा जलवायु अनुकूलन	जलवायु अनुकूलन योजना कार्यान्वयनन्
विकास सरोकार समाज, नेपाल	कृषि क्षेत्रमा सहयोग, क्षमता विकास, महिला सवलिकरण	कृषि क्षेत्रमा अनुकूलन सहयोग
SSECGP	प्रजनन् स्वास्थ्य तथा जलवायु अनुकूलन	जलवायु अनुकूलन योजना कार्यान्वयनन्
Rudas Nepal	पोषण तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा	स्वास्थ्य तथा कृषिमा सहयोग
स्थानीय संचारकर्मी	सुचना, समाचार तथा सचेतना मुलक सन्देशहरु	सन्देस प्रसारण तथा समाचार संप्रेषण
READ Nepal	शिक्षा सम्वन्धि कार्यक्रम	शिक्षा सम्वन्धि कार्यक्रम
हेफर इन्टरनेशनल	कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा सहयोग	कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा सहयोग
जिल्ला समन्वय समिति	गा.पा र प्रदेश समन्वय गर्ने, विकाश निर्माणका काममा सघाउने	अनुकूलन कार्यक्रममा कार्यान्वयनमा सहयोग
सुन्तलाजात फलफुल विकाश केन्द्र	सुन्तलाजातको फलफुल विकासमा सहयोग	फलफुलका विरुवा लगायत तालिममा सहयोग

परिच्छेद ६ : विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव, अनुकूलन विश्लेषण तथा योजना निर्माण

६.१ विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभावः

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परीमार्जीत खाका २०७६ ले ८ वटा विषयगत क्षेत्र र अन्य अन्तरविषयगत क्षेत्र गरि तोकिएको साथै यस विधिबाट रम्भा गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्योजना तयारीका क्रममा १० वटा विषयगत क्षेत्र भित्र रहेर विगत ३० वर्ष पहिले देखि हालसम्म जलवायुमा देखिएको परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रगत प्रभाव तथा हालको अवस्था र भविष्यको अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ । पहिलेको अवस्थाबाट वर्तमान अवस्थामा भएको परिवर्तन र भविष्यमा पार्न सक्ने नकारात्मक असरको चित्रण गरिएको छ । जसले जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असरबाट अनुकूलित हुन गर्नुपर्ने कामहरूको प्राथमिकीकरण र लेखाजोखा गर्न मद्दत भएको छ । मानव उत्सुकताकाले प्रकृतिको रुप बद्लि रहेको परिप्रेक्षमा मानव वस्ती बाँच्न हामी प्रकृतिसंग भन्ने आशयका साथ Local adaptation plan of action-LAPA आवश्यक भएको हो ।

तालिका २२: विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव विश्लेण

३० वर्ष भन्दा अगाडीको अवस्था	हाल महसुस गरिएको प्रभाव	भविष्यको अनुमान
	१. कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	
आकासे पानीको आधारमा खेतीपाती गरिन्थ्यो । कृषिमा प्रयोग हुने गोठे मल, प्रांगारिक मलका लागि प्रसस्त गाई वस्तु पालिन्थ्यो । स्थानीय जातका बीउ बिजनको मात्र प्रयोग हुन्थ्यो । वतावरण स्वच्छ, स्वस्थ, खाद्य वस्तुका कारण मानव स्वस्थ्यमा खाद्य वस्तुबाट उत्पन्न हुने रोग व्याधि लाग्दैनथ्यो, साथै सिमित खाद्य वस्तुका कारण खाद्य अभाव हुने हुँदा प्राकृतिक खाद्य वस्तुहरुको प्रयोग गरिन्थ्यो ।	कुलो सिंचाईको व्यवस्था व्यवस्थित हुँदै गरेको । उन्नत खेती र बीउ बिजनको प्रयोग । अन्न बालीमा आधुनिकता तिर उन्मुख भएको । पानी समयमा नपर्ने, बाढि पहिरोले खेत बगाउने, मिचाहा प्रजाती देखा परेको । गाईवस्तु पाल्ने चलन कम हुदैँ गएको छ । बजारबाट खाद्य वस्तु किनेर खान थालेको ।	पक्की तथा व्यवस्थित सिंचाई कुलो निर्माण । पानीका मुहानहरु सुक्ने संभावना । प्रांगारिक मलको प्रयोग घट्ने तथा रासायनिक मलको प्रयोग बढ्ने र किटनाशक विषाधिहरुको प्रयोग हुने । स्थानीय बीउ बिजन लोप हुँदै जाने स्थानीय स्तरमा खाद्य उत्पादन घट्दै जाने । सिमित खाद्यान्न उत्पादन हुने हुँदा कृषि उत्पादनमा कमि आउने । स्थानीय प्रजातिको पशुचौपाय लोप हुन सक्ने । उन्नत जातका पशुपालनमा वृद्धि हुने ।
	२. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	
८० प्रतिसत भन्दा बढि भू-भाग वनले ओगटेको, चराचुरुङगीहरु प्रशस्त देख्न पाईन्थ्यो । जैविक विविधता युक्त जंगल रहेको थियो, । खोला नाला, ताल तलैयामा पाईने जल निर्मल हुन्थ्यो ।	घना वनको घनत्वमा कमी तथा पातलो हुँदै गएको, वन पातलो हुँदै जाने क्रम नरोकिए जंगली जनावर र चराचुरुङ्गिहरु लोप सक्ने खतरा बढेको छ, जंगली जनावर र वन्यजन्तुहरु लोप भैसकेको छिटफुट मृग, घोरल देखिने गरेको र बाँदर र केहि पशुपँक्षी देख्न सकिने वाहेक अन्य जनावर देख्न कम भएको ।	सबै जनावरहरु लोप हुने खतरामा रहे पनि बाँदरको संख्यामा वृद्धि हुने, जडिवुटीहरु लोप हुने, मिचाहा प्रजातिहरुको वृद्धि भई जलाधार क्षेत्र तथा जैविक विविधतामा कमी आउन जाने ।
	३. जलस्रोत तथा उर्जा	
पानीका मूल तथा मुहानहरु प्रयाप्त थिए र पानकिो श्रोत राम्रो	वन पातलो तथा डोजरको प्रयोगका कारण पानीको मुहानहरु सुक्दै गरेको । हाल	प्रयावरणनीय अध्ययन बिना गरिने विकासका पुर्वाधार निर्माणका

३० वर्ष भन्दा अगाडीको अवस्था	हाल महसुस गरिएको प्रभाव	भविष्यको अनुमान
। आकाशे पानी मौक्षम अनुसार पर्दथ्यो । घना जंगल थियो, दाउरा, घाँस नजिकै पाईन्थ्यो । दाउरा र टुकी बत्तीको प्रयोग गरिन्थ्यो । पानी धेरै पर्ने गर्थो । पानी घट्टको प्रयोग ।	ऊर्जाको रुपमा सोलार ज्ञत्ती, विजुली बत्ती छिटफुट एल.पी.ग्याँसको प्रयोग गरिन्छ । सोलार बत्ती र विद्युतको प्रयोग हुने गरेको । पानी घट्टको प्रयोग कम हुँदै गएको र सेलरमिलको प्रयोग बढेको ।	कारणले वनजंगल घट्दै जाने हुँदा सुख्खा खडेरी, खण्डवृष्टि, अतिवृष्टि हुने अवस्था आउन सक्छ । पानीको मुहानहरु सुक्दै जान्छन । सोलार र बिजुलीको अधिकतम प्रयोग भई नयाँ नयाँ ऊर्जाको अविष्कार हुनेछन् । राष्ट्रिय प्रसारण निर्माण हुन सक्ने र प्रयाप्त विद्युतिय सुबिधा हुने ।
४. स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई		
विषादी रहित पोषणयुक्त भोजन हुन्थ्यो । ताजाताजा फलफुल, माछा, मासु, दुध, दही, घ्यू, मह, आदि प्रयाप्त पाईन्थ्यो । स्वास्थ्य चौकी थिएन । प्राकृतिक उपचार, जडीवुटी, धामीझाँक्रिको प्रयोग गरिन्थ्यो । औंलो, झाडा पखाला जस्ता रोगहरु धेरै देखिन्थ्यो । पिउने पानीहरु शुद्धिकरण गरिएको हुदैन थियो । मानिसहरुले सरसफाईलाइ महत्व दिदैनथ्ये ।	खाद्यान्नमा रासायनिक विषाधिको प्रयोग भएको खाद्यान्नले नयाँ नयाँ रोगहरु देखा पर्ने गरेको तथा स्वास्थ्यमा असर । मानिसको जिवनशैली र खानपानले मानव रोगमा वृद्धि हुदै गएका, अस्पतालको पहुँचमा वृद्धि सँगै चेतनामा वृद्धि भई स्वास्थ्यमा सचेत रहन थालेको । परिवार योजना तथा गर्भपतन सेवा लिन थालेका र यस बारे बोल्न सक्ने भएका ।	मानिसको खानपान, जिवनशैली कम शाररिक परिश्रमले स्वास्थ्य कमजोर हुन जाने, जंकफुड लगायतका खाद्यन्नले मानव रोगहरु देखा पर्नेछ । प्रकृतिमा औद्योगिकिकरणका कारण भएको जलवायु परिवर्तन सँगै मानिसको स्वास्थ्यमा समस्या भएको हुने छ । प्रेसर, सुगर, हाड जोर्नि, जस्ता नयाँनयाँ रोगहरु देखा पर्ने । स्वास्थ्य संस्थाहरु आधुनिक र सुविधायुक्त हुने छन् ।
५. जलवायु जन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद जोखिम व्यवस्थापन		
समयमा वर्षा हुन्थ्यो, तापक्रम समय अनुकूलन थियो, उर्वराशक्ति प्रशस्त थियो, पानीको स्रोतहरु प्रशस्त थियो हावापानीको प्रभावका कारण उत्पन्न रोगहरु कम थियो । वन विनास थिएन, बाढी कम हुन्थ्यो । वन्यजन्तु प्रशस्त थिए, जडीबुटी प्रचुर मात्रामा पाईन्थ्यो समयमा पानी पर्ने तर पहिरोको जोखिम कम थियो ।	वर्षा अनिश्चित हुने गरेको छ । तापक्रम वृद्धि, उर्वराशक्ति घट्दै गएको, पानीका स्रोतहरु सुक्दै गएको, रोगको मात्रा बढेको, वन विनासमा वृद्धिका कारण बाढी तथा पहिरोको प्रकोप रहेको वन्यजन्तुको संख्यामा कमि, पानी कम पर्ने हुँदा बाढि र पहिरोले क्षति पुऱ्याएको ।	अतिवृष्टि तथा अनावृष्टि हुन सक्ने । प्रतिकुल तापक्रम, उत्पादनको सम्भावनामा कमि, पानीका स्रोतहरु कहाँ थिए भनेर खोज्नु पर्ने अवस्था झन् बढ्ने सम्भावना, मानव स्वास्थ्यका लागि प्रयाप्त खर्च व्यवस्थापन गर्नुपर्ने । वन सम्पदाको अस्तित्व खतरामा, वन्यजन्तु लोप हुने सम्भावना, जडीबुटी नरहने सम्भावना, पहाड तथा हिमश्रृखलाहरुमा व्यापक रुपमा पहिरोले क्षति गरेको हुनेछ ।
६. स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी वस्ती		
जनसंख्या कम थियो । पातलो वस्ती थियो । सरकारी कार्यालयहरु टाढा थिए । सामान्य गोरेटो बाटोको व्यवस्था थियो । सामान्य माटोढुंगा र काठले बनेका घरहरु थिए, खानेपानी योजना तथा विद्ययालयहरु थिएन ।	पक्की घरहरु निर्माणका कामहरु बढिरहेको । सरकारी कार्यालय र गैससहरुको कार्यालय स्थापनाको क्रम बढ्दो रहेको । गाँउ तथा वस्ती स्तर सम्म मोटरबाटो विस्तारको कार्य भैरहेको । घरको सङ्ख्यामा वृद्धि भएको छ । खानेपानी योजना सञ्चालनमा छन् । सामान्य मोटर बाटोको निर्माण भएको छ । विद्यालय भवनको निमार्ण भएको छ ।	बढदो शहरिकरणले खेतीयोग्य जग्गा कम हुँदै जानेछ । समुदायको पायक पर्ने गरि सरकारी तथा गैससहरु नजिक रहने र भौतिक संरचनामा व्यापकता रहने । गाँउ तथा समुदायमा पक्की बाटो हुने । प्रयाप्त यातायात सुविधा रहने छ । पक्की घर, पक्की बाटो, विद्यालयको पूर्वाधारमा वृद्धि, खानेपानी तथा सिंचाइको राम्रो व्यवस्था हुनसक्ने छ ।

३० वर्ष भन्दा अगाडीको अवस्था	हाल महसुस गरिएको प्रभाव	भविष्यको अनुमान
७. उद्योग यातायात तथा भौतीक पूर्वाधार		
परम्परागत जिवन शैली थियो । कुनैपनी उद्योग स्थापना भएका थिएनन । सडक तथा यातायातका साधनहरु नभएकाले हिडेँर नै आवतजावत गरिन्थ्यो ।	स्थानीय स्तरमा वडा तथा समुदायहरु सम्म कच्ची सडकहरुको ट्र्याक खोलिएका ।	गाउँगाउँ तथा वस्तीस्तर सम्मका सबै बाटोहरुमा कालोपत्रे गरिएको हुनेछ । ठूलाठूला उद्योगहरु स्थापना भई रोजगार सृजना हुनेछन् ।
८. लैगिंक समानता सामाजिक समावेशिकता, जिविकोपार्जन र शुसासन		
सरल जिवन शैली थियो । सामाजिक कार्यका अधिकतम जनश्रमदान गरिन्थ्यो । सर्वसम्मत र सामाजिक सम्मान तथा मर्यादाको विश्वास हुन्थ्यो । महिला र पुरुष विच विभेद थियो । जातजाती विच विभेद थियो ।	महिला पुरुषमा हुने विभेदमा कमि, र क्रमिक रुपमा सुधार आएको, महिलाको समस्याको आवाज उठाउने विभिन्न संघसंस्थाको सहयोग हुने गरेको, महिला तथा मानव अधिकारकर्मीको सहयोगले उचित न्याय पाउने अवस्था रहेको, दलित जाति सँग हुने विभेद पनि घटेर गएको । पुरुषहरुको विदेश यात्राका कारण महिलाहरुमा कार्यभार बढेको र निर्णय क्षमता बढेको ।	महिला पुरुषमा हुने विभेद नहुने, अन्याय गर्नेलाई उचित दण्ड सजायको व्यवस्था हुने, जनचेतनाको अभिवृद्धि हुने, महिलाहरुको सहभागिता बढ्दै जाने, महिला, अपाङ्ग, बालबालिका, वृद्ध मैत्री विकास निर्माणका पूर्वाधार बन्ने, जातजाती बिचको भेदभाव पुर्ण अन्त्य हुने ।
९.जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास तथा अनुगमन		
निश्चित व्यक्तिहरुको इच्छा अनुसार सामाजिक कार्य हुन्थ्यो । केहि सामाजिक कार्यमा मात्र सर्वसम्मत निर्णय तथा सहमतिमा कार्य संचालन गर्ने गरिन्थ्यो ।	सामाजिक शुशासन हुने गरेको छ । सामाजिक कार्यमा केहि सचेत नागरिकहरुको चासो बढेको छ ।	शुशासन युक्त समाजको निर्माण हुनेछ ।
१०. पर्यटन एवं प्राकृतिक एवं सास्कृतिक सम्पदा		
जिवन सरल र सहज थियो कृषि तथा पशुपालनमा समय व्यातित हुने, यातायात तथा संचारको साधन नहुने वा पर्याप्त नहुनुले मानिसहरुको भ्रमण, घुमफिर कम हुने गर्दथ्यो, आफ्नै मौलिक संस्कृति, पुरानो संस्कार थियो नदीनालाहरु सफा र स्वच्छ थिए ।	मानसिको जिवनयापन शैलिमा आमुल परिवर्तन भएको छ साथै आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटनको विकास भएको छ । मानिसहरु घुमफिर गर्न नयाँ स्थानमा जान रुचाउन थालेका छन् । आफ्नो संस्कृतिलाई जगेर्ना गर्नु पर्ने भएको छ भने प्रकृतिमाथीको दोहन बढ्न थालेको छ । प्रकृतिमाथी भएको अधिकतम दोहनका कारण बाढी पहिरो आइ यस क्षेत्रमा प्रकोप बढ्न थालेको छ ।	मानिसको आयआर्जनमा वृद्धि हुँदै जाने आन्तरिक तथा वाहय पर्यटनको संभावना निकै बढेर जाने साथै नयाँ नयाँ संस्कारहरुको आवगमन हुँदै जाने आफ्ना प्राचिन मान्यताहरु परिमार्जित हुँदै जाने हुनाले भविष्यमा पुराना संस्कार हटने, मानिसहरुले आफ्नो भाषा धर्म संस्कृतिलाई खोजेर पुन संरक्षण गर्नुपर्ने हुन सक्छ । प्रकृति माथीको निरन्तर दोहनले मानवजिवन नै संकटमा पर्न सक्ने देखिन्छ ।

६.२ अनुकूलन कार्यहरुको प्राथमिकीकरण

यस गाउँपालिकामा भएको जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट अनुकूलित हुने सन्दर्भमा पालिकामा गरिने कार्यहरुको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरु जस्तैः प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, संकटासन्नमुखी, लक्षित वर्गमूखी, तथा महिला प्रति संवेदनशिलता निर्धारण गरीएका

थिए । प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ३ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरीएको थियो । अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरु राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ भने अङ्कभार ३ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ । खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ३ अंक र धेरै खर्चिलोलाई १ अंक दिइएको थियो । त्यस पछि सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर कूल जम्मा निकालिएको हो । उक्त कूल जम्मामा अंकको आधारमा नै अनुकूलनका क्रियाकलापहरुको प्राथमिकीकरण गरीएको छ । सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर आएको कुल अङ्कहरूलाई ३ भागमा विभाजन गरिएको थियो जसमध्ये १४-१५ अङ्क आएका उपायहरूलाई तत्काल र अत्यावश्यक अवलम्बन गर्नुपर्ने, १२-१३ अङ्कलाई उच्च आवश्यक र ११ भन्दा कमका अङ्क आएकाहरूलाई आवश्यक भनी वर्गीकरण गरिएको थियो । सो अनुसार प्राथमिकीकरण क्रमशः पहिलो, दोस्रो र तेश्रो गरी क्रमश श्रेणीवद्ध गरिएको छ । तर यसो भन्दैमा कुनै क्रियाकलापले उत्कृष्ट अंक ल्याउँदैमा उक्त क्रियाकलाप नै सबै स्थानको लागि सर्वोत्कृष्ट भन्ने चाँहि होइन, स्थान अनुसार क्रियाकलापको उत्कृष्टता फरक हुन सक्छ ।

तालिका २३: अनुकूलन उपायहरुको प्राथमिकिकरण

प्रकोप	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता	संभाव्यता	दिगोपना	खर्चको मितव्ययीता	लक्षित वर्ग	महिलाको कार्यबोझमा कमी	जम्मा	स्तर
खडेरी	सुख्खा सहने प्रजातिको प्रवर्द्धन(धान, गहुँ, मकै)	३	२	३	१	३	३	१५	दोश्रो
	सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	२	३	१५	दोश्रो
	प्लास्टिक घरमा वेमौसमी तरकारी खेती	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो
	संरक्षण पोखरी निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो
	पक्की सिँचाई पोखरी	३	३	३	१	२	३	१५	दोश्रो
	थोपा सिंचाई प्रर्वद्धन	३	३	२	१	३	३	१५	दोश्रो
जंगलि जनावर आतंक	बाँदरले नखाने बाली लगाउने	३	३	२	३	३	२	१६	पहिलो
	वन जंगल संरक्षण गर्ने	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो
	वनमा बहुउपयोगी बिरुवा लगाउने (फलफूल)	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो
	जनचेतना जगाउने	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो
बाढी पहिरो	बायोइन्जीनियरिङ (भकारी बाँध्ने)	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो
	तटबन्ध निर्माण, ग्याबियन पर्खाल	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो
	खोज तथा उद्दार तालिम	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो
	लाइफ ज्याकेट खरिद	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो
	पूर्व सूचना प्रणलीको स्थापना	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो
	आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	३	१	३	२	१५	दोश्रो
	पहिरो कटान क्षेत्रमा फलफूल खेती तथा डालेघाँस रोपण तथा विस्तार	३	३	३	२	२	३	१६	पहिलो
	नदी किनारमा वृक्षारोपण	३	३	२	३	३	२	१६	पहिलो
[illegible]	रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन	३	१	२	२	३	३	१४	तेश्रो

	बाली विमा	२	२	३	३	३	२	१५	दोश्रो
	माटो परिक्षण शिविर	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो
	माटोको उपचार	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो
	प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो
	घर बगैंचा तालिम	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो
	तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो
	घर बगैंचा स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो
	पशु विमा	३	२	३	२	३	३	१६	पहिलो
	पशुपालन सम्बन्धि तालिम	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो
	बाखाको खोर सुधार	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो
	नश्ल सुधार (वोका) बोयर	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो
आगलागी	आगलागी सम्बन्धि जनचेतना	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो
	प्राकृतिक अग्नि रेखा निर्माण	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो
	अग्नि नियन्त्रण सामाग्रि वितरण	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो
	सामुदायीक भवन निर्माण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो
मिचाहा प्रजाति	मिचाहा प्रजातिहरु जस्तै वनमारा उखेलेर फाल्ने	१	३	२	३	२	२	१३	चौथो
	मिचाहा प्रजाति प्रयोग गरी वायोव्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन	३	३	३	२	२	३	१६	पहिलो
	वन व्यवस्थापन (हाँगा काटछाट)	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो
	खुल्ला चरिचरण रोक्ने	३	३	३	२	२	३	१६	पहिलो
मानवमा रोग	स्ट्रेचर खरिद	३	३	१	३	३	३	१६	पहिलो
	प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री सहितको बाकस खरिद लैंगिक समावेशिता सहित	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो
	स्वास्थ्य चौकीको सवलिकरण	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो
	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	३	३	३	२	२	३	१६	पहिलो
	पानीको शुद्धिकरण	३	३	२	३	१	२	१४	तेश्रो
	पोषण सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो
	आपतकालिन कोषको स्थापना	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो
अन्य अनुकूलनका उपायहरु	घाँस रोपण	३	३	३	२	१	२	१४	तेश्रो
	कृषि उपज संकलन केन्द्रको स्थापना तथा सवलिकरण	३	३	३	१	२	३	१५	दोश्रो
	सामुदायिक बिउ बैंकको स्थापना	३	३	३	१	२	२	१४	तेश्रो
	सुधारिएको चुलो	३	३	३	२	२	३	१६	पहिलो
	सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	२	३	३	१	२	२	१३	चौथो
	फलफुल खेती सम्बन्धि तालिम तथा बिरुवा वितरण	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो

पहिलो र दोश्रो स्तरमा पर्ने आयोजना हरु कार्यान्वयन गर्दा अनुकूलनका हिसाबले उपर्युक्त हुने देखिन्छ।

५.३ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

रम्भा गाउँपालिकाको जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा विभिन्न चरणमा गाँउपालिका, वडा तथा वस्तीका भिन्न समुदाय, भिन्न वर्ग र भुगोलमा भिन्न भिन्न व्यक्ति तथा समुहमा छलफल गरि विभिन्न तथ्याँक संकलन गरि प्रकोप पहिचान, जोखिम वडा तथा वस्ती पहिचान तथा प्राथमिकिकरण, जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण, ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषण जस्ता विश्लेषण तथा विभिन्न पात्रोहरु तयार तथा विश्लेषण, जलवायु परिवर्तनको अवस्था विश्लेष्ण गरि यसबाट हुने क्षति न्युनिकरण गर्न अनुकूलन कार्यढाँचाको अधिनमा रहेर विषयगत तथा अन्तर विषयगत क्षेत्रहरुमा आगामी ५ वर्षका लागि कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो ।

तालिका २४: रम्भा गाउँपालिकाको जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन योजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
१. कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१.१	उन्नत जातको बीउ बिजन वितरण (धान, मकै, गहुँ, सिमि)	प्रत्येक टोल वस्तीमा	घरधुरी	१५००	३	३००	९००	३००	९००	३००	९००	३००	९००	३००	९००	४५००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.२	उन्नत जातको आलुको बीउ वितरण	प्रत्येक टोल वस्तीमा	के.जि	२००००	०.०१	३०००	३०	३०००	३०	५०००	५०	५०००	५०	४०००	४०	२००	वडा तथा गाउँपालिका
१.३	फलफूल खेती प्रोत्साहान (माथिल्लो भेगमा सुन्तला जन्य तथा तल्लो भेगमा आँप, लिचि आदि)	प्रत्येक टोल वस्तीमा	पटक	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	गाउँपालिका
१.४	आधुनिक कृषि औजार वितरण	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	१००	१००	२०	२०००	२०	२०००	२०	२०००	२०	२०००	२०	२०००	१००००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.५	प्राङगारिक मल बनाउने तालिम	प्रत्येक टोल	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा तथा गाउँपालिका
१.६	बाखा तथा भेँडा पालन व्यावसाय सुधार तथा विस्तार	सबै वडामा	वटा	१५०	५०	२०	१०००	३०	१५००	३०	१५००	३०	१५००	४०	२०००	७५००	वडा तथा गाउँपालिका
१.७	उन्नत जातको बोका वितरण	सबै वडामा	वटा	१०	८०	५	४००	०	०	५	४००	०	०	०	०	८००	वडा तथा गाउँपालिका
१.८	तरकारी तथा फलफूल खेती नर्सरी स्थापना	वडा	वटा	२५	१००	५	५००	५	५००	५	५००	५	५००	५	५००	२५००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.९	जैविक विषादि बनाउने तालिम	सबै वडामा	पटक	५	१००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	५००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.१०	करेसावारी सुधार तथा प्लाष्टिक घर निमार्ण	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	२००	३०	५०	१५०	५०	१५०	५०	१५०	३०	९०	२०	६०	६०००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.११	रैथाने बाली संरक्षाण (चिनो, कागुनो, फापर आदि)	पायक पर्ने स्थान	वटा	१	२००	०	०	१	२००	०	०	०	०	०	०	२००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.१२	कृषि बाली विमा	प्रत्येक टोल	वर्ष	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गाउँपालिका
१.१३	पशु बिमा	प्रत्येक टोल	वर्ष	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गाउँपालिका
१.१४	डाले घाँस वितरण	प्रत्येक टोल	घ.धु	२५००	३	५००	१५००	५००	१५००	५००	१५००	५००	१५००	५००	१५००	७५००	गाउँपालिका
१.१५	सुंगुर, वंगुर, कुखुरा पालन	वडा	घ.धु	३००	२०	६०	१२००	६०	१२००	६०	१२००	६०	१२००	६०	१२००	६०००	गाउँपालिका
१.१६	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना	प्रत्येक वडामा	वटा	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	गाउँपालिका
१.१७	माटो परिक्षण शिविर	सबै वडामा	वटा	२५	१००	५	५००	५	५००	५	५००	५	५००	५	५००	२५००	गाउँपालिका

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
१.१८	सिंचाइ पोखरी निमाण (प्लासटिक तथा पक्कि)	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	५०	५०	१०	५००	१०	५००	१०	५००	१०	५००	१०	५००	२५००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.१९	भिरालो जमिनमा खेती गर्ने तरीका बारे तालीम	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.२०	कृषक समुह अवलोकन भ्रमण		पटक	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गाउँपालिका
१.२१	बाँदरले नखाने बाली जस्तै खुर्सानी, अदुवा, अलैंचि, सुन्तला आदी लगाउन प्रोत्साहान तथा चेतना वृद्धि		वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	कृषि विकास कार्यलय, वडा तथा गाउँपालिका
१.२१	थोपा सिँचाई बारे तालिम तथा सामाग्रि वितरण		घरधुरी	५००	८	१००	८००	१००	८००	१००	८००	१००	८००	१००	८००	४०००	गाउँपालिका, संघ संस्था
१.२१	एग्रोभेट क्षमता अभिवृद्दि तालिम		वटा	१	२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०	२००	गाउँपालिका
१.२१	तरकारी खेतिका लागि नेटजालि वितरण		घरधुरी	५००	५	१००	५००	१००	५००	१००	५००	१००	५००	१००	५००	२५००	गाउँपालिका, संघ संस्था
	जम्मा						१२४८०		१२५८०		१२८००		१२३४०		१२८००	६६४००	
विषयगत क्षेत्र २ . वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण																	
२.१	वृक्षारोपण वन क्षेत्रका खालि ठाउँमा (बहु उपयोगी विरुवा रोपण)	सामुदायिक वनहरु, नदि किनार तथा सडकको छेउमा	स्थान	३०	२००	५	१०००	५	१०००	१०	२०००	५	१०००	५	१०००	६०००	वडा, गा.पा, वन कार्यलय, सरोकारवाला, संघ संस्था
२.२	रिचार्ज पोखरी निर्माण	सामुदायिक वनहरु	वटा	२०	३००	२	६००	५	१५००	५	१५००	५	१५००	३	९००	६०००	वन कार्यलय
२.३	नर्सरी निर्माण फलफूल तथा डाले घाँसका	प्रत्येक वडामा	वटा	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गा.पा, वन कार्यलय
२.४	अग्नि नियन्त्रण तालिम तथा सामाग्रि वितरण	प्रत्येक टोल वस्तीमा	पटक	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	गा.पा, वन कार्यलय
२.५	वन व्यवस्थापन तालिम	सामुदायिक वनहरु	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१०००	वन कार्यलय
२.६	जैविक अग्नि नियन्त्रण रेखा निमाण (केतुके रोपण)	सामुदायिक वनहरु	वटा	२५	१००	५	५००	५	५००	५	५००	५	५००	५	५००	२५००	गा.पा, वन कार्यलय

क.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१ परिमाण	०८०/०८१ रकम	०८१/०८२ परिमाण	०८१/०८२ रकम	०८२/०८३ परिमाण	०८२/०८३ रकम	०८३/०८४ परिमाण	०८३/०८४ रकम	०८४/०८५ परिमाण	०८४/०८५ रकम	कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
२.७	खुल्ला चरिचरण नियन्त्रण	सबै वडा भरी	वर्ष	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गा.पा.
२.८	विभिन्न सचेतना मुलक होर्डीगं बोर्ड तयारी तथा स्थापना	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	५०	५०	१५	७५०	१०	५००	१५	७५०	५	२५०	५	२५०	२५००	गा.पा, वन कार्यलय
२.९	जैविक विविधता संरक्षण	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गा.पा.
२.१०	व्रिकेट बनाउने तालिम तथा सामाग्रि वितरण	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गा.पा, वन कार्यलय
	जम्मा						४१५०		४८००		६०५०		४५५०		३९५०	२४०००	
	३. जलश्रोत तथा उर्जा																
३.१	स्रोहविसे फाट सिचाई	स्रोहविसे	वटा	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.२	जरुवा सिमले सिचाई	जरुवा सिमले	वटा	१	४०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	४०००	४०००	गा.पा.
३.३	ठुलोखोला मिहाले सिचाई	ठुलोखोला मिहाल	वटा	१	३०००	०	०	०	०	१	३०००	०	०	०	०	३०००	गा.पा.
३.४	मुल संरक्षण (वडा नं. १ मा ८, वडा नं. २ मा ५ वडा नं. ३ मा १२ वडा नं. ४ मा ५ वडा नं. ५ मा १६)	गा. पा भरी	वटा	४६	४०	१०	४००	१०	४००	१०	४००	१०	४००	८	३२०	१८४०	वडा, गा.पा, सिंचाई डिभिजन, प्रदेश, सरोकारवाला
३.५	टारी कुलो स्तरउन्नति	वडा नं. ४	वटा	१	४०००	०	०	०	०	०	०	१	४०००	०	०	४०००	गा.पा.
३.६	सुधारीएको चुलो वितरण	सबै वडामा	वटा	५००	३	१००	३००	१००	३००	१००	३००	१००	३००	१००	३००	१५००	गा.पा.
३.७	वलौटे कुलो स्तरउन्नति	वडा नं. ४	वटा	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
३.८	बिजुलिको लाइन व्यवस्थित गर्न फलामे पोल फेन	गा.पा. भरी	वटा	८००	१०	२००	२०००	२००	२०००	२००	२०००	२००	२०००	०	०	८०००	नेपाल विद्युत प्राधिकरण
३.९	फुन्टिवाङ सिंचाई		वटा	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.१०	करङ्गगारा सिंचाई कुलो	वडा नं. २, गावुडाँडा	वटा	१	३०००	१	३०००	०	०	०	०	०	०	०	०	३०००	गा.पा.
३.११	सुर्काखोला सिंचाई कुलो	वडा नं. २	वटा	१	२५००	०	०	१	२५००	०	०	०	०	०	०	२५००	गा.पा.

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
३.१२	दाङखरक कुलो निर्माण	वडा नं. २	वटा	१	२०००	०	०	०	०	१	२०००	०	०	०	०	२०००	गा.पा.
३.१३	धारादी कुलो निर्माण	वडा नं. २	वटा	१	२०००	०	०	०	०	०	०	१	२०००	०	०	२०००	गा.पा.
३.१४	काङगारा खेत सिंचाई	फोक्सिंकोट	वटा	१	३०००	०	०	१	३०००	०	०	०	०	०	०	३०००	गा.पा.
३.१५	मौरीढुङ्गा खेत सिंचाई	फोक्सिंकोट	वटा	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२०००	२०००	गा.पा.
३.१६	काउछे खेत सिंचाई	फोक्सिंकोट	वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१५००	१५००	गा.पा.
३.१७	नौगाँउ च्याङलिङ फाँट सिंचाई	वडा नं. १	वटा	१	२०००	०	०	०	०	०	०	१	२०००	०	०	२०००	गा.पा.
३.१८	सेजु चालुङ फाँट सिंचाइ	वडा नं. १	वटा	१	१५००	०	०	०	०	१	१५००	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.१९	ढोप स्वर्लेक ठुलोफाँट सिंचाइ	वडा नं. १	वटा	१	१०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
३.२०	मपुवा वोझा, सँगार,असेर्दी फाँट सिंचाइ	वडा नं. १	वटा	१	२०००	०	०	०	०	१	२०००	०	०	०	०	२०००	गा.पा, सिंचाई डिभिजन
३.२१	केयोर सिंचाई	वडा नं. ४	वटा	१	१५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.२२	पस्दी खोला लोप्याङ फाँट सिंचाई	वडा नं. ४	वटा	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२०००	२०००	गा.पा.
३.२३	घुर्चिस फाँट सिंचाई	वडा नं. ५	वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१	१५००	०	०	१५००	गा.पा.
३.२४	फुरुङदी फाँट सिंचाई	वडा नं. ५	वटा	१	२५००	०	०	०	०	१	२५००	०	०	०	०	२५००	गा.पा.
३.२५	वहडरे खोला सिंचाई	वडा नं. ५	वटा	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.२६	मेवाटारी अमराट फाँट सिंचाई	वडा नं. ३	वटा	१	३०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	३०००	३०००	गा.पा.
३.२७	पिपलटारी सिंचाई	वडा नं. ३	वटा	१	२५००	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	२५००	गा.पा.
३.२८	माहुरीढुंगा सिंचाई	वडा नं. २	वटा	१	१०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
३.२९	अगरे सिंचाई	वडा नं. २	वटा	१	१५००	०	०	०	०	१	१५००	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.३०	सोह्रविसे सिंचाई		वटा	१	२३००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२३००	२३००	गा.पा.
३.३१	जरुवा सिंचाई		वटा	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
३.३२	ठूलोखोला सिंचाई		वटा	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	गा.पा.
३.३३	निकिचौर सिंचाई		वटा	१	६०००	१	६०००	०	०	०	०	०	०	०	०	६०००	गा.पा.
	जम्मा						१५७००		१६२००		१६२००		१४७००		१५४२०	७८१४०	
४. स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाइ																	
४.१	स्वास्थ्य शिविर (पाठेघर खस्ने, आँखा, दम, वाँझो पन पहिचान आदी)	सबै वडामा	वटा	५	८००	१	८००	१	८००	१	८००	१	८००	१	८००	४०००	स्वास्थ्य कार्यालय, वडा तथा गा.पा.

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
४.२	सुरक्षित गर्भपतन गराउने जनशक्ति तालिम	सबै वडा समेटेर	वटा	१	८००	१	८००	०	०	०	०	०	०	०	०	८००	गा.पा.
४.३	सुरक्षित गर्भपतन गराउन आवश्यक सामाग्रि स्वास्थ्य संथालाई सहयोग	सबै स्वास्थ्य संस्था	वटा	४	५००	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२०००	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा.
४.४	स्वास्थ्य सेवामा कार्यरत कर्मचारीलाई स्थाइत्व बनाउन कमचारी सेवा सुविधाको व्यवस्था	पायक पर्ने स्थानमा	वटा	१	२०००	०	०	१	२०००	०	०	०	०	०	०	२०००	प्रदेश तथा संघिय सरकार
४.५	गर्भवतिका लागी पौष्टीक आहार वितरण	सबै वडामा	जना	१०००	३	२००	६००	२००	६००	२००	६००	२००	६००	२००	६००	३०००	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा.
५.६	सुत्केरीका लागी पौष्टीक आहार वितरण	सबै वडामा	जनाा	१०००	४	२००	८००	२००	८००	२००	८००	२००	८००	२००	८००	४०००	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा
४.७	स्ट्रेचर वितरण	सबै वडामा	वटा	५०	१०	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१००	१००	५००	गा.पा
४.८	घरेलु स्ट्रेचर बनाउने तालिम	सबै वडामा	वार्षिक	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा
४.९	गर्भनिरोधक साधन र सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धि अभिमुखिकरण	सबै वडामा	वार्षिक	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा
४.१०	स्वास्थ्य स्यमसेविकाहरुलाइ क्षमता वृद्धि तालिम	सबै वडामा	वटा	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	३०००	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा
४.११	विद्यालय तथा स्वास्थ्य चौकी, कार्यलयहरुमा पानि सुद्धिकरण सामाग्रि वितरण	सबै	वटा	५०	२०	१०	२००	१०	२००	१०	२००	१०	२००	१०	२००	१०००	स्वास्थ्य कार्यालय, गा.पा
४.१२	मुहान संरक्षण तथा सरसफाई कार्यक्रम	सबै वडामा	वार्षिक	३०	१००	५	५००	१०	१०००	५	५००	५	५००	५	५००	३०००	गा.पा.
४.१३	अपाङ्ग तथा बालमैत्रि सार्वजनिक शौचालय निर्माण	सबै वडामा	वटा	१०	२००	२	४००	२	४००	२	४००	२	४००	२	४००	२०००	गा.पा.
४.१४	सरसफाई सम्बन्धि कार्यक्रम	सबै वडामा	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा.
४.१५	वर्थिङ सेन्टरमा सुत्केरी तथा हेरालुलाई कोठा निमार्ण	सबै वर्थिङ सेन्टरमा	वटा	४	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	०	०	१२००	गा.पा.
४.१६	शिशु तथा मातृमृत्यु दर कमी	सबै वडामा	पटक	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	गा.पा.

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
	ल्याउन तालिम तथा न्यानो झोला वितरण																
४.१७	स्वास्थ्य ईकाई सवलिकरण तथा विस्तार ममर्त	वडा नं. १	वटा	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
४.१८	खानेखोला लिफ्टिङ खानेपानि स्तरउन्नती	वडा नं. १	वटा	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	खानेपानी कार्यालय, गा.पा.
४.१९	रानीवास लिफ्टिङ खा.पा. ट्याङ्कि निमार्ण तथा लाईन विस्तार	वडा नं. १	वटा	१	१०००	०	०	०	०	०	०	१	१०००	०	०	१०००	खानेपानी कार्यालय, गा.पा.
४.२०	लाभे लिफ्टिङ खा.पा.	वडा नं. २	वटा	१	२०००	०	०	०	०	१	२०००	०	०	०	०	२०००	खानेपानी कार्यालय, गा.पा.
४.२१	नमता खा.पा. व्यवस्थित	वडा नं. २	वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१	१५००	०	०	१५००	गा.पा.
४.२२	लुङकरे खा.पा व्यवस्थित	वडा नं. २	वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१५००	१५००	गा.पा.
४.२३	वङनास्दी खा.पा. व्यवस्थित	वडा नं. ३	वटा	१	१०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
४.२४	खोक्खोला खा.पा. व्यवस्थित	वडा नं. ३	वटा	१	१०००	०	०	०	०	०	०	१	१०००	०	०	१०००	गा.पा.
४.२५	फेदिखोला खा.पा.	वडा नं. ३	वटा	१	१२००	१	१२००	०	०	०	०	०	०	०	०	१२००	गा.पा.
४.२६	सबै खानेपानिको गुणस्तर जाच गर्ने	गा.पा भरी	वटा	१	८००	०	०	१	८००	०	०	०	०	१	८००	८००	गा.पा.
४.२७	केउरादी खानेपानि	वडा नं. २	वटा	१	१२००	१	१२००	०	०	०	०	०	०	०	०	१२००	गा.पा.
४.२८	गोखदी खानेपानि	वडा नं. २	वटा	१	८००	०	०	१	८००	०	०	०	०	०	०	८००	गा.पा.
४.२९	लेधेन पहार खानेपानि	वडा नं. २	वटा	१	१४००	०	०	०	०	१	१४००	०	०	०	०	१४००	गा.पा.
४.३०	चिर्तुङ्ग खानेपानि	हुमिन	वटा	१	१२००	०	०	०	०	०	०	१	१२००	०	०	१२००	गा.पा.
४.३१	लिफ्टिङ्ग खानेपानि	हुमिन	वटा	१	४०००	१	४०००	०	०	०	०	०	०	०	०	४०००	गा.पा.
	जम्मा						११६००		१००००		९३००		९६००		९४००	५१६००	
	५. स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी वस्ती																
५.१	रम्भादेवी जाने वाटो व्यवस्थित गर्ने		km	२	१५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा., प्रदेश
५.२	लसुने तटबन्ध		वटा	१	१८००	०	०	१	१८००	०	०	०	०	०	०	१८००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.३	पिपलटारी खोला तटबन्ध		वटा	१	४०००	०	०	०	०	१	४०००	०	०	०	०	४०००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.४	थाङगुन तटबन्ध		वटा	१	५०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	५०००	५०००	गा.पा., प्रदेश
५.५	पिपलडाँडा तटबन्ध		वटा	१	४०००	०	०	०	०	१	४०००	०	०	०	०	४०००	गा.पा., प्रदेश

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
५.६	कटरपाटा पहिरो नियन्त्रण गर्न घास रोपण तथा नालि कटान, व्यवस्थित		वटा	१	८०००	१	८०००	०	०	०	०	०	०	०	०	८०००	पुर्वाधार मन्त्रालय, गा.पा., प्रदेश
५.७	साढी वजार भल व्यवस्थापन		वटा	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.८	पालुङ गैरी खेत तटबन्ध		वटा	१	१५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१५००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.९	भान्सेडाँडा पहिरोमा तारजालि		वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१	१५००	०	०	१५००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.१०	हुमिन पहिरो तारजालि		वटा	१	३०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	३०००	३०००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.११	वेलपानि पहिरो तारजालि		वटा	१	१५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१५००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.१२	अर्स्यादी पहिरो तारजालि		वटा	१	१४००	०	०	१	१४००	०	०	०	०	०	०	१४००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.१३	एकृकित वस्ति निमार्ण (जोखिमका घरहरु स्थानानतरण)	गा.पा. भित्र	वटा	१	८०००	०	०	१	८०००	०	०	०	०	०	०	८०००	पुर्वाधार मन्त्रालय,
५.१४	वायोइजिनेरिङ	सबै वडामा	मि.	२०००	१०	३००	३००	३००	३००	५००	५००	५००	२५०	४	२००	१०००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.१५	तटवन्ध निमाण (तार जालि)	सबै वडामा	मि.	२५०	५०	५०	२५०	५०	२५०	५०	२५०	५०	२५०	५०	२५०	१२५००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.१६	भल कटान पहिरो जोखिम क्षेत्रमा	आवस्यक स्थानमा	मि.	५००	२०००	०	०	५००	२०००	०	०	०	०	०	०	२०००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.१७	सुकाखोला तटबन्ध	टिकुरीवाङ	वटा	१	५०००	०	०	०	०	०	०	१	५०००	०	०	५०००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.१८	भवानी प्रा.वि. संरक्षण तटबन्ध	फोक्सिंकोट	वटा	१	१२००	१	१२००	०	०	०	०	०	०	०	०	१२००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.२०	महेन्द्र आ.वि तटबन्ध	फोक्सिंकोट	वटा	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.२१	साना हुँगी मा.वि. तटबन्ध	फोक्सिंकोट	वटा	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.२२	पशुपति प्रा.वि संरक्षण बाल निमार्ण	ताँहु	वटा	१	१६००	०	०	०	०	०	०	१	१६००	०	०	११००	पुर्वाधार मन्त्रालय
५.२३	प्रकृति प्रा.वि.संरक्षण वाल निमार्ण	ताँहु	वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१५००	१५००	पुर्वाधार मन्त्रालय
	जम्मा						१४२५०		१५२५०		१०७५०		८६००		९९५०	६९०००	
६. जलवायु जन्य प्रकोप न्युनिकरण तथा विपद जोखिम व्यवास्थापन																	
६.१	पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना, जडान विस्तार	गा.पा	वटा	१	५००	०	०	१	५००	०	०	०	०	०	०	५००	गा.पा., प्रदेश
६.२	सामुदायिक विपद व्यावस्थापन स्वयंसेवक तालिम	सबै वडाबाट	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा., रेडक्रस
६.३	सामुदायक भवन	सबै वडा	वटा	५	६००	१	६००	१	६००	१	६००	१	६००	१	६००	३०००	गा.पा.
६.४	खोज तथा उद्धार तालिम	सबै वडा	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा., रेडक्रस

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
६.५	आपतकालीन कोष स्थापना	गा.पा.	पटक	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
६.६	खोज तथा उद्धार साम्रगी वितरण तथा व्यवस्थापन	सबै वडामा	वटा	५	१००	२	२००	२	२००	१	१००	०	०	०	०	५००	गा.पा., रेडक्रस
६.७	भलकुला निर्माण तथा जैविक तटबन्ध	सबै वडामा	कि.मि.	५	८००	१	८००	१	८००	३	२४००	०	०	०	०	४०००	गा.पा.
६.८	प्राथामिक उपचार तालिम तथा सामाग्रि वितरण	सबै वडामा	पटक	२	१००	०	०	१	१००	०	०	१	१००	०	०	२००	गा.पा., रेडक्रस
	जम्मा						२८००		२४००		३३००		९००		८००	१०२००	
	७. उद्योग, यातायात तथा भौतिक पुर्वाधार																
७.१	सुधारिएको आरन	प्रत्येक टोल	वटा	३०	२०	५	१००	५	१००	५	१००	१०	२००	५	१००	६००	गा.पा.
७.२	सिलाई कटाई तालिम	सबै वडा समेटेर	वटा	२	८०	०	०	१	८०	०	०	१	८०	०	०	१६०	गा.पा.
७.३	तामा भाँडा बनाउने तालिम तथा सहयोग	प्रत्येक टोल वस्तीमा	वटा	१	५००	०	०	१	५००	०	०	०	०	०	०	५००	गा.पा.
७.४	वडा पुग्ने प्रमुख सडक स्तरउन्नति	सबै वडामा	वटा	५	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	२५०० ०	गा.पा.
७.५	सामुदायिक कृषि समुह, वन समुह तथा आमा समुह भवन निर्माण	सबै वडामा	वटा	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	गा.पा.
	जम्मा						६६००		७१८०		६६००		६७८०		६६००	३३७६०	
	८. पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सँम्पदा																
८.१	रिमिघा क्षेत्र संरक्षण तथा प्रवर्धन	जलजला	वटा	१	१५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
८.२	होमस्टे सन्चालन तथा प्रवर्धन	जन्तरे	वटा	१	१०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
८.३	स्थानि लोक बाजा तथा नाच संरक्षण	गा.पा भित्र	वटा	१	३००	०	०	१	३००	०	०	०	०	०	०	३००	गा.पा.
८.४	स्थानिय भेषभुषा संरक्षण	गा.पा भित्र	वटा	१	२००	०	०	०	०	१	२००	०	०	०	०	२००	गा.पा.
८.५	प्रकृतिक पोखरी संरक्षण (भिमाद लगायत)	गा.पा भित्रका	वटा	४	५००	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२०००	गा.पा.
८.६	रम्भादेवि संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	वडा नं. ५	वटा	१	२०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	२०००	गा.पा.
८.७	स्थानिय भेषभुसा तथा सामाग्रि राख्न संग्रालय निमार्ण		वटा	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	गा.पा.
८.८	मुलावारी क्षेत्र संरक्षण तथा प्रवर्द्धन		वटा	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	गा.पा.

क.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
८.९	वाकुम गढि ऐतिहासिक क्षेत्र संरक्षण		वटा	१	१२००	०	०	०	०	०	०	१	१२००	०	०	१२००	गा.पा.
८.१०	लक्ष्मीनारायण धाम, उत्तर वाहिनि तथा रामेश्वर धाम संरक्षण		वटा	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२०००	२०००	गा.पा.
८.११	जालपादेवी संरक्षण तथा प्रवर्द्धन		वटा	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	गा.पा.
८.१२	कोटदेवीसंरक्षण तथा प्रवर्द्धन		वटा	१	८००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	८००	८००	गा.पा.
८.१३	प्रकृतिक पुल संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	वडा नं. १	वटा	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१	१५००	०	०	१५००	गा.पा.
	जम्मा						३५००		३३००		२७००		३२००		३३००	१६०००	
९. लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण जिविकोपार्जन तथा सुसाशन																	
९.१	किशोर किशोरी तथा प्रजनन स्वास्थ्य शिक्षा तथा सुचना कार्यक्रम	सबै वडा समेटेर	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा.
९.२	आमा समुह तथा महिला समुहलाई क्षमता विकास तालिम	सबै वडा समेटेर	वटा	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	गा.पा.
९.३	ढाका बुन्ने तालिम तथा मेसिन सहयोग		पटक	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	गा.पा.
९.४	आधुनिक तान वितरण	सबै वडा समेटेर	वटा	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	गा.पा.
९.५	युवा स्वरोजगार तालिम (रुचि क्षमता र आवाश्यक्ताका आधारमा) गाउँपालिका भित्र	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा, प्रदेश तथा संघिय सरकार
९.६	किशोर किशोरी मैत्री सुचना केन्द्र स्थापना वडा स्तरमा	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	गा.पा, प्रदेश
९.७	युवा क्लव संजालीकरण तथा व्यावस्थापन वडा स्तरमा	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा,
९.८	बाल क्लव सकृय राख्न सहयोग (अतिरिक्त कृयाकलाप)	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा,
९.९	एकल महिला तालिम तथा जिविकोर्जन सहयोग	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	गा.पा,
९.१०	लैगिंक हिंसा तथा सामाजिक समावेशीकरण सचेतना कार्यक्रम गाउँपालिका भित्र	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा,

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
९.११	अपाङ्गलाई सिपमुलक तालिम	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गा.पा,
	जम्मा						**१४५०**		**१४५०**		**१४५०**		**१४५०**		**१४५०**	**७२५०**	
	१०. जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विश्लेषण तथा अनुगमन																
१०.१	प्राथमिक उपचार तालिम प्राथमिक उपचार कार्यदल तथा स्वयँसेवक	सबै वडामा	वटा	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा, दातृ निकाय
१०.२	नेतृत्व विकास क्षमता विकास तालिम गाउँपालिका, युवा तथा नयाँ नेतृत्व	सबै वडामा	पटक	२	१००	०	०	१	१००	१	१००	०	०	०	०	२००	वडा कार्यलय, गा.पा, दातृ निकाय
१०.३	चट्याङ बाट बच्ने सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम	सबै वडामा	पटक	५	८०	१	८०	१	८०	१	८०	१	८०	१	८०	४००	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.४	विद्यालय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र गर्न सकिने प्रयास बारे जानकारी मुलक कार्यक्रम	सबै वडामा	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.५	जलवायु परिवर्तनको प्रभाव बारे सचेतनामूलक गित, कविता, सडक नाटक प्रदर्शन वडाका विभिन्न स्थान	सबै वडामा	वार्षिक	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	वडा कार्यलय, गा.पा., दातृ निकाय
१०.६	वाल विवाह सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम	सबै वडामा	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.७	वाल विबाहका असरहरु सम्वन्धि विद्यालय तथा समुदायमा सडक नाटक	सबै वडामा	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.८	यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य, गर्भ निरोधक साधन र सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धि सचेतना	सबै वडा तथा वस्तिमा	पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा, दातृ निकाय
१०.९	महत्वपूण फोन नंवरहरु विभिन्न स्थानमा टाँस्न होडींग बोर्ड	सबै वडा तथा वस्तिमा	वटा	४०	५०	१०	५००	१०	५००	१०	५००	५	२५०	५	२५०	२०००	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.१०	आगलागि सम्बन्धि जानकारिमुलक कार्यक्रम	सबै वडा तथा वस्तिमा	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा

क्र.सं.	क्रियाकलाप	स्थान	इकाइ	परिमाण	अनुमानित दर हजारमा	०८०/०८१		०८१/०८२		०८२/०८३		०८३/०८४		०८४/०८५		कुल जम्मा	संभावित सहयोगी निकाय
						परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम	परिमाण	रकम		
१०.११	सुरक्षित वसोवास तथा निमार्ण सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	सबै वडा तथा वस्तिमा	वार्षिक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.१२	माटो परिक्षण सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम	सबै वडा तथा वस्तिमा	वार्षिक	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.१३	कृषि र पशु विमा वारे जनचेतना	सबै वडा	वर्षि	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	गा.पा.
१०.१४	जैविक विविधता संरक्षण सचेतना तालीम	सबै वडा समेटेर	वार्षिक	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	वडा कार्यलय, गा.पा.
१०.१५	योजना अनुगमन मुल्यांँकन		पटक	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	वडा कार्यलय, गा.पा,
	जम्मा						१६८०		१७८०		१७८०		१४३०		१४३०	८१००	
	कुल जम्मा						७८०१०		८१३४०		७७६३०		६७३५०		६७१०१	४२४१५०	

परिच्छेद ७ : जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण

विपद व्यावस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका सवालहरुलाई संवोधन गर्न आवाश्यक नीति, नियम, कार्यविधि, रणनीति, आवधिक योजना र वार्षिक योजना तर्जुमामा मुलप्रवाहिकरण गर्न विभिन्न तहमा भएका तहगत संरचना, स्थानीय सरकार, प्रदेश तथा संघिय सरकार र सरोकारवालाहरुको समन्वयन हुनुपर्ने देखिन्छ ।

स्थानीय योजना प्रक्रियामा छनौटमा परेका तर स्थानीय सरकारले लगानी गर्न नसक्ने, बहुवर्षे योजनाहरुलाई समेत प्रदेश र सघंबाट बजेट विनियोजित गर्ने साथै विभिन्न तहबाट नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गरेमा वस्ति वा वडा स्तरमा समेत जलवायु र विपद सम्बन्धिका योजनाहरुले प्राथामिकता पाउनेछन् । योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण र स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण हुनेछ ।

७.१ आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण

स्थानीय स्तरको सुचनाहरु, जोखिमको अवस्था, श्रोत साधनको उपलब्धता, गुणस्तर तथा त्यस माथिको पहुँच र अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनीकरणको आवश्यकता पहिचानको आधारमा जलवायु परिवर्तनलाई रम्भा गाउँपालिकाले तयार गर्ने आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनलाई संस्थागत तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विभिन्न योजना तथा नीतिहरुमा मुल प्रवाहिकरण गरिनेछ । जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका परिवार, समुदाय, वस्ती तथा वडा तथा गाँउपालिकालाई आफ्ना अनुकूलन प्राथमिकताबारे प्रष्टसँग अभिव्यक्त गर्न र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रका श्रोत परिचालन गरिनेछ । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विश्लेषण, अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरणका रणनीतिहरु स्थानीय आवधिक योजना अथवा दिर्घकालिन योजनामा समावेश गरिनेछ ।

राष्ट्रिय योजना तथा प्रादेशिक योजना आयोगहरुको आधार पत्र तथा आवधिक विकास योजनालाई प्रस्थान विन्दु बनाएर जलवायु उत्थानशीलताका दीर्घकालीन लक्ष्य तथा सोंचहरु आवधिक योजनामा समायोजन गरिनेछ । प्राविधिक रुपले कार्यान्वयन गर्न कठिन तथा धेरै श्रोत लाग्ने अनुकूलनका योजनाहरु, वहुवर्षीय, दीर्घकालीन तथा आवधिक योजनामा समायोजन गरेर कार्यान्वयन गर्ने । स्थानीय तह बीच वा स्थानीय तह र प्रदेश एवं संघसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रकृतिका जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका आयोजनाहरु आवधिक योजनामा एकीकरण गरी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने । स्थानीय आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था, विकास साझेदार र निजी क्षेत्रका श्रोत परिचालन गर्न मार्गचित्र तथा खाका तयार गरिनेछ ।

७.२ स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण

अनुकूलन योजनालाई विकास र विषयगत योजनामा साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा एवं गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि, राजनैतिक

दलहरु, अन्य बहुसरोकारवालाहरु र एकीकृत योजना तर्जुमा समितिसँग यस अनुकूलन योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखि नै छलफल र समन्वय गरिएको छ । यसरी नै पालिकास्तरमा अनुकूलन कार्ययोजना र प्रक्रियाको सम्बन्धमा प्रस्तुतिकरण गरी पालिकाका सेवा प्रदायक निकायहरुसँग छलफल गरियो । रम्भा गाँउपालिकाका हरेक वडा स्तरका स्थानीय राजनीतिक दल, सामाजिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु संग विस्तृत छलफल तयार गरी अनुकूलन कार्ययोजन तयार गरिएको छ र गाँउपालिकाबाट अनुमोदन भए पश्चात यो लागु हुनेछ । यसरी नै गाँउपालिकाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरुलाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत जिल्ला समन्वय समिति तथा सम्बद्ध विषयगत कार्यालयहरु तथा अन्य सरोकारवाला निकायमा पनि पेश गरी मूलप्रवाहिकरणको लागि पहल हुनेछ । भविष्यमा गाउँपालिकाले तयार गर्ने आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा रणनीतिहरुमा यस अनुकूलन योजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथमा समायोजन गरिनेछ । यस योजनाका प्राथमिकताहरुलाई केन्द्रिय स्तरमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिने रातो किताब मार्फत राष्ट्रिय विकास योजनामा समायोजन गर्न समेत आवश्यक पहल गरिनेछ । योजना समायोजनका लागि निम्नानुसार कार्यहरु समेत पहिचान गरिएका छन् ।

क) तत्काल गर्नूपर्ने

- योजनाका बारेमा सचेतना जागरण गर्ने र अपनत्वको विकास गर्ने ।
- योजना पुस्तिका वा सो अन्तर्गत प्राथमिकतामा परेका क्रियाकलापहरु आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई सम्बन्धित बिषयगत तथा अन्य सरोकारवालाहरु समक्ष पेश गरी सहयोगको लागि पहल र पैरवी गर्ने ।
- कार्यक्रमको निर्णयको अवस्थाका बारेमा नियमित रुपमा बुझ्ने तथा ताकेता गर्ने ।

ख) योजना तर्जुमा प्रक्रियाको आवाश्यक तयारी तथा जिम्मेवारी

तालिका २५: योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा गर्नुपर्ने

योजना तर्जुमाको स्तर	आवश्यक तयारी	जिम्मेवारी
टोल बस्ती स्तर	यस योजना बमोजिम आ-आफ्नो टोल वस्तीमा प्राथमिकतामा परेका योजनाहरु निर्धारित ढाँचामा पेश गर्ने ।	सम्बन्धित टोल बस्तीबाट पालिकामा प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति (वडा सदस्य, उपभोक्ता , स्थानीय नेतृत्व, प्रभावित समुदाय)
वडा स्तर	विभिन्न वस्ती तथा वडासँग सम्बन्धित कार्यक्रम भए सबैसँग समन्वय गर्नुपर्ने, वडा परिषदबाट अनुमोदन गर्ने गराउने, गाउँ परिषदबाट अनुमोदन गराउन पहल गर्ने ।	वडा अध्यक्ष, सचिव वा तोकिएको व्यक्ति, वडा समितिका सदस्यहरु
गाउँपालिका स्तरमा	गाउँपालिका बैठकमा छलफल गर्ने तथा परिषदबाट अनुमोदन गराउन पहल गर्ने	कार्यपालिका सदस्यहरु, विपद व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरु, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि

बिषयगत क्षेत्रका योजनाहरु	जस्तैः वन संग सम्बन्धित योजनाहरु सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको साधारणसभा पूर्व नै कार्यसमितिमा पेश •माथिल्लो स्तरमा लैजानुपर्ने योजना भएपनि सम्बन्धित निकायको तल्लो तह (जस्तैः सब डिभिजन वन कार्यालय) को सिफारिस •सेक्टर स्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा योजना पेश	सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रसँग सम्बन्धित तथा अनुभवी व्यक्ति भएमा राम्रो
बिभिन्न परियोजनाहरु	परियोजनाका तल्लो तहका योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वा सोझै परियोजनाको पायकको कार्यालयमा निर्धारित ढाँचामा कार्यक्रम पेश	परियोजनाका स्थानीय सामाजिक परिचालक तथा कर्मचारी मार्फत

परिच्छेद ८ : अनुकूलन कार्यहरुको समायोजन र अनुगमन तथा मुल्यांकन

८.१ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई विकास र विषयगत योजनामा साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने सरकारी, नीजि तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि गाउँपालिका स्तरीय विपद व्यावस्थापन समिति, लगायतका समिति, सरोकारवालाहरुमा छलफल गरियो । यसरी नै गाउँपालिकास्तरमा अनुकूलन कार्ययोजना र प्रक्रियाको सम्बन्धमा प्रस्तुतीकरण गरी सेवा प्रदायक निकायहरुसँग छलफल गरियो । हरेक वस्ती वस्तीमा सामुदायिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुसँग विस्तृत छलफल गरी तयार गरीएको यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई गाउँकार्यपालिकाको बैठकबाट अनुमोदन एवं पारित गरिने छ ।

आगामी स्थानीय अनुकूलन योजनाको प्राथमिकतालाई स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गरी गाउँ परिषदमा निर्णय गरी कार्यान्वयन गरिने छ । यसरी नै पालिकाले तयार गर्ने वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरुलाई वडा मार्फत गाउँपालिका र विषयगत कार्यालयहरुमा पठाई एकीकृत गरिने छ । साथै वडा तथा पालिका भित्र काम गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुमा यस पालिकाका समुह र नागरिक समुहबाट विषयगत कार्यालयहरुको योजनामा पहिचान भएका अनुकूलन कार्यलाई समावेश गरी एकीकृत योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । यसरी नै आगामी दिनमा तयार हुने आवधिक योजनामा यस अनुकूलन योजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथमा समायोजना गरिने छ । स्थानीय सरकारको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमका लागि तयार गरिने वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट योजनामा समायोजन गरिने छ ।

८.२ अनुकूलन कार्यहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन

अनुकूलन योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन रम्भा गाँउपालिकाले गर्नेछ । जोखिम तथा संकटासन्नता र यसका अन्तरनिहित कारणहरु व्यक्ति, घरधुरी र समुदाय स्तरमा फरक फरक भएका कारण स्थानीय योजना तर्जुमा प्रकृयामा जलवायु परिवर्तनबाट बढी प्रभावित महिला तथा संकटासन्न घरधुरीको विशिष्ट समस्यालाई समाधान गर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू समावेश गरिनेछ । अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरणका योजनाहरु घरधुरी, स्थानीय समुदाय, उपभोक्ता समूह, संघ-संस्था र परियोजना स्तरमा निर्माण र कार्यान्वयन गर्नलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरु व्यक्ति, घरधुरी, स्थानीय समुदाय र उपभोक्ता समूहको जीविकोपार्जन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीमा आधारित हुन सक्नेछ ।

यस योजनाको सफल तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र समन्वयात्मक भुमिकाका लागि स्थानीय सरकार क्रियाशिल रहनेछ । पालिकाले प्रदेश, सघिय सरकार, गै.स.स तथा विकास साझेदारहरुको सहयोग तथा समन्वयनमा कियाकलापहरुको कार्यन्वयन गर्ने छ । जलवायु वित्तका लागि पनि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना महत्वपुर्ण दस्ताबेज हुनेछ ।

अनुकूलन योजनामा उल्लेखित कार्यहरुलाई गाउँपालिका, विषयगत शाखा, समुदायमा स्थापित भई क्रियाशील रहेका विद्यमान समुह, संस्था, क्लब तथा उपभोक्ता समितिहरु मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धि कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा आवश्यकता अनुरुप प्राविधिक तथा उपलब्ध अन्य विज्ञहरुबाट विस्तृत लागत अनुमान (इष्टिमेट) गराउनुका साथै कार्यान्वयनमा समेत सहयोग लिईनेछ । अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको सहजिकरण गाउँपालिका स्तरीय विपद व्यवस्थापन समितिले गर्ने छ । जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई थप प्रभावकारी बनाउने, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनलाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पृष्ठपोषण गर्ने काम वडा समिति र विपद व्यवस्थापन समिति मार्फत गरिने छ । वार्षिक बजेट तर्जुमा तथा जलवायु परिवर्तन, विपद व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई मुलप्रवाहिकरण गर्न आवश्यक सहजिकरण गर्ने तथा बजेट विनियोजनका लागि कार्यपालिकामा पैरवी समेत विपद व्यवस्थापन समिति मार्फत गरिने छ । यस समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने आवश्यक क्रियाकलापहरु समेत समावेश गरिने छ ।

यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सो कार्यक्रमहरुका लागि सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि वडा एवं गाउँपालिकाले पहल गर्नेछ । प्राथमिकतामा परेका हरेक क्रियाकलापहरुको विस्तृत कार्यान्वयन योजना र जिम्मेवारी तय गरी सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्यमा स्रोत तथा सेवा जुटाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ । योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि व्यक्तिगत बानी व्यवहार देखि नै परिवर्तनको खाँचो देखिएको छ । त्यसैगरी यस योजनाको कार्यान्वयनमा नीजि क्षेत्रको भूमिका अहम् हुन सक्छ । नीजि क्षेत्रको संभावित भूमिका यसै योजनामा उल्लेख गरिएको छ । यसका लागि गाउँपालिकाले सम्बन्धित नीजि क्षेत्र, व्यवसायिक क्षेत्र एवं स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ मार्फत समेत पहल गर्नेछ ।

८.३ अनुकूलन योजना अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना

रम्भा गाउँपालिका अर्न्तगत अनुकूलन योजनामा समेटिएका सबै घरधुरी तथा सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष सहभागिता तथा स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति तथा वडा स्तरिय अनुगमन मूल्यांकन समितिको अगुवाईमा अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमन, मूल्याङ्कनको साथै अर्धवार्षिक रुपमा समिक्षा गरिनेछ । अभिलेखिकरणमा उल्लेखित आवश्यक सूचनाहरुलाई ध्यान दिई अनुगमन गर्नुपूर्व अनुगमनको खाका तयार गरी सोही अनुसार अनुगमन र प्रतिवेदन तयार गरिनेछ । अनुगमनको लागि समितिका पदाधिकारीहरु अनुगमन सम्बन्धि अभिमुखीकरणमा सहभागि भएर मात्र अनुगमन कार्यमा संलग्न हुनेछन् । जसबाट कामको प्रभावकारिताको लेखाजोखा गर्न सहज हुनेछ । त्यसैगरी यस योजना अन्तरगत भएका गतिविधिहरुको वार्षिक रुपमा मूल्याङ्कन गरिनेछ भने योजनाको अन्तमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरी पुनःआगामी दिनको मुल्याङ्कन योजना तयार गरिनेछ । यसरी नै अनुकूलन कार्ययोजनालाई सघाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कनले सिकाइ, चिन्तन-मनन र पृष्ठपोषणका लागि अवसर प्रदान गर्दछ । कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिने छ । साथै वडा कार्यालय तथा सम्बन्धित समूहले स्वअनुगमन मुल्याङ्कन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरु संग संयुक्त रुपमा समेत नियमित अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण गरिने छ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ढाँचा अनुसूची ३ र ४ मा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका २६: अनुकुलन योजना अनुगमन तथा मुल्याँकन

<table>
<tr><th>अनुगमनका तहहरु</th><th>किन</th><th>कसले</th><th>कहिले</th><th>कसरी</th></tr>
<tr><td>वस्ती तहको अनुगमन</td><td>पारदर्शिता कायम गर्न तथा अनुकूलन कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि</td><td>स्थानीय वडा समिति सदस्य , उपभोक्ता समितिहरु</td><td>कार्यक्रम संचालन पूर्व तथा कार्यक्रम संचालनका क्रममा सञ्चालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा)</td><td>सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वः अनुगमन समिक्षा तथा योजना तर्जुमा मूल्याङ्कन</td></tr>
<tr><td rowspan="5">वडा तहको अनुगमन (क्रियाकलापहरुको तहमा)</td><td rowspan="5">पारदर्शीता र अपनत्व कायम गर्न ।
अनुकूलन कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन</td><td rowspan="5">वडा समिति, वडा स्तरिय विपद व्यावस्थापन समिति, तथा वडा स्तरिय अनुगमन समिति, स्थानीय पत्रकार वडा तहका कर्मचारी तथा सहयोगी निकायहरु</td><td>अर्धवार्षिक रुपमा (पौष र असारमा)</td><td>समिक्षा तथा योजना तर्जुमा वैठक तथा गोष्ठी</td></tr>
<tr><td>त्रैमासिक</td><td>फिल्ड अनुगमन भ्रमण</td></tr>
<tr><td>त्रैमासिक</td><td>संकटासन्न वर्गहरुसँग अन्तरक्रिया</td></tr>
<tr><td>नियमित</td><td>फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन</td></tr>
<tr><td>वार्षिक</td><td>वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन</td></tr>
<tr><td rowspan="2">गाउँपालिकातहको अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरु तहमा)</td><td rowspan="2">कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न ।
योजना र प्रगतिको लेखाजोखागर्न ।
कार्यक्रमको प्रभावकारीता वृद्धि गर्दै समयमा कार्य सम्पन्न गर्न</td><td rowspan="2">कार्यपालिका सदस्य पालिका स्तरिय अनुगमन समिति, पालिका स्तरिय विपद व्यावस्थापन समिति, स्थानीय पत्रकार गाउँपालिकाका कर्मचारी तथा सहयोगी निकायहरु</td><td>नियमित</td><td>फिल्ड अनुगमन भ्रमण</td></tr>
<tr><td>वार्षिक</td><td>वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन</td></tr>
<tr><td>जिल्ला तहको अनुगमन</td><td>अन्तर पालिका समन्वयन तथा अनुकुलनका राम्रा अभ्यासहरुको सिकाई आदान प्रदान गर्न पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न</td><td>समन्वयन समितिका पदाधिकारीहरु</td><td>अर्धवार्षिक वा वार्षिक</td><td>फिल्ड अनुगमन भ्रमण</td></tr>
</table>

प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय	पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न, कार्यक्रम संचालको प्रभावकारिता आवश्यता औल्याउन	प्रदेश :- सामाजिक विकास, स्वास्थ्य तथा उधोग पर्यटन वन वातावरण र र सम्बन्धित मन्त्रालय सघं :- स्वास्थ्य तथा जनसंख्या, वन तथा वातावरण र सम्बन्धित मन्त्रालय	बर्षिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण

कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ । साथै वडा, गाउँपालिका तथा सम्बन्धित समूहले स्वअनुगमन, मूल्याङ्कन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसंग संयुक्त रुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परीक्षण गरिने छ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १ : स्थानीय अनुकूलन योजना छलफलका उपस्थिति

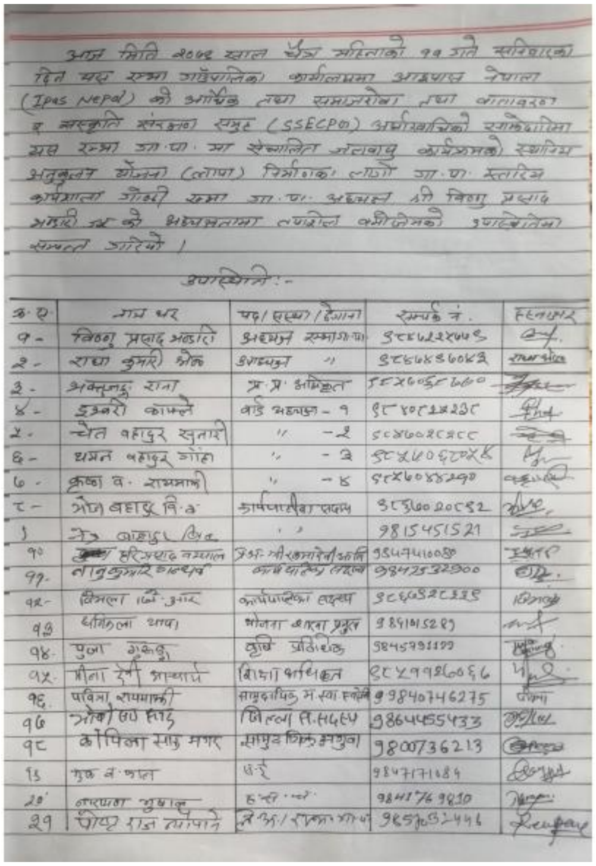

आज मिति २०७८ साल चैत्र महिनाको १४ गते सनिबारका दिन यस रम्भा गाउँपालिका कार्यालयमा आइपास नेपाल (Ipas Nepal) को आर्थिक तथा समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) अर्थसहायिको साझेदारीमा यस रम्भा गा.पा. मा सञ्चालित जलवायु कार्यक्रमको स्थानिय अनुकूलन योजना (लापा) निर्माणका लागि गा.पा. स्तरिय कार्यशाला गोष्ठी रम्भा गा.पा. अध्यक्ष श्री विष्णु प्रसाद भण्डारी ज्यू को अध्यक्षतामा तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो ।

उपस्थिति :-

क्र.स.	नाम थर	पद/संस्था/ठेगाना	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१-	विष्णु प्रसाद भण्डारी	अध्यक्ष रम्भा गा.पा.	[illegible]	[illegible]
२-	राधा कुमारी ओली	उपाध्यक्ष ,,	[illegible]	राधा ओली
३-	अक्कलजङ्ग राना	प्र.प्र. अधिकृत	[illegible]	[illegible]
४-	इश्वरी काफ्ले	वडा अध्यक्ष - १	[illegible]	[illegible]
५-	चेत बहादुर सुनारी	,, - २	[illegible]	[illegible]
६-	थमन बहादुर गोहा	,, - ३	[illegible]	[illegible]
७-	कृष्ण ब. रायमाझी	,, - ४	[illegible]	[illegible]
८-	ओम बहादुर वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	[illegible]	[illegible]
९	[illegible]	,,	9815451521	[illegible]
१०	हरिप्रसाद नेपाल	[illegible]	[illegible]	[illegible]
११-	[illegible]	कार्यपालिका सदस्य	9842532900	[illegible]
१२-	बिमला वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	[illegible]	बिमला
१३	[illegible] थापा	योजना शाखा प्रमुख	[illegible]	[illegible]
१४-	पुजा गुरुङ	कृषि प्राविधिक	[illegible]	[illegible]
१५-	मीना देवी आचार्य	शिक्षा अधिकृत	[illegible]	[illegible]
१६	पवित्रा रायमाझी	सामुदायिक म.स्वा.स्वयंसेविका	9840746275	पवित्रा
१७	[illegible]	जिल्ला स.स.स.स.	9864455433	[illegible]
१८	कोपिला साउ मगर	सामुदायिक अगुवा	9800736213	[illegible]
१९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२०	नारायण [illegible]	[illegible]	9841769830	[illegible]
२१	पोषराज [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

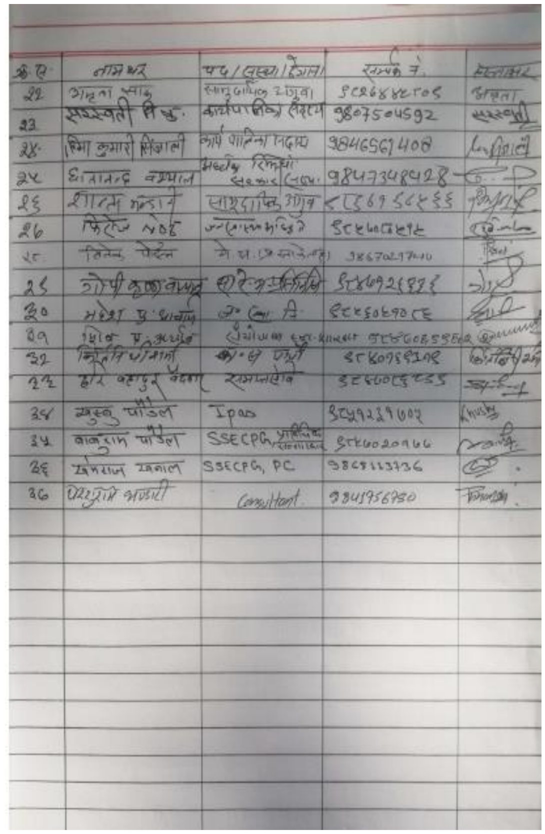

क्र.स.	नाम थर	पद/संस्था/ठेगाना	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२२	अमृता साउ	सामुदायिक अगुवा	[illegible]	अमृता
२३	सरस्वती वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	9807504592	सरस्वती
२४	बिमा कुमारी सिंजाली	कार्यपालिका सदस्य	9846561408	[illegible]
२५	[illegible]	[illegible]	9847348428	[illegible]
२६	[illegible]	सामुदायिक अगुवा	[illegible]	[illegible]
२७	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२८	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२९	गोपी कृष्ण [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३०	महेश प्र. [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३१	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३२	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३३	हरि बहादुर [illegible]	समाजसेवी	[illegible]	[illegible]
३४	[illegible] पौडेल	Ipas	[illegible]	[illegible]
३५	[illegible] पौडेल	SSECPG	[illegible]	[illegible]
३६	[illegible]	SSECPG, PC	9869113736	[illegible]
३७	[illegible] भण्डारी	Consultant	9841956930	[illegible]

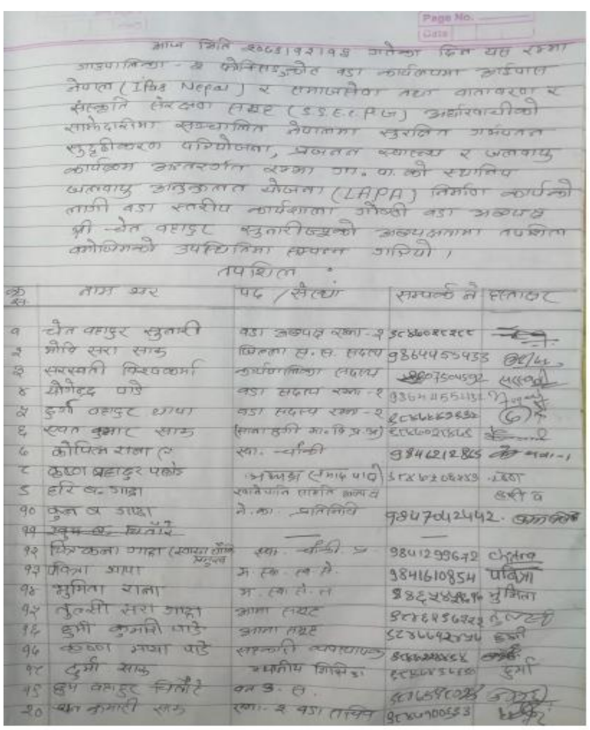

आज मिति २०७८।१२।१४ गतेका दिन यस रम्भा गाउँपालिका - २ [illegible] वडा कार्यालयमा आईपास नेपाल (Ipas Nepal) र समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (S.S.E.C.P.G) अर्थसहायीको साझेदारीमा सञ्चालित नेपालमा सुरक्षित गर्भपतन सुदृढीकरण परियोजना, प्रजनन स्वास्थ्य र जलवायु कार्यक्रम अन्तरगत रम्भा गा.पा. को स्थानिय जलवायु अनुकूलन योजना (LAPA) निर्माण कार्यको लागि वडा स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी वडा अध्यक्ष श्री चेत बहादुर सुनारीज्यूको अध्यक्षतामा तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो ।

तपशिल :

क्र.स.	नाम थर	पद / संस्था	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	चेत बहादुर सुनारी	वडा अध्यक्ष रम्भा - २	[illegible]	[illegible]
२	[illegible] साउ	जिल्ला स.स. सदस्य	9864455433	[illegible]
३	सरस्वती विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	9807504592	सरस्वती
४	योगेन्द्र पाडे	वडा सदस्य रम्भा - २	[illegible]	[illegible]
५	दुर्गा बहादुर थापा	वडा सदस्य रम्भा - २	[illegible]	[illegible]
६	[illegible] कुमार साउ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
७	कोपिला राना [illegible]	स्वा. चौकी	9846212865	[illegible]
८	कृष्ण बहादुर पकोड	[illegible]	[illegible]	[illegible]
९	हरि ब. थापा	[illegible]		[illegible]
१०	[illegible] ब. थापा	ने.का. प्रतिनिधि	9847042442	[illegible]
~~११~~	~~[illegible]~~	—	—	
१२	[illegible]	स्वा. चौकी	9841299672	Chetra
१३	पवित्रा थापा	म.स्वा.स्व.से.	9841610854	पवित्रा
१४	सुमित्रा राना	म.स्वा.से.स.	[illegible]	सुमित्रा
१५	तुलसी सरा थापा	आमा समूह	[illegible]	[illegible]
१६	दुर्गा कुमारी पाडे	आमा समूह	[illegible]	दुर्गा
१७	[illegible] पाडे	सहकारी व्यवस्थापक	[illegible]	[illegible]
१८	दुर्गा साउ	[illegible]	[illegible]	दुर्गा
१९	[illegible] बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२०	[illegible] कुमारी साउ	[illegible]	[illegible]	[illegible]

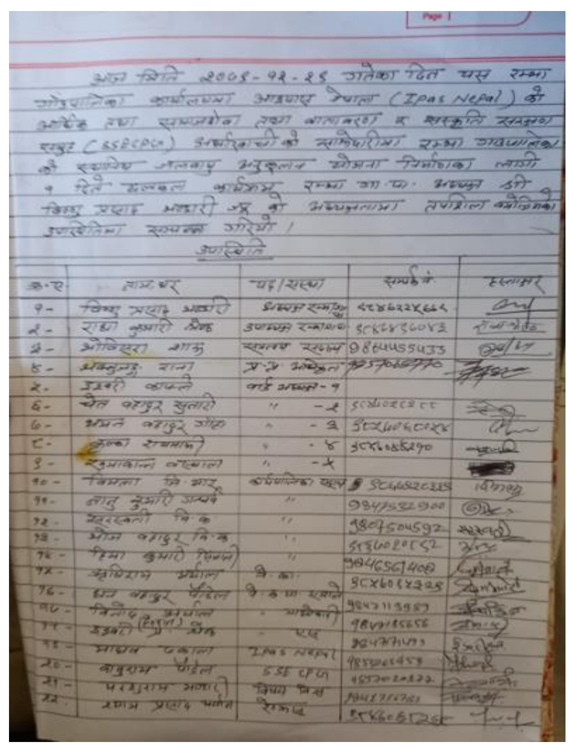

आज मिति २०७८-१२-१५ गतेका दिन यस रम्भा गाउँपालिका कार्यालयमा आइपास नेपाल (Ipas Nepal) को आर्थिक तथा समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) अर्थसहायीको साझेदारीमा [illegible] स्थानिय जलवायु अनुकूलन योजना निर्माणका लागि [illegible] दिने [illegible] कार्यक्रम रम्भा गा.पा. अध्यक्ष श्री विष्णु प्रसाद भण्डारी ज्यू को अध्यक्षतामा तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो ।

उपस्थिति

क्र.स.	नाम थर	पद/संस्था	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१-	विष्णु प्रसाद भण्डारी	अध्यक्ष रम्भा	[illegible]	[illegible]
२-	राधा कुमारी ओली	उपाध्यक्ष रम्भा	[illegible]	राधा ओली
३-	[illegible]	[illegible]	9864455433	[illegible]
४-	अक्कलजङ्ग राना	प्र.प्र. अधिकृत	[illegible]	[illegible]
५-	इश्वरी काफ्ले	वडा अध्यक्ष - १		
६-	चेत बहादुर सुनारी	,, - २	[illegible]	[illegible]
७-	थमन बहादुर गोहा	,, - ३	[illegible]	[illegible]
८-	कृष्ण रायमाझी	,, - ४	[illegible]	[illegible]
९-	[illegible]	,, - ५		[illegible]
१०-	बिमला वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	[illegible]	बिमला
११-	[illegible]	,,	[illegible]	[illegible]
१२-	सरस्वती वि.क.	,,	9807504592	[illegible]
१३-	ओम बहादुर वि.क.	,,	[illegible]	[illegible]
१४-	बिमा कुमारी [illegible]	,,	[illegible]	[illegible]
१५-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१६-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१७-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१८-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१९-	[illegible]	Ipas Nepal	[illegible]	[illegible]
२०-	[illegible] पौडेल	SSECPG	[illegible]	[illegible]
२१-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२२-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

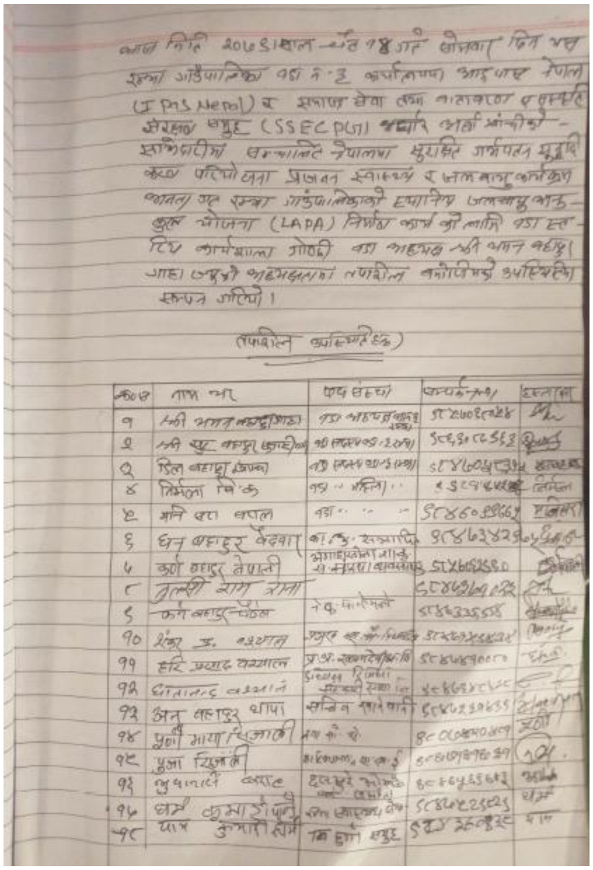

आज मिति २०७९ साल ... १४ गते ... दिन ... गाउँपालिका वडा नं. ३ कार्यालयमा आइपास नेपाल (IPAS Nepal) र समाज सेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) अर्थात् ... जलवायु परिवर्तन ... स्थानीय जलवायु अनुकूलन योजना (LAPA) निर्माण कार्यको लागि वडा स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी ... अध्यक्षतामा तपशिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

(तपशिल उपस्थिति)

क्र.सं.	नाम थर	पद संस्था	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	श्री [illegible]	वडा अध्यक्ष	[illegible]	[illegible]
२	श्री [illegible] बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३	दिल बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
४	निर्मला [illegible]	[illegible]	[illegible]	निर्मला
५	मनि [illegible] थापा	वडा ...	९८४६०३९६६[illegible]	[illegible]
६	धन बहादुर [illegible]	[illegible]	९८४६३४२३[illegible]	[illegible]
७	कर्ण बहादुर नेपाली	[illegible]	[illegible]	[illegible]
८	तुलसी राम [illegible]		[illegible]	[illegible]
९	कर्ण बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१०	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
११	हरि प्रसाद [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१२	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१३	अन बहादुर थापा	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१४	पूर्ण माया [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१५	पुजा [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१७	[illegible] कुमारी [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१८	[illegible] कुमारी [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

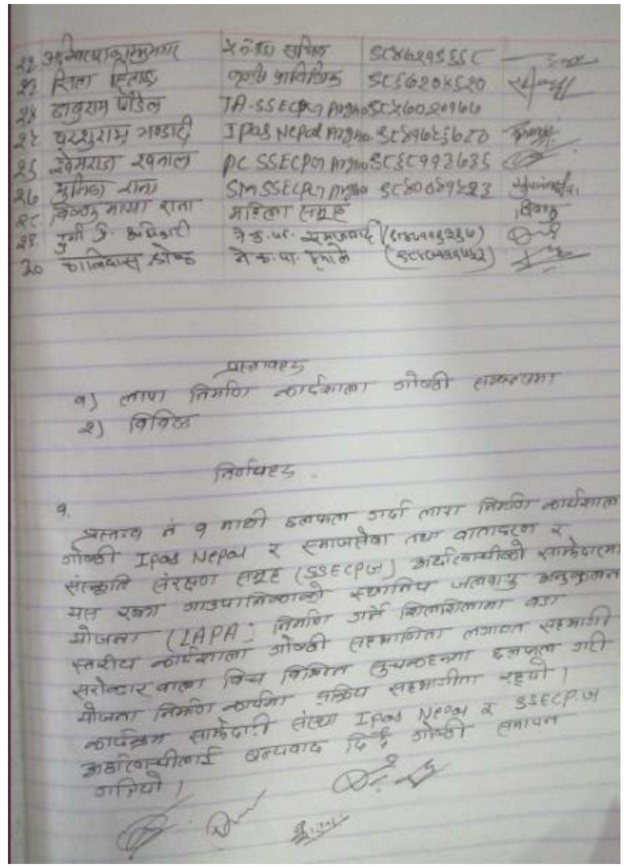

२२	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२३	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२४	बाबुराम पौडेल	TA-SSECPG [illegible]	[illegible]	
२५	परशुराम भण्डारी	IPAS Nepal [illegible]	[illegible]	[illegible]
२५	खेमराज [illegible]	PC SSECPG [illegible]	[illegible]	[illegible]
२६	[illegible]	SM SSECPG [illegible]	[illegible]	[illegible]
२८	[illegible] माया [illegible]	महिला समूह		[illegible]
२९	[illegible] अधिकारी	[illegible]	([illegible])	[illegible]
३०	[illegible]	[illegible]	([illegible])	[illegible]

प्रस्तावहरु

१) लापा निर्माण कार्यशाला गोष्ठी सम्बन्धमा
२) विविध

निर्णयहरु

१. प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा लापा निर्माण कार्यशाला गोष्ठी IPAS Nepal र समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) ... स्थानीय जलवायु अनुकूलन योजना (LAPA) निर्माण ... सरोकारवाला ... योजना निर्माण कार्यमा सक्रिय सहभागिता रहयो। कार्यक्रम साझेदारी संस्था IPAS Nepal र SSECPG ... धन्यवाद दिँदै गोष्ठी समापन गरियो।

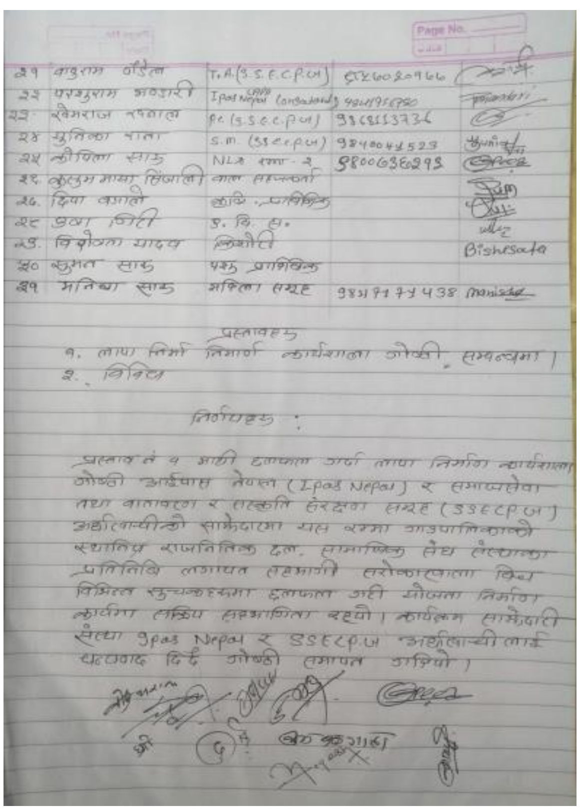

२१	बाबुराम पौडेल	T.A (S.S.E.C.P.G)	[illegible]	[illegible]
२२	परशुराम भण्डारी	IPAS Nepal Consultant	[illegible]	[illegible]
२३	खेमराज [illegible]	P.C (S.S.E.C.P.G)	[illegible]	[illegible]
२४	सुनिता [illegible]	S.M. (SSECPG)	९८४००४४५२३	[illegible]
२५	[illegible]	NLR [illegible]	९८००६३६२९३	[illegible]
२६	कुसुम माया [illegible]	[illegible]		[illegible]
२७	दिपा [illegible]	[illegible]		[illegible]
२८	[illegible]	[illegible]		[illegible]
२९	विश्वेश्वर यादव	[illegible]		Bishesota
३०	[illegible] साउद	[illegible]		
३१	मनिषा साउद	महिला समूह	९८३१९१७४४३८	Manisha

प्रस्तावहरु

१. लापा निर्माण कार्यशाला गोष्ठी सम्बन्धमा।
२. विविध

निर्णयहरु :

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा लापा निर्माण कार्यशाला गोष्ठी आईपास नेपाल (IPAS Nepal) र समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) ... साझेदारीमा यस गाउँपालिकाको स्थानीय राजनीतिक दल, सामाजिक संघ संस्थाका प्रतिनिधि लगायत सहभागी सरोकारवाला बिच विभिन्न मुद्दाहरुमा छलफल गरी योजना निर्माण कार्यमा सक्रिय सहभागिता रहयो। कार्यक्रम साझेदारी संस्था IPAS Nepal र SSECPG ... धन्यवाद दिँदै गोष्ठी समापन गरियो।

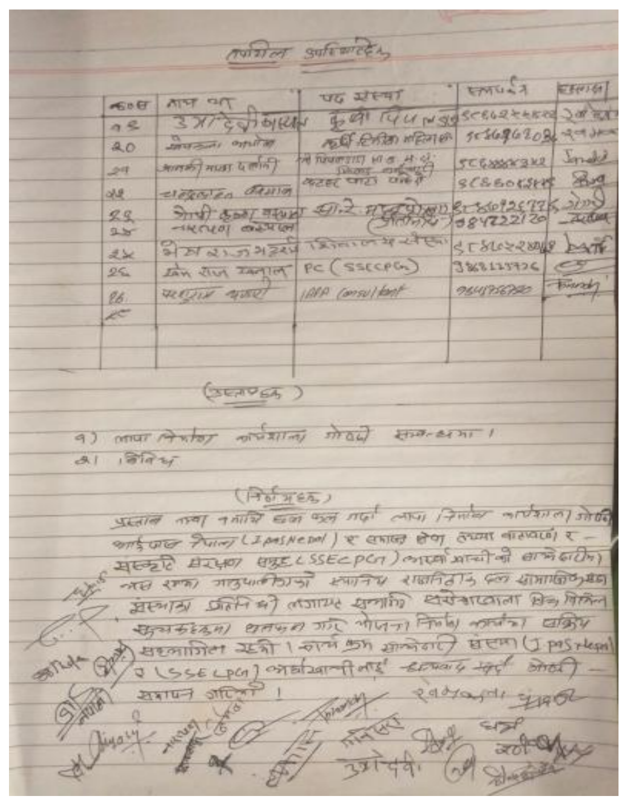

तपशिल उपस्थितिहरु

क्र.सं.	नाम थर	पद संस्था	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२०	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२१	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२२	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२३	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२४	[illegible]	[illegible]	९८४२२२१२०	[illegible]
२५	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२६	खेम राज [illegible]	PC (SSECPG)	[illegible]	[illegible]
२७	परशुराम भण्डारी	IPAS Consultant	[illegible]	[illegible]
२८				

(प्रस्तावहरु)

१) लापा निर्माण कार्यशाला गोष्ठी सम्बन्धमा।
२) विविध

(निर्णयहरु)

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा लापा निर्माण कार्यशाला गोष्ठी आईपास नेपाल (IPAS Nepal) र समाज सेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) ... यस गाउँपालिकाको स्थानीय राजनीतिक दल सामाजिक संघ संस्थाका प्रतिनिधि लगायत सहभागी सरोकारवाला बिच विभिन्न मुद्दाहरुमा छलफल गरी योजना निर्माण कार्यमा सक्रिय सहभागिता रहयो। कार्यक्रम साझेदारी संस्था (IPAS Nepal) र (SSECPG) ... धन्यवाद दिँदै गोष्ठी समापन गरियो।

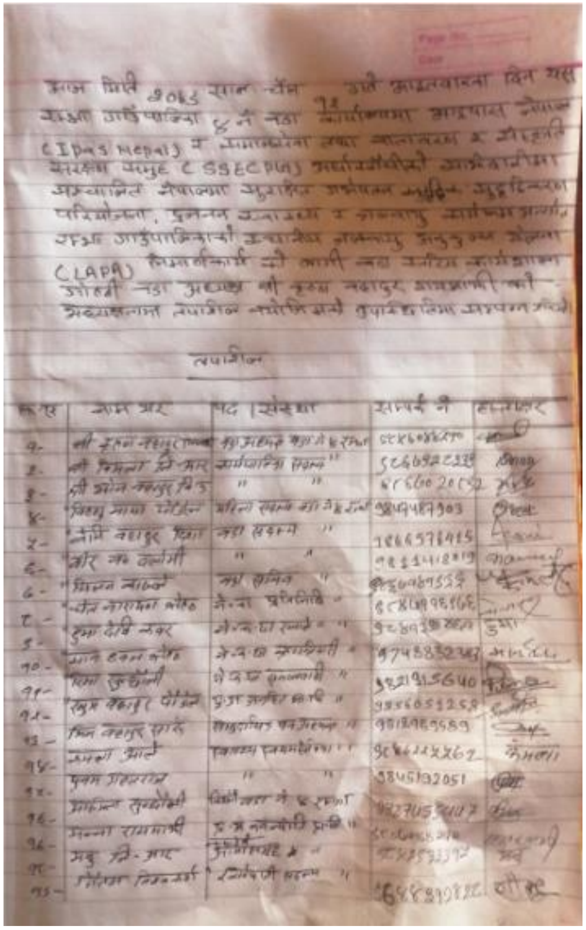

आज मिति २०७६ साल चैत्र १२ गते आइतवारका दिन यस रुमा गाउँपालिका ४ नं. वडा कार्यालयमा आइपास नेपाल (IPas Nepal) र समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) [illegible] सञ्चालित नेपालमा सुरक्षित [illegible] परियोजना, [illegible] रुमा गाउँपालिकाको स्थानीय जलवायु अनुकुलन योजना (LAPA) निर्माणकार्यको लागि वडा स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी वडा अध्यक्ष श्री कृष्ण बहादुर [illegible] अध्यक्षतामा तपशिल बमोजिम उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

तपशिल

क्र.सं.	नाम थर	पद/संस्था	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	श्री कृष्ण बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]	
२	श्री [illegible]	कार्यपालिका सदस्य	[illegible]	
३	श्री [illegible]	" "	[illegible]	
४	[illegible]	[illegible]	९८४९४८७९०३	
५	[illegible]	वडा सदस्य "	[illegible]	
६	[illegible]	" "	[illegible]	
७	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
८	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१०	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
११	[illegible]	[illegible]	९८२१९१५६४०	
१२	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१३	[illegible]	[illegible]	९८१८९८९५८९	
१४	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१५	[illegible]	" "	९८४५१९२०५१	
१६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१७	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१८	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	

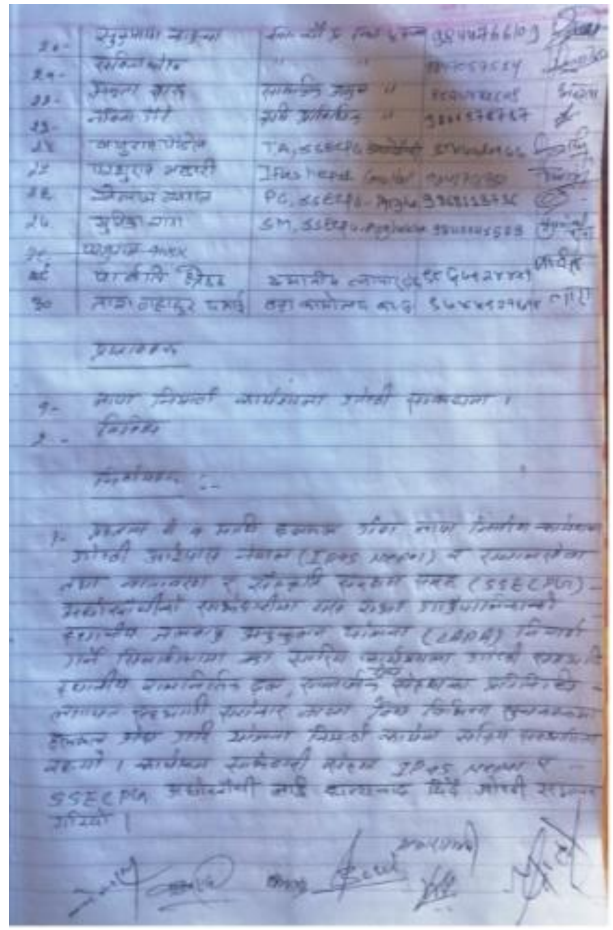

२०	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
२१	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
२२	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
२३	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
२४	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
२५	[illegible]	IPas Nepal [illegible]	[illegible]	
२६	[illegible]	PC, SSECPG [illegible]	[illegible]	
२७	[illegible]	SM, SSECPG [illegible]	[illegible]	
२८	[illegible]			
२९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
३०	[illegible]	[illegible]	[illegible]	

प्रस्तावहरु

१. [illegible]

२. विविध

निर्णयहरु :-

१. [illegible] (LAPA) [illegible] IPas Nepal र SSECPG [illegible] गरियो।

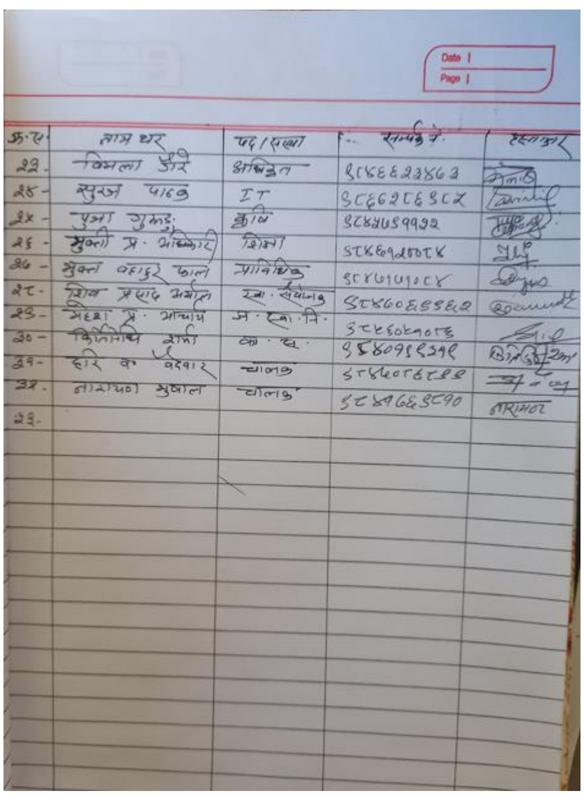

क्र.सं.	नाम थर	पद/संस्था	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२२	बिमला डोरे	अधिकृत	९८४६६२२४६३	
२४	सुरज पाठक	IT	९८६६२८६९८५	
२५	पुजा गुरुङ	कृषि	९८४५७५९९९२	
२६	मुक्ती प्र. अधिकारी	शिक्षा	९८४६९२५०८४	
२७	मुक्ता बहादुर फाल	प्राविधिक	९८४७१५१०८४	
२८	शिव प्रसाद अर्याल	स्वा. संयोजक	९८४६०६५९६२	
२९	महेश प्र. आचार्य	ज.स्वा.नि.	९८४६०४९०८६	
३०	किरिनिधि शर्मा	का.स.	९५८०९५९२१९	
३१	हरि ब. वदवार	चालक	९८४६०८६८९९	
३२	नारायण सुवाल	चालक	९८४७६६९८९०	नारायण
३३				

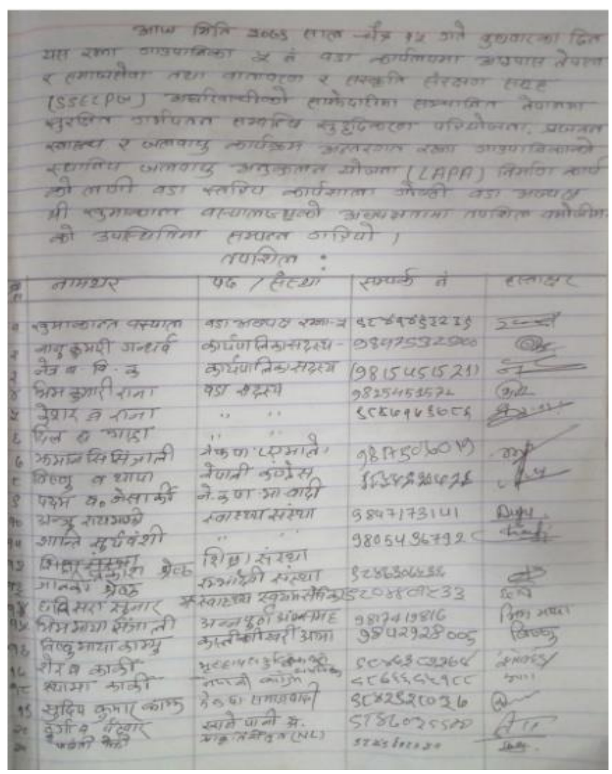

आज मिति २०७६ साल चैत्र १५ गते बुधवारका दिन यस रुमा गाउँपालिका ५ नं. वडा कार्यालयमा आइपास नेपाल र समाजसेवा तथा वातावरण र संस्कृति संरक्षण समूह (SSECPG) [illegible] साझेदारीमा सञ्चालित नेपालमा सुरक्षित [illegible] परियोजना, प्रजनन स्वास्थ्य र जलवायु कार्यक्रम अन्तर्गत रुमा गाउँपालिकाको स्थानीय जलवायु अनुकुलन योजना (LAPA) निर्माण कार्यको लागि वडा स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी वडा अध्यक्ष श्री [illegible] अध्यक्षतामा तपशिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

तपशिल :

क्र.सं.	नामथर	पद / संस्था	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	[illegible]	वडा अध्यक्ष रुमा-५	[illegible]	
२	[illegible] कुमारी गन्धर्व	कार्यपालिका सदस्य	[illegible]	
३	नेत्र ब. वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	९८१५४५१५२१	
४	भिम कुमारी राना	वडा सदस्य	९८२५४५३५७२	
५	[illegible] ब राना	" "	[illegible]	
६	[illegible]	" "		
७	कमल सिंजाली	नेकपा एमाले	[illegible]	
८	विष्णु ब थापा	नेपाली कांग्रेस	[illegible]	
९	[illegible]	ने.क.पा. माओवादी		
१०	[illegible]	स्वास्थ्य संस्था	९८४७१७३१४१	
११	शान्ति सूर्यवंशी	"	९८०५४३६७९२	
१२	[illegible] श्रेष्ठ	शिक्षा संस्था		
१३	[illegible] श्रेष्ठ	[illegible] संस्था	[illegible]	
१४	छविसरा सुनार	स्वास्थ्य स्वयंसेविका	[illegible]	
१५	भिम माया सिंजाली	अन्नपूर्ण आमा समूह	९८१७४१९८१६	
१६	विष्णु माया कामी	कालिकाखर्क आमा	९८४२९२८००५	
१७	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
१८	श्यामा कार्की	[illegible]	[illegible]	
१९	सुदिप कुमार [illegible]	[illegible] समाजवादी	[illegible]	
२०	[illegible]	खानेपानी स.	[illegible]	
२१	[illegible]	[illegible]	[illegible]	

अनुसूची २ : कार्यक्रम अनुसार उपस्थिति विवरण

क्र. स.	मिति	कार्यक्रम	स्थान	उपस्थिति विवरण		
				म.	पु.	जम्मा
१	२०७९/१२/११	गाउँपालिका स्तरिय गोष्ठी	गा.पा कार्यालय	१४	२२	३६
२	२०७९/१२/१२	वडा स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी	वडा नं. २	१६	१८	३४
३	२०७९/१२/१३	वडा स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी	वडा नं. ४	१५	१४	२९
४	२०७९/१२/१४	वडा स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी	वडा नं. ३	१२	१५	२७
५	२०७९/१२/१५	वडा स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी	वडा नं. ५	१३	१७	३०
६	२०७९/१२/१६	वडा स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी	वडा नं. १	१४	१६	३०
७	२०७९/१२/११	लक्ष्यित वर्गसँग छलफल	पहिरो जोखिम, वडा नं. ३	४	१०	१४
८	२०७९/१२/१३	लक्ष्यित वर्गसँग छलफल	आमा समुह तथा होमस्टे सन्चालक	७	४	११
९	२०७९/१२/२८	लक्ष्यित वर्गसँग छलफल	आमा समुह, वडा नं. ३	९	०	९
१०	२०७९/१२/२९	गाउँपालिका स्तरिय योजना तर्जुमा तथा मस्यौदा छलफल	गा.पा. कार्यालय	१२	२०	३२
जम्मा				**११६**	**१३६**	**२५२**

अनुसूची ३ : अनुगमन फारम

<table>
<tr><td colspan="7">अनुगमन गर्ने ब्याक्तिको नाम:</td><td colspan="3">अनुगमन मिति</td></tr>
<tr><td colspan="4">फोन:</td><td colspan="5">इमेल:</td><td>हस्ताक्षर:</td></tr>
<tr><td colspan="4">Theme:</td><td colspan="5"></td><td></td></tr>
<tr><td>क्र.स.</td><td>क्रियाकलाप</td><td>इकाई</td><td>लक्ष्य</td><td>परिणाम</td><td>प्राथमिकता</td><td>लक्षित घरधुरी</td><td>वडा</td><td>बस्ति</td><td>सहयोगी निकाय</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

अनुसुची : मुल्याङकन फारम

मूल्याङ्कन

आहार विषय			
क्रियाकलाप		इकाई	
क्रियाकलाप स्थिति			
क्रियाकलापा सुरू मिति		समाप्त मिति ९येदी पुरा भय०	
क्रियाकलाप प्रमुख		अब्दित संगठन	
सम्पर्क			
इमेल			
ठेगाना			

क्रियाकलाप सारांश			
क्रियाकलापको नतिजा			
लक्ष्य		परिणाम	
परियोजनाका फाइदाहरू			
लाभार्थीहरूको संख्या			
लाभान्वित क्षेत्रहरू			
आवंटित बजेट			
उपयोग गरिएको बजेट			

मूल्याङ्कनकर्ताको नाम:			
हस्ताक्षर		मूल्याङ्कनको मिति	

अनुसुची ५ : अनुकूलन योजना निर्माण अन्तगतका केहि तस्वीरहरु

अनुसूची ६ : शब्दावली

अनुकलन (Adaptation): नयाँ अथवा परिवर्तित वातावरणमा प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको समायोजन नै अनुकूलन हो । यस अनुसार प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीमा जलवायु परिवर्तनका कारणबाट हुने वा हुन सक्ने अपेक्षित असरलाई समायोजन गरी क्षति न्यूनीकरण गर्न सम्भाव्य अवसरको उच्चतम प्रयोग गरिन्छ ।

अनुकुलन क्षमता (Adaptation Capacity): अनुकुलन क्षमताले मानिस संस्था तथा प्रणालीलाई जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित जोखिम, अनिश्चितता र दिर्घकालिन परिवर्तनहरूको व्यवस्थापन गर्न संक्षम तुल्याउछ । यो लचकता कायम राख्न आवश्यक तत्व हो, अनुकुलन क्षमता जति उच्च रहन्छ जोखिमको खतरा त्यति नै कम हुन्छ । अनुकुलन क्षमता गतिशील र सन्दर्भ सापेक्ष हुन्छ । मानिसको अनुकुलन क्षमता जोखिम तथा अनिश्चितता व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त रणनीतिहरूको ज्ञान र जानकारीको पहुँच साथसाथै रणनीतिहरूको कार्यान्वयन गर्न आवश्यक स्रोतहरूको उपलब्धतामा निर्भर गर्दछ । यो उनिहरूले संचालन गर्ने सामाजिक आर्थिकर राजनीतिक प्रणालीहरू र यि प्रणालीहरूले उनिहरूमा उपलब्ध विकल्पहरूलाई कसरी योग्य बनाउछ वा सिमित गर्दछ भन्ने कुराबाट उच्च प्रभावित हुन्छ । अनुकुलन क्षमताको केन्द्रमा निर्णय कार्य पर्दछ जुन लचक र प्रगतिशील (ODI, 2010) र जलवायु सुचनाबाट सुचित हुन्छ ।

न्यूनीकरण (Mitigation): हरित गृह ग्याँस उत्सर्जनलाइ कटौती वा कम गर्न अपनाइने क्रियाकलापलाई न्यूनीकरण भनिन्छ ।

जोखिम न्यूनीकरण (Risk Reduction): जलवायु परिवर्तन र मौसमसँग सम्बन्धित विषम घटना । (Extreme Events) का कारण हुन सक्ने हानि नोक्सानी र जोखिमलाई कम गर्न अपनाइने क्रियाकलापलाई जोखिम न्यूनीकरण भनिन्छ ।

प्रकोप (Hazard): कुनै समुदायमा पर्ने गम्भीर व्यवधान (प्राकृतिक, मानवीय) नै प्रकोप हो । प्रकोपले मानव समुदाय र भौतिक वस्तुहरूमा आर्थिक एवं वातावरणीय क्षति तथा प्रभाव पार्दछ जुन कुरा समुदाय वा समाजको आफ्नो स्रोत प्रयोग गरी पुनः स्थापित हुने क्षमता भन्दा बढी हुन्छ ।

संकटापन्नता (Vulnerability): कुनैपनि प्रणाली जलवायु परिवर्तनको असरबाट संकटमा पर्न सक्ने र प्रवाह वहन गर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्ने स्थितिलाई संकटासन्नता भनिन्छ ।

उत्थानशीलता (Resilience): जलवायु परिवर्तनले पारेका असरलाई कम गरी जीविकोपार्जन, वातावरण र पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई साविक प्राकृतिक अवस्था वा सो भन्दा सबल अवस्थामा लैजान गरिने कार्यलाई उत्थानशीलता भनिन्छ ।

जलवायुमैत्री विकास (Climate Friendly Development): जलवायु परिवर्तन कम गर्न र विकास निर्माण कार्य गर्दा हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन न्यून गर्दै गरिने विकास कार्यलाई जलवायुमैत्री विकास भनिन्छ ।

अनुसूची ७ : रम्भा गा.पा.का जनप्रतिनिधिहरूको नामावली विवरण

क.स	नाम	प्रतिनिधित्व वडा	**पद**	सम्पर्क फोन
१	श्री बिष्णु प्रसाद भण्डारी	रम्भा गाउँपालिका	अध्यक्ष	९८४७२२५७७९
२	श्री राधा कुमारी श्रेष्ठ	रम्भा गाउँपालिका	उपाध्यक्ष	९८४७४९७०४३
३	श्री कृष्ण प्रसाद रेग्मी	रम्भा गाउँपालिका, १	वडा अध्यक्ष	९०५६०५१४००
४	श्री उमानसिं सारु	रम्भा गाउँपालिका, २	वडा अध्यक्ष	९८४७३३४६३८
५	श्री थमन बहादुर गाहा	रम्भा गाउँपालिका, ३	वडा अध्यक्ष	९८५७०६८०५४
६	श्री भोज बहादुर बि.क	रम्भा गाउँपालिका, ४	वडा अध्यक्ष	९०८६७०२०८९२
७	श्री खुमकान्त बस्याल	रम्भा गाउँपालिका, ५	वडा अध्यक्ष	९८४१४९३२३९
८	श्री सृजना अर्या	रम्भा गाउँपालिका, १	का.पा. सदस्य	९०४६१६२७९८
९	श्री लक्ष्मी माझी	रम्भा गाउँपालिका, १	का.पा. सदस्य	९८६९९२२५७७
१०	श्री भोबिसरा सारु	रम्भा गाउँपालिका, २	का.पा. सदस्य	९८६४४५५४३३
११	श्री सरस्वति बि.क	रम्भा गाउँपालिका, २	का.पा. सदस्य	९८०७५०४५९२
१२	श्री बिष्ण प्रकाश सुवर्णकार	रम्भा गाउँपालिका, ४	का.पा. सदस्य	९०४७०२८०५३
१३	श्री नानुमाया गन्दर्भ	रम्भा गाउँपालिका, १	वडा सदस्य	९०४७५३२९००
१४	स्व. श्री हुम बहादुर सिंजाली	रम्भा गाउँपालिका, १	वडा सदस्य	
१५	श्री कुम्भ सिंह जर्घा	रम्भा गाउँपालिका, १	वडा सदस्य	९८०४७११२०६५
१६	श्री रेमिसरा बि.क.	रम्भा गाउँपालिका, १	वडा सदस्य	९८२१५१९२४३
१७	श्री चेत बहादुर सुनारी	रम्भा गाउँपालिका, २	वडा सदस्य	९८४७०२८२८८
१८	श्री दुर्गा बहादुर थापा	रम्भा गाउँपालिका, २	वडा सदस्य	९६१७९३०३९५
१९	श्री हेम प्रसाद अर्याल	रम्भा गाउँपालिका, ३	वडा सदस्य	९८५७०६०७२५
२०	श्री सुर बहादुर सुनारी	रम्भा गाउँपालिका, ३	वडा सदस्य	९८६३१०७९६३
२१	श्री निर्मला बि.क.	रम्भा गाउँपालिका, ३	वडा सदस्य	९०६४४५५४०८
२२	श्री मनिसरा बराल	रम्भा गाउँपालिका, ३	वडा सदस्य	९८४७०९९७७५
२३	श्री बीर बहादुर दर्लामी	रम्भा गाउँपालिका, ४	वडा सदस्य	९८११४१८०१९
२४	श्री श्रीकला पौडेल	रम्भा गाउँपालिका, ४	वडा सदस्य	९८४७५०४७४१
२५	श्री बिमला जि.आर.	रम्भा गाउँपालिका, ४	वडा सदस्य	९८०६९४६२५०
२६	श्री देमान सिंह सारु	रम्भा गाउँपालिका, ४	वडा सदस्य	
२७	श्री ईश्वरी प्रसाद श्रेष्ठ	रम्भा गाउँपालिका, २	वडा सदस्य	९८४७१७१४९९
२८	श्री दिल बहादुर गाहा	रम्भा गाउँपालिका, २	वडा सदस्य	९८१३९५४८८४
२९	श्री शशिकला सिंजाली	रम्भा गाउँपालिका, २	वडा सदस्य	९८४७५३२९००

अनुसूची ८ : रम्भा गाउँपालिका स्तरीय विपद व्यवस्थापन समितिको नामावली

नाम	पद	समीतीमा पद
श्री बिष्णु प्रसाद भण्डारी	रम्भा गाउँपालिका, अध्यक्ष	संयोजक
श्री राधा कुमारी श्रेष्ठ	रम्भा गाउँपालिका, उपाध्यक्ष	सदस्य
श्री कृष्ण प्रसाद ढकाल	रम्भा गाउँपालिका १, वडा अध्यक्ष	सदस्य
श्री भोज बहादुर बि.क	सामाजीक विकास समितिका संयोजक	सदस्य
श्री ईश्वरी काफ्ले	विधेयक समितिका संयोजक	सदस्य
श्री थमन बहादुर गाहा	वतावरण, विपद व्यवस्थापन समितिका संयोजक	सदस्य
श्री चेत बहादुर सुनारी	भौतीक पूर्वाधार विकास समितिका संयोजक	सदस्य
श्री खुमकान्त बस्याल	आर्थीक विकास समितिका संयोजक	सदस्य
	सार्वजनिक सेवा तथा क्षमता विकास समितिका संयोजक	सदस्य
श्री मीना देवि आर्चाय	सामाजीक शाखा प्रमुख (शिक्षा शाखा प्रमुख)	सदस्य
श्री धनी कला थापा	पूर्वाधार विकास शाखा प्रमुख	सदस्य
श्री ऊमान सिंह सहु	ने.क.पा एमाले प्रतीनीधी	सदस्य
श्री ऋषि राम अर्याल	नेपाली कांग्रेस सभापती	सदस्य
श्री ईश्वरी प्रसाद श्रेष्ठ	ने.क.पा एस प्रतीनीधी एवम् पालिका ई.	सदस्य
श्री हेम राज अर्याल	ने.क.पा माओवादि प्रतीनीधी	सदस्य
श्री श्याम प्रसाद अर्याल	ने.रे.सो., पिपलडाँडा उपशाखा सभापती	सदस्य
श्री	निजि क्षेत्रको उद्योग वाणिज्य सम्बन्धी मान्यता प्राप्त संस्थाको गाउँ तहको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतीनीधी	सदस्य
श्री	गै.स.सं महासंघको स्थानीय प्रतीनीधी	सदस्य
श्री	नेपाल पत्रकार महासंघको स्थानीय प्रतीनीधी	सदस्य
श्री शेष प्रसाद अर्याल	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

अनुसुची : सन्दर्भ सामाग्री

- स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४
- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६
- स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Revised LAPA Framework) २०७६
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०
- लैगिँक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना (२०७७-२०८७)
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति २०७५
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना २०६८
- केन्द्रिय तथांक विभाग (२०७८) राष्ट्रिय जनगणना
- समुदायस्तरीय जलवायु परिवर्तन एकीकृत अनुकूलन योजना सहयोगी पुस्तिका २०७०
- राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action-NAPA), २०६६
- सेन्डाइ कार्यढाँचा २०१५-२०३०
- Nepal Disaster Report 2019 , Government for Nepal Ministry of Home Affairs